

Doświadczenia, potrzeby i oczekiwania mieszkańców województwa lubuskiego dotyczące kształcenia zawodowego, wyższego i szeroko rozumianego lifelong learning, w tym kształcenia dorosłych w wymiarze formalnym, pozaformalnym i nieformalnym – raport z badania CAWI

Dokument przygotowany został w ramach projektu:

Umiejętności tworzą możliwości. Zbudowanie systemu koordynacji i monitorowania regionalnych działań na rzecz kształcenia zawodowego, szkolnictwa wyższego oraz uczenia się przez całe życie, w tym uczenia się dorosłych, Umowa KPO/22/LLL/U/003.

Inwestycja A3.1.1 KPO „Wsparcie rozwoju nowoczesnego kształcenia zawodowego, szkolnictwa wyższego oraz uczenia się przez całe życie”.

Dr hab. Beata Trzop

Dr hab. Maria Zielińska

Magorzata Lisowska

Agata Szymandera

Kwiecień 2025

Spis treści

WPROWADZENIE	3
IDEA LIFELONG LEARNING	4
KSZTAŁCENIE ZAWODOWE W POLSCE.....	4
SŁOWNICZEK POJĘĆ	8
ZAŁOŻENIA METODOLOGICZNE, CHARAKTERYSTYKA BADANYCH.....	10
PRÓBA BADAWCZA.....	11
METODY I TECHNIKI BADAŃ.....	12
CHARAKTERYSTYKA BADANYCH UCZNIÓW	13
OCENA DOSTĘPNOŚCI KSZTAŁCENIA ZAWODOWEGO W REGIONIE, IDENTYFIKACJA BARIER EDUKACYJNYCH	19
DIAGNOZA ASPIRACJI EDUKACYJNYCH I ZAWODOWYCH ORAZ PLANÓW ŻYCIOWYCH I MIGRACYJNYCH UCZNIÓW SZKÓŁ ZAWODOWYCH.....	29
PLANY DOTYCZĄCE DALSZEJ NAUKI LUB/I PRACY.....	30
WYBÓR KOLEJNEJ SZKOŁY PO ZAKOŃCZENIU EDUKACJI NA OBECNYM POZIOMIE	34
WYKSZTAŁCENIE	36
WYBÓR ZAWODU	38
DIAGNOZA POTRZEB UCZNIÓW SZKÓŁ PONADPODSTAWOWYCH W ZAKRESIE OFERTY INSTYTUCJONALNEJ I POZAINSTYTUCJONALNEJ DOTYCZĄCEJ KSZTAŁCENIA ZAWODOWEGO – ZE WSKAZANIEM OGRANICZEŃ I ZALET.	41
PLANY ŻYCIOWE UCZNIÓW SZKÓŁ ZAWODOWYCH - PLANY MIGRACYJNE	47
ROLA RÓŻNYCH PODMIOTÓW I CZYNNIKÓW W PODEJMOWANIU DECYZJI O KSZTAŁCENIU ZAWODOWYM PRZEZ UCZNIÓW W WYMIARZE FORMALNYM, POZAFORMALNYM I NIEFORMALNYM	66
OCENA OFERTY I JAKOŚCI KSZTAŁCENIA ZAWODOWEGO	70
OCENA RÓŻNYCH OBSZARÓW DZIAŁAŃ SZKOŁY W ZAKRESIE PRZYGOTOWANIA UCZNIÓW DO RÓŻNYCH DZIAŁAŃ	71
OCENA RÓŻNYCH ELEMENTÓW ZWIĄZANYCH Z NAUKĄ W SZKOLE	75
OCENA PRAKTYK ZAWODOWYCH	82
ANALIZA POSTAW UCZNIÓW SZKÓŁ ZAWODOWYCH WOBEC IDEI LIFELONG LEARNING	87
OCENA DORADZTWA ZAWODOWEGO W PROCESIE PODEJMOWANIA DECYZJI EDUKACYJNYCH	97
PODSUMOWANIE	106
BARIERY EDUKACYJNE	106
ASPIRACJE EDUKACYJNE I ZAWODOWE.....	107
DIAGNOZA POTRZEB UCZNIÓW DOTYCZĄCEJ KSZTAŁCENIA ZAWODOWEGO	108
CZYNNIKI WPŁYWAJĄCE NA DECYZJE EDUKACYJNE UCZNIÓW	111
OCENA OFERTY I JAKOŚCI KSZTAŁCENIA ZAWODOWEGO	111
SPIS WYKRESÓW.....	116
SPIS TABEL	119
SPIS RYSUNKÓW	120
BIBLIOGRAFIA	121

Wprowadzenie

W badaniu „Doświadczenia, potrzeby i oczekiwania mieszkańców województwa lubuskiego dotyczące kształcenia zawodowego, wyższego i szeroko rozumianego lifelong learning (LLL), w tym kształcenia dorosłych w wymiarze formalnym, pozaformalnym i nieformalnym” szczególna uwaga skierowana została na uczniów szkół zawodowych. Jako badacze zadaliśmy sobie pytania o to, w jakim stopniu szkoła spełnia ich oczekiwania, daje szansę na zdobycie dodatkowego doświadczenia, kreuje dalszą ścieżkę kariery edukacyjnej i zawodowej, na ile uczniowie widzą możliwości realizacji ścieżki zawodowej w woj. lubuskim – gdzie są ograniczenia w tym zakresie i gdzie lokują się możliwości. Istotne było także ustalenie tego, jakich działań i rozwiązań potrzebują uczniowie, aby w dopasowany do swoich oczekiwań sposób mogli planować i realizować preferowane ścieżki edukacyjne i zawodowe.

W badaniu położyliśmy nacisk na poznanie potrzeb i oczekiwań dotyczących poszerzania kwalifikacji, ich charakteru i możliwości rozwoju. Niezwykle istotnym było uzyskanie oceny oferty i kanałów jej przekazywania oraz ocena i oczekiwania dotyczące doradztwa zawodowego.

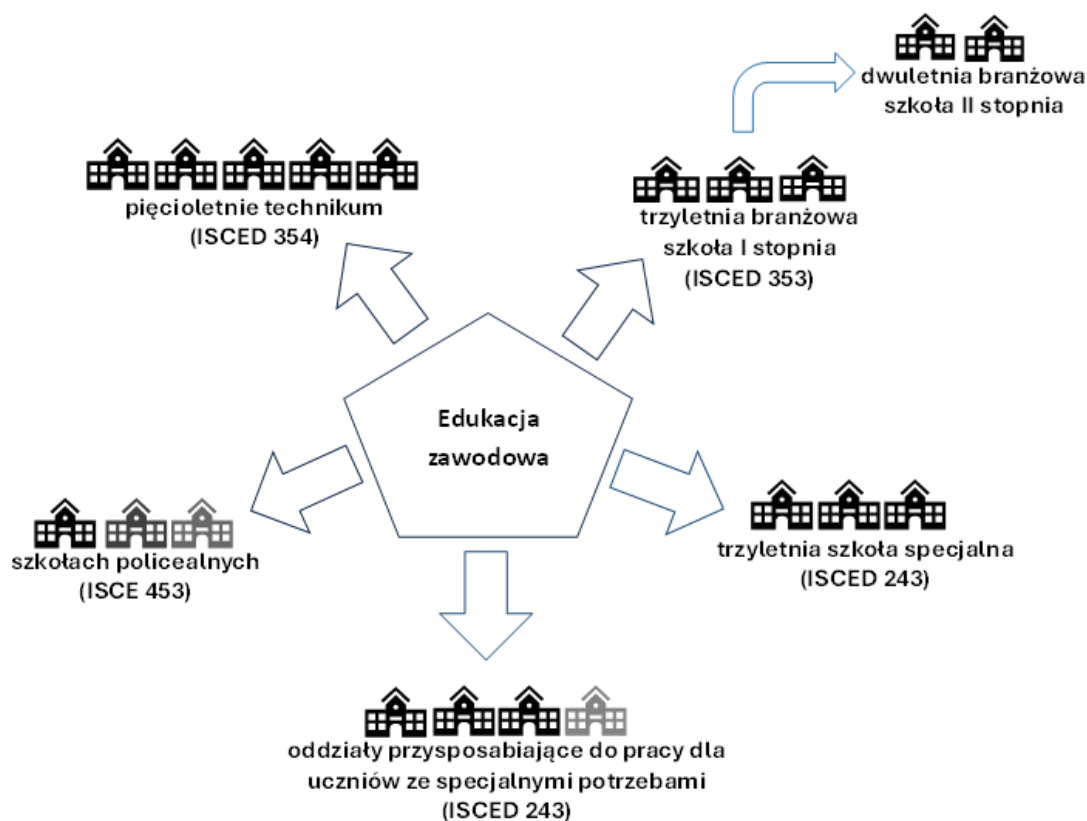
W kwestii merytorycznej nasze badanie ulokowane jest z jednej strony w ramach obowiązującego systemu kształcenia zawodowego w Polsce, z drugiej zaś odwołujemy się do idei lifelong learning, w której poza systemem edukacji formalnej ważne są także inne mechanizmy i procesy uczenia się - w ramach pozaformalnej i nieformalnej edukacji. Ważny jest tu fakt, iż badaną kategorią są uczniowie znajdujący się w szczególnej fazie życia między 15. a 20. rokiem życia. To okres późnej adolescencji i wczesnej dorosłości, w którym dokonuje się proces stabilizowania tożsamości a wybory dokonywane w tym czasie przez jednostkę ważą na przebiegu jej dalszej biografii społecznej.

Idea lifelong learning

Idea uczenia się przez całe życie rozwijana była w latach 60. XX wieku. Za autora tej koncepcji uznaje się Fritza Machlupa, dla którego wiedza traktowana była w kategoriach zasobów ekonomicznych. Koncepcja lifelong learning (LLL) opiera się na idei zakładającej, że proces edukacyjny i rozwijanie umiejętności nie powinny ograniczać się do formalnych etapów edukacyjnych będących elementem tradycyjnego podejścia do kształcenia. Uczenie się powinno polegać na kontynuowaniu edukacji i doskonaleniu umiejętności przez całe życie, niezależnie od wieku czy etapu kariery zawodowej, a nawet trwać także po jej zakończeniu. Wdrażanie w życie założeń idei LLL odbywa się poprzez ciągłość uczenia się (proces uczenia się nie kończy się wraz z zakończeniem formalnego szkolnictwa), elastyczne dopasowywanie się do zmian (przede wszystkim w kontekście potrzeb rynku pracy), samokształcenie (poszukiwania wiedzy, korzystania z różnych źródeł edukacyjnych i kształcenia się z wykorzystaniem placówek spoza formalnego systemu edukacji) oraz rozwój umiejętności miękkich (umiejętność komunikacji, pracy w zespole, kreatywność i zdolność rozwiązywania problemów).

Kształcenie zawodowe w Polsce

Kształcenie zawodowe na poziomie średnim (ponadpodstawowym) i policealnym realizowane jest głównie w szkołach. Występujące obecnie w Polsce rodzaje szkół zawodowych w Polsce przedstawiono na rysunku 1.

Rysunek 1. Schemat edukacji zawodowej w Polsce

Źródło: opracowanie własne, za: Kształcenie i szkolenie zawodowe w Polsce – w pigułce, IBE, 2019

Charakteryzując jej poszczególne elementy można wskazać:

- trzyletnie branżowe szkoły I stopnia (ISCED 353), które pozwalają na uzyskanie kwalifikacji zawodowych, po zdaniu egzaminu zawodowego potwierdzającego kwalifikację w danym zawodzie (zwanego egzaminem zawodowym). Absolwenci mogą kontynuować naukę w drugiej klasie liceum dla dorosłych albo w branżowej szkole II stopnia, oraz przystąpić do kwalifikacyjnych kursów zawodowych;
- dwuletnie branżowe szkoły II stopnia kształcące w zawodzie, w którym wyodrębniono kwalifikację wspólną dla zawodu nauczanego w branżowej szkole I i II stopnia.

Absolwenci będą mogli przystąpić do egzaminu maturalnego, a po uzyskaniu świadectwa dojrzałości, kontynuować kształcenie na studiach;

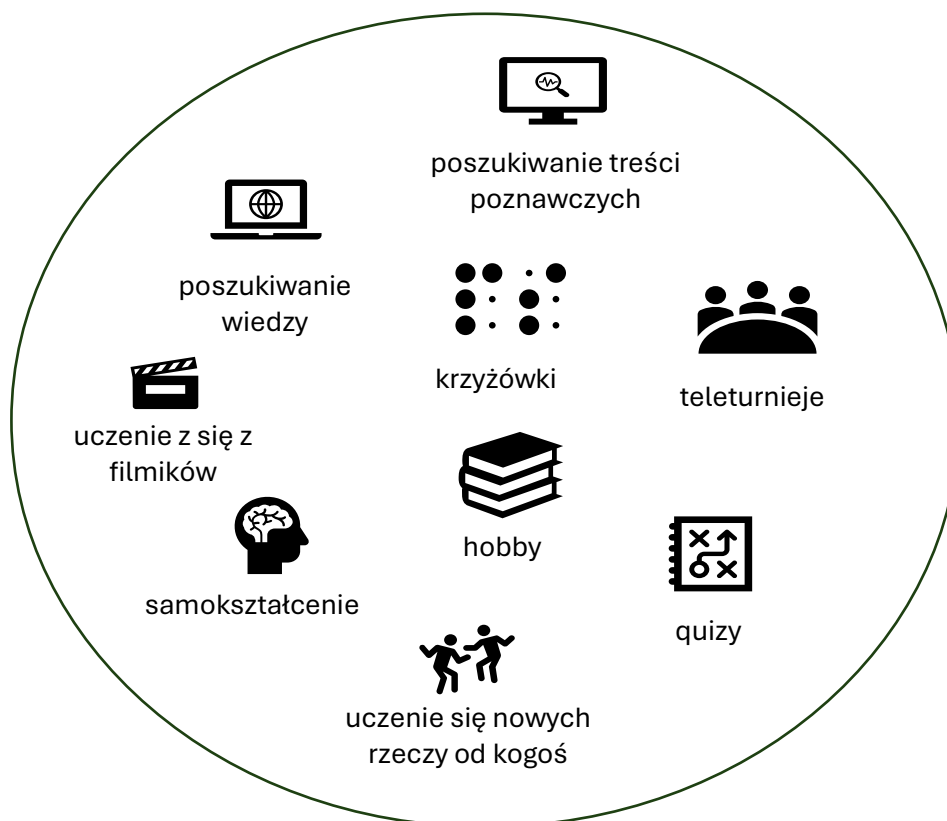
- pięcioletnie technika (ISCED 354), które pozwalają na zdobycie kwalifikacji zawodowych (po zdaniu egzaminu zawodowego), ale także – po zdaniu egzaminu maturalnego – dają dostęp do studiów;
- trzyletnie szkoły specjalne przysposabiające do pracy (ISCED 243) dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, umożliwiające uzyskanie świadectwa potwierdzającego przysposobienie do pracy;
- oddziały przysposabiające do pracy dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, uczących się w szkołach podstawowych (ISCED 243).

Na poziomie policealnym kwalifikacje zawodowe można uzyskać w szkołach policealnych (ISCE 453) trwających od jednego do dwóch i pół roku. Mają one charakter ściśle zawodowy i nie obejmują kształcenia ogólnego. Kandydaci powinni posiadać wykształcenie średnie lub średnie branżowe.

Taka struktura systemu oświaty ma swoje odzwierciedlenie w sieci szkół w regionach. Regionalny system kształcenia zawodowego jest odpowiedzialny za bieżącą ofertę edukacyjną jak również za dostosowywanie tejże do lokalnych warunków na rynku pracy.

Wraz z formalnym kształceniem zawodowym badaniu poddane zostało także kształcenie pozaformalne. Na kształcenie pozaformalne składają się formy doksztalcania poza instytucjami formalnymi oraz aktywności takie jak kursy, konferencje, seminaria, szkolenia, webinaria, warsztaty. Kształcenie tego typu nie powoduje zmiany w poziomie wykształcenia jednak umożliwia zdobycie nowej wiedzy oraz określonych kwalifikacji i umiejętności. W województwie lubuskim, podobnie jak w całym kraju, kształcenie pozaformalne oferowane jest przez podmioty prywatne i publiczne (m.in. szkoły, uniwersytety, szkoły wyższe, szkoły językowe, firmy szkoleniowe, podmioty ekonomii społecznej) w postaci kursów i szkoleń. Jest to jednocześnie forma dużo bardziej elastyczna i dostępna niż niektóre formy kształcenia formalnego i najczęściej nie wymaga wyjazdu poza granice swojego powiatu. Takie formy dostępne są również w postaci kształcenia online.

Trzecim elementem, które poddano badaniu było kształcenie nieformalne.

Rysunek 2. Elementy kształcenia nieformalnego

Źródło: opracowanie własne

Najtrudniejszym do uchwycenia w badaniu jest kształcenie nieformalne. Związane jest ono z codzienną aktywnością człowieka. Kształcenie tego typu nie musi mieć formy intencjonalnej, celowej a często nie jest nawet traktowane jako działanie mające charakter edukacyjny. Taka forma kształcenia może również odbywać się w sposób nie w pełni uświadomiony i być elementem innych czynności i aktywności. Jej wybrane elementy wskazuje rysunek 3. Są to: samokształcenie, hobby i zainteresowania, uczenie się nowych rzeczy od kogoś, udział/oglądanie teleturniejów, rozwiązywanie quizów/krzyżówek, uczenie się z filmików dostępnych w serwisach internetowych, poszukiwanie wiedzy w zasobach internetowych, poszukiwanie konkretnych informacji

w mass mediach (filmy dokumentalne, przyrodnicze, treści w telewizji, prasie o charakterze popularnonaukowym etc.). W module badań nad uczniami wątki tego typu działań, ulokowane w ramach poszerzania zainteresowań, rozwijania hobby, aktywności w ramach czasu wolnego dają nam pewien obraz edukacji nieformalnej – w większości jako formy nie utożsamianej ze szkołą, uniwersytetem czy inną placówką oświatową.

Słowniczek pojęć

Aspiracje edukacyjne - odnoszą się do uzyskiwanych w szkole ocen a także przyszłej nauki, treści i poziomu kształcenia, które jednostka pragnie lub zamierza osiągnąć.

Aspiracje zawodowe - dotyczą kwestii zdobycia w przyszłości określonego zawodu lub wykonywania pewnych czynności zawodowych. Dotyczą one rodzaju pracy, ale także warunków tej pracy, określonych cech zawodu, miejsca pracy, pakietu zdrowotnego itp.

Aspiracje życiowe - określają dążenia dotyczące warunków przyszłego życia. Jednostka formułuje cele, jakie chce w tym zakresie osiągnąć: jakich dochodów oczekuje po podjęciu pracy, kiedy zamierza się usamodzielnąć tzn., kiedy zamierza wyprowadzić się z domu, kiedy planuje założyć własną rodzinę, jak wyobraża sobie swoje przyszłe życie. W literaturze naukowej często odnosi się aspiracje życiowe do projektów życiowych lub postrzegania swojej biografii w perspektywie przyszłościowej (Zielińska 2020).

Koncepcja kształcenia przez całe życie (lifelong learning - LLL) - odnosi się do idei ciągłego rozwoju i zdobywania nowych umiejętności przez cały okres życia jednostki. Idea ta zakłada, że proces nauki nie kończy się po zakończeniu formalnego szkolenia lub zdobyciu pewnego stopnia. Osoba powinna aktywnie poszerzać swoje umiejętności i wiedzę przez całe życie. Obejmuje ona różnorodne formy nauki, od formalnych programów edukacyjnych po indywidualne samokształcenie, co pomaga jednostkom dostosować się do szybko zmieniającego się otoczenia, zarówno w sferze zawodowej,

jak i społecznej. Zdobywanie nowych umiejętności umożliwia dostosowanie się do nowych technologii, trendów i wymagań rynku pracy.

Kształcenie formalne (ang. formal education) - obejmuje naukę w zinstytucjonalizowanym systemie szkolnym (Okoń, 1992). Kształcenie formalne odbywa się w instytucjach edukacyjnych państwowych, jak i prywatnych, zgodnie z ogólnie zatwierdzonymi programami nauczania. Celem tej edukacji jest uzyskanie kwalifikacji udokumentowanych świadectwem, zaświadczeniem o ukończeniu szkoły, certyfikatem, dyplomem (Goździk, 2003).

Kształcenie nieformalne (ang. informal education) - związane z codzienną aktywnością człowieka. Tego typu kształcenie jest procesem całościowym i nie zawsze w pełni uświadomionym przez jego uczestników. Ten rodzaj kształcenia nie musi być ani celowy, ani intencjonalny, co więcej, często nie jest nawet traktowany przez zaangażowane w nie podmioty jako działanie o charakterze edukacyjnym (Pierścieniak, 2009).

Kształcenie pozaformalne (ang. non-formal education) - oznacza świadomą i zorganizowaną działalność o charakterze kształcenia i wychowywania, która prowadzona jest poza ustawowym formalnym systemem szkolnym (Okoń, 1992). Zaliczyć więc tutaj można takie formy aktywności edukacyjnej, jak: kursy, seminaria, programy edukacyjne i inne różne formy doksztalcenia.

Plany edukacyjne - stanowią realny wymiar aspiracji. O ile aspiracje wskazują raczej dążenia, marzenia, chęci dotyczące edukacji, o tyle plany stanowią konkretny aspekt aspiracji. Wybór szkoły po ukończeniu szkoły podstawowej, wybór uczelni i kierunku studiów po zdaniu matury stanowią realnie podjęte działania. Określając swoje plany edukacyjne jednostka na ogół uwzględnia własne możliwości poznawcze, możliwości ekonomiczne rodziny, oferty dalszej nauki w regionie i poza nim.

Plany zawodowe - odnoszą się do przyszłego zawodu lub zawodów. Na ogół wybór szkoły zawodowej (branżowej) określa przyszły zawód. Oczywiście szkoła zawodowa nie

zamyka innych ścieżek rozwoju, ale badania dotychczas prowadzone wśród uczniów szkół zawodowych pokazują taką prawidłowość (Kwiecińska-Zdrenka 2004)

Plany życiowe - dotyczą przyszłości perspektywicznej. Jednostka wyznacza sobie kolejne punkty na linii biograficznej (wyprowadzka z domu, założenie własnej rodziny, wybudowanie domu, migracja itp.). Im niższy wiek tym bardziej ogólne są plany życiowe. W fazie wczesnej dorosłości (18-23 lata) młodzi ludzie bardziej precyzyjnie planują swoją przyszłość.

Założenia metodologiczne, charakterystyka badanych

Populację w badaniu CAWI stanowili uczniowie szkół zawodowych województwa lubuskiego uczęszczający do techników, szkół branżowych I i II stopnia. Według danych GUS w roku szkolnym 2023/2024 w województwie lubuskim kształciło się w takich szkołach 31373 uczniów. Wiedza na temat tego, jak podejmowane są decyzje edukacyjne, jakie czynniki w największym stopniu determinują wybory edukacyjne, jakie kompetencje uczniowie zdobywają w trakcie nauki, jak oceniają własne przygotowanie do ról zawodowych, jakie mają aspiracje i plany związane z edukacją i pracą a także czy są przygotowani do edukacji pozaformalnej i nieformalnej w dorosłym życiu jest bardzo ważna z punktu widzenia rozwoju województwa lubuskiego i kształtowania polityki regionalnej. Sformułowano szereg problemów, które ukierunkowały poszukiwania badawcze.

1. Jak uczniowie oceniają wybór własnych ścieżek edukacyjnych? Jak są one różnicowane ze względu na cechy uczniów?
2. Jak najczęściej podejmowane są decyzje edukacyjne przez uczniów? Jakie podmioty uczestniczą w procesie podejmowania tych decyzji?
3. Jak uczniowie szkół zawodowych oceniają ofertę kształcenia zawodowego dostępną w regionie?

4. Jakie są główne bariery realizacji planów edukacyjnych uczniów?
5. Jak uczniowie oceniają jakość kształcenia we własnych szkołach? Jakich umiejętności i kompetencji im brakuje a jakim w procesie edukacyjnym poświęca się zbyt dużo czasu?
6. Jakie są aspiracje edukacyjne i zawodowe uczniów? W jakim stopniu są one powiązane z województwem lubuskim?
7. Jakie są postawy uczniów szkół zawodowych wobec idei kształcenia przez całe życie (LLL)?

Próba badawcza

Populację w badaniu stanowili uczniowie szkół zawodowych, techników i szkół branżowych I i II stopnia. Według danych GUS w województwie lubuskim w roku szkolnym 2023/24 liczyła ona 31 373 uczniów. Przyjęto, że minimalna wielkość próby, przy założeniu 95% poziomu ufności i 3% błędu oszacowania powinna wynosić 1050 uczniów. Uzyskanie reprezentatywności próby do badania CAWI oprócz ustalenia jej minimalnej wielkości, wymagało także zastosowania specjalnych procedur doboru szkół i klas. W tym celu stworzono bazę szkół zawodowych (techników i branżowych I i II stopnia) w poszczególnych powiatach. Następnie na poziomie każdego powiatu dokonano proporcjonalnego losowania techników i szkół branżowych i klas w szkołach. Dobór uczniów do badania został przeprowadzony w oparciu o następujące przesłanki:

1. Uczniowie zostali dobrani w każdym z 12 powiatów i 2 miastach na prawach powiatu w województwie lubuskim;
  - W każdym powiecie ziemskim wylosowano minimum: 1 technikum, 1 szkołę branżową I stopnia,
  - W miastach na prawach powiatu (Zielona Góra, Gorzów Wielkopolski) wylosowano po: 4 technika, 4 szkoły branżowe I stopnia.

- Mimo dość szerokiej oferty, kształcenie na poziomie szkoły branżowej II stopnia zostało uruchomione w niewielu szkołach, w sumie uczniowie tego poziomu kształcenia stanowią 1,6% zbadanych uczniów. W dalszych analizach szkoła branżowa II stopnia nie jest uwzględniona w analizach.
2. W technikach do badania losowano 3 oddziały na różnych poziomach; w szkołach branżowych I stopnia losowano 2 oddziały na różnych poziomach; w szkołach branżowych II stopnia losowano 2 oddziały na różnych poziomach.

W konsekwencji przyjętych procedur udało się zebrać kompletnie wypełnione ankiety od 2190 uczniów, czyli niemal dwukrotnie więcej niż pierwotnie założono. Dobierając odpowiednio liczną próbę, zróżnicowaną ze względu na wiele cech (płeć, klasa, miejsce zamieszkania, powiat badania, kierunek nauki), uzyskaliśmy reprezentację uczniów szkół zawodowych (technika, szkoła branżowa I stopnia), która upoważnia nas do uogólniania wyników na populację wszystkich uczniów szkół zawodowych w województwie lubuskim.

Metody i techniki badań

Realizacja celów badania, wymagała dobrania takich metod i technik, które dostarczą rzetelnego materiału empirycznego. W badaniu postaw, opinii i zachowań uczniów najbardziej adekwatne jest podejście ilościowe¹. Daje możliwość uzyskania próby reprezentatywnej i na jej podstawie wnioskowania o całej populacji badanych.

Wykorzystując fakt, że uczniowie uczestnicząc w zajęciach są dostępni w swoich klasach pięć dni w tygodniu, zastosowano technikę CAWI (Computer Assisted Web Interview). Przy zastosowaniu odpowiednich procedur terenowych jest ona najbardziej

---

¹ Badanie zostało zrealizowane w dniach 15.04.24 – 1.06.24, w ramach projektu „Umiejętności tworzą możliwości” techniką CAWI (Computer Assisted Web Interview). Populację stanowili uczniowie wszystkich klas techników i szkół branżowych I i II stopnia. Próba 2190 uczniów została dobrana proporcjonalnie do liczby uczniów w powiatach województwa lubuskiego, typu szkoły i klasy.

efektywna. Decydując się na taki sposób gromadzenia danych, przygotowano wystandaryzowaną ankietę elektroniczną składającą się z 68 pytań, która jako link dostępu była następnie rozsyłana do wylosowanych szkół.

Faza terenowa realizacji badania rozpoczynała się od wystania listów do dyrektorów wylosowanych szkół i uzyskania zgody na realizację badania w wylosowanych klasach. W szkołach wyznaczeni byli koordynatorzy, którzy zgodnie z przyjętymi zasadami realizowali badanie na lekcjach, udostępniając uczniom link do ankiety i kontrolując przebieg badania. Faza terenowa badania została zrealizowana pomiędzy marcem a czerwcem 2024.

Charakterystyka badanych uczniów

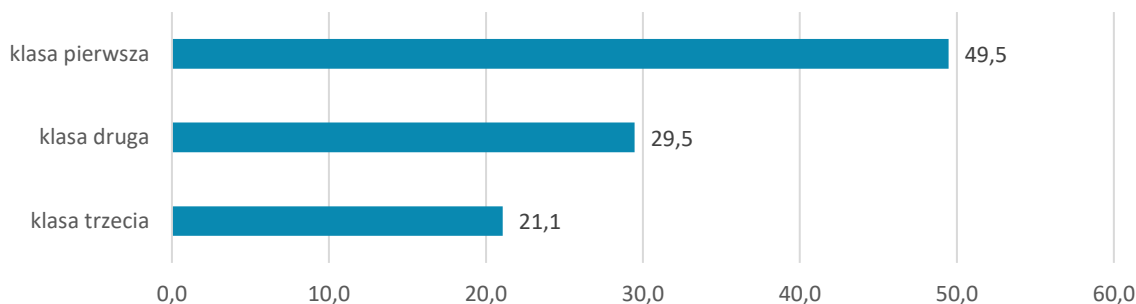
Najbardziej liczną kategorią badanych są uczniowie techników (72,9%), następnie uczniowie szkół branżowych I stopnia (25,5%). Minimalny udział w badaniu uczniów szkół branżowych II stopnia (1,6%) wynika z faktu, że w roku szkolny 2023/24 we wszystkich szkołach w województwie lubuskim uczyło się 261 uczniów. Minimalny udział w badaniu uczniów szkół branżowych II stopnia jest powodem nieuwzględniania ich w dalszych analizach.

Wykres 1. Uczący się w różnych typach szkół (%)

Źródło: opracowanie własne

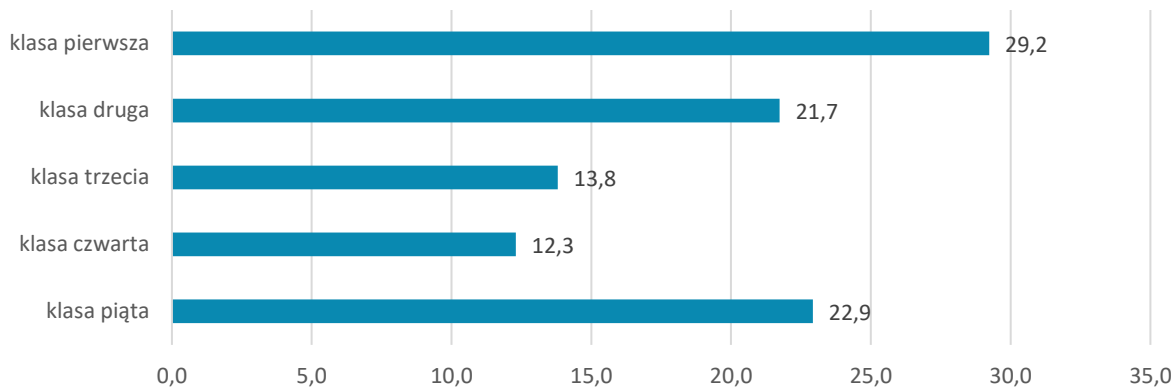
W szkołach branżowych I stopnia najliczniejszą kategorię stanowili uczniowie pierwszych klas (49,5%) następnie drugich (29,5%) i trzecich (21,1%).

Wykres 2. Uczniowie klas szkół branżowych I stopnia (%)

Źródło: opracowanie własne

W technikach najliczniejszą kategorią byli uczniowie klas pierwszych (29,2%) i piątych (22,9%), nieco mniej uczniów zbadano w klasie drugiej (21,7%), najmniej w klasach trzeciej (13,8%) i czwartej (12,3%).

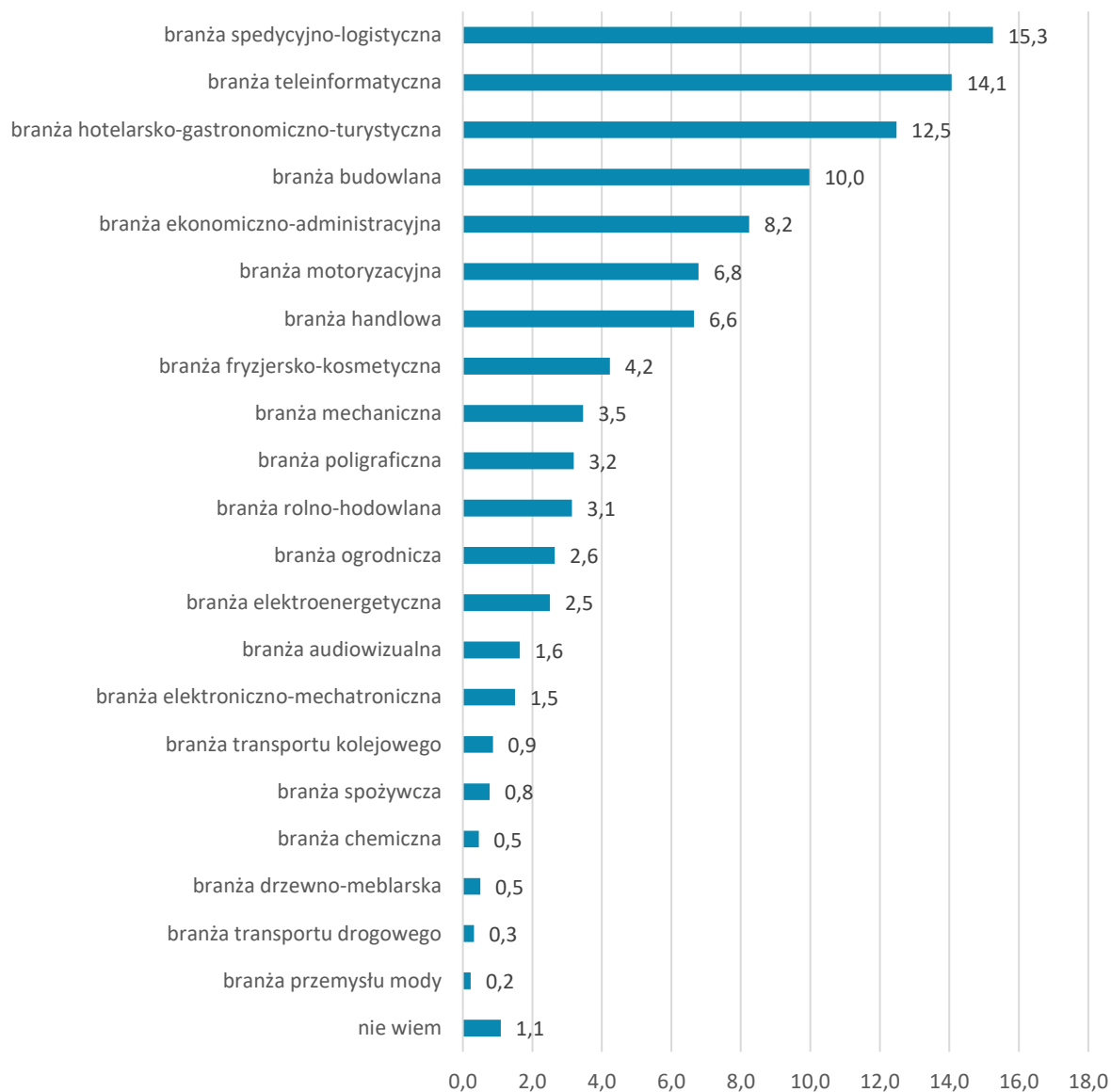

Wykres 3. Uczniowie klas techników (%)

Źródło: opracowanie własne

Losowy dobór klas do badania gwarantuje zróżnicowanie uczniów ze względu na branżę, w której pobierali naukę. Najliczniej reprezentowane w badaniu są branże spedycyjno-logistyczna (15,3%), teleinformatyczna (14,1%), hotelarsko-gastronomiczno-turystyczna (12,5%) i budowlana (10,0%). Najrzadziej modowa (0,2%),

transportu drogowego (0,3%), drzewno-meblarska (0,5%), chemiczna (0,5%) i spożywcza (0,8%). Uzyskany rozkład pokazuje jednocześnie zawody, które w niedługim czasie zasilą lubuski rynek pracy. Mogą być podstawą do szacowania dopasowania lub niedopasowania kształcenia zawodowego do potrzeb rynku pracy.

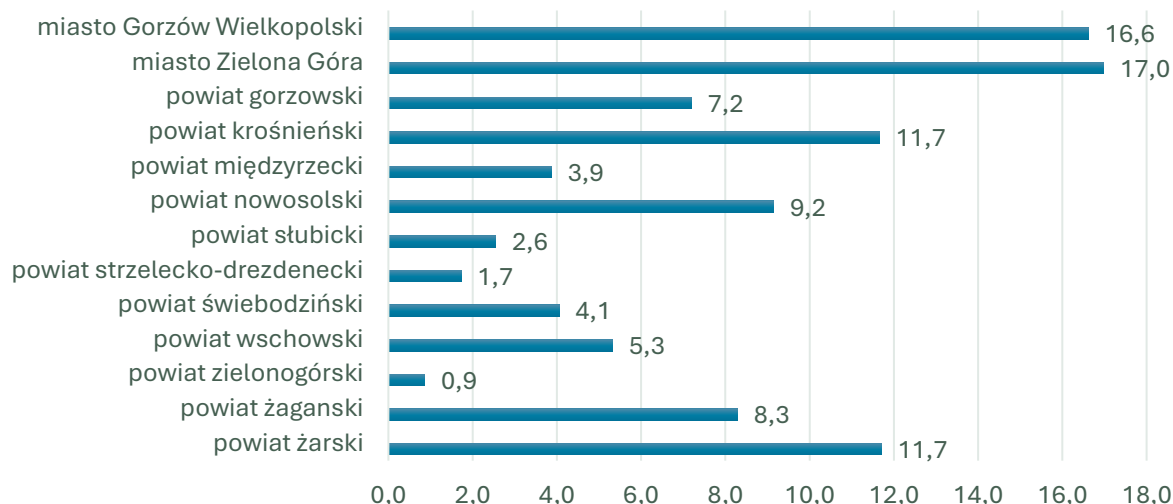

Wykres 4. Branże, w których uczniowie pobierają edukację (%)

Źródło: opracowanie własne

kategoria „nie wiem” to uczniowie, którzy nie wskazali branży, w której się uczą

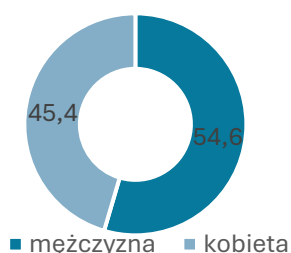
Najliczniej w badaniu reprezentowani są uczniowie z miast na prawach powiatów Zielonej Góry (17,0%) i Gorzowa Wielkopolskiego (16,6%), następnie z powiatów żarskiego (11,7%), krośnieńskiego (11,7%), nowosolskiego (9,2%) i żagańskiego (8,3%). Uzyskane wyniki odpowiadają lokalizacji szkół, których jest więcej w największych miastach województwa. Z powodu braku współpracy z władzami szkół nie udało się zrealizować badania w powiecie sulcińskim.

Wykres 5. Odsetek badanych uczniów w powiatach woj. lubuskiego (%)

Źródło: opracowanie własne

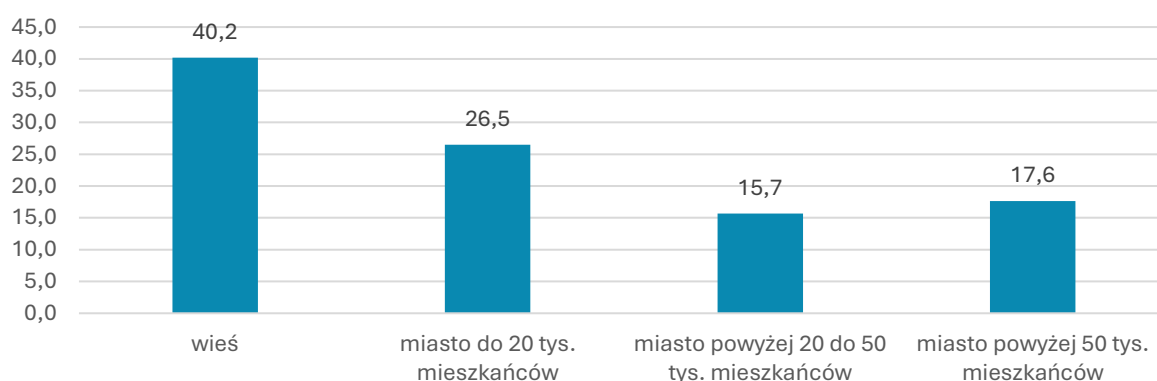
W badaniu wzięło udział nieco więcej mężczyzn (54,6%) niż kobiet (45,4%).

Wykres 6. Płeć badanych (%)

Źródło: opracowanie własne

Mimo, że szkoły najczęściej usytuowane są w miastach powiatowych a ich liczba rośnie wraz ze wzrostem wielkości miasta, to w technikach i szkołach branżowych najczęściej uczą się osoby pochodzące ze wsi (40,2%) i małych miast do 20 tys. mieszkańców (26,5%). Większa uwaga powinna być kierowana na zbudowanie dobrego systemu komunikacji, który uwzględniłby potrzeby dojazdów edukacyjnych uczniów ze wsi i małych miejscowości, szczególnie tych usytuowanych peryferyjnie.

Wykres 7. Miejsce zamieszkania badanych uczniów (%)

Źródło: opracowanie własne

W badaniu przyjęto założenie ogólne, że czynnikami różnicującymi opinie i postawy uczniów wobec różnych analizowanych kwestii dotyczących ich kształcenia zawodowego i LLL są (patrz rysunek 4):

- typ szkoły – 1) szkoła branżowa I stopnia, 2) technikum
- klasa szkolna – 1) klasa pierwsza, druga, trzecia w szkole branżowej I stopnia, 2) klasa pierwsza, druga, trzecia, czwarta, piąta w technikum
- płeć – 1) kobiety, 2) mężczyźni
- miejsce zamieszkania – 1) wieś, 2) miasto do 20 tys. mieszkańców, 3) miasto 20-50 tys. mieszkańców, 4) miasto powyżej 50 tys. mieszkańców
- średnia ocen- 1) do 3,0, 2) 3,1- 4,0, 3) powyżej 4,0

- sytuacja finansowa rodziny- 1) zła sytuacja finansowa, 2) średnia sytuacja finansowa, 3) dobra sytuacja finansowa²
- zadowolenie ze szkoły – 1) zadowolony/a, 2) ani zadowolony, ani niezadowolony, 3) niezadowolony/a³
- zadowolenie z życia 1) zadowolony/a, 2) ani zadowolony, ani niezadowolony, 3) niezadowolony/a⁴

Oznacza to, że każde badane zjawisko może być warunkowane przez wszystkie lub tylko przez niektóre zmienne niezależne.

Rysunek 3. Zmienne niezależne w badaniu

Źródło: opracowanie własne

² Sytuacja finansowa rodziny była mierzona na skali pięciopunktowej. Do celów analiz została zredukowana do skali trzypunktowej.

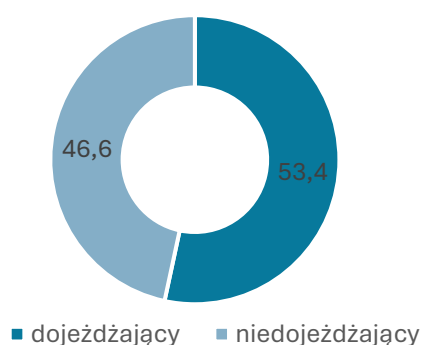
³ Zadowolenie ze szkoły i z życia mierzone było na skali 11 punktowej, która do dalszych analiz została zredukowana do trzypunktowej.

⁴ Zadowolenie ze szkoły i z życia mierzone było na skali 11 punktowej, która do dalszych analiz została zredukowana do trzypunktowej.

Ocena dostępności kształcenia zawodowego w regionie, identyfikacja barier edukacyjnych

Decyzje edukacyjne uwarunkowane są wieloma czynnikami, takimi jak poziom wykształcenia rodziców, warunki materialne rodziny, miejsce zamieszkania, osiągnięcia szkolne czy aspiracje uczniów. Na podjęcie nauki w określonej szkole i miejscu wpływają także różnego rodzaju czynniki obiektywne takie jak oferta edukacyjna, możliwości finansowe, komunikacyjne i wiele innych. Identyfikowanie barier edukacyjnych pozwala na kształtowanie polityki oświatowej minimalizującej ich wpływ na ścieżki edukacyjne i kariery zawodowe.

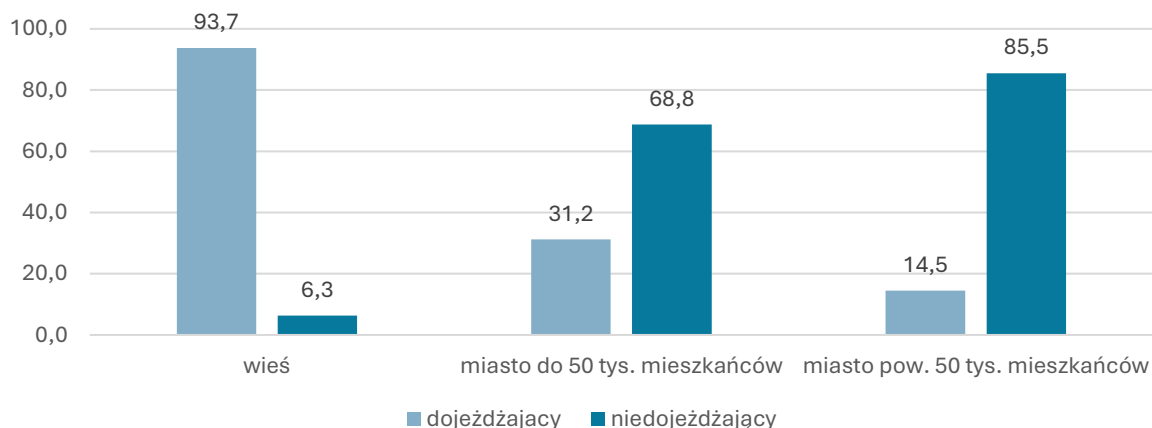
Jedną z poważniejszych barier w dostępie do edukacji jest usytuowanie sieci szkół zawodowych na mapie województwa. Szkoły najczęściej mają swoje siedziby w miastach powiatowych, rodzi to potrzebę takiego dopasowania siatki połączeń autobusowych i kolejowych, które pozwolą uczniom na bezproblemowe dojazdy do szkół. Nie zawsze tak jest a problemy wykluczenia komunikacyjnego dotyczą mieszkańców wielu miejscowości nawet tych usytuowanych blisko większych ośrodków miejskich.

Wykres 8. Uczniowie dojeżdżający i nie-dojeżdżający do szkoły (%)

Źródło: opracowanie własne

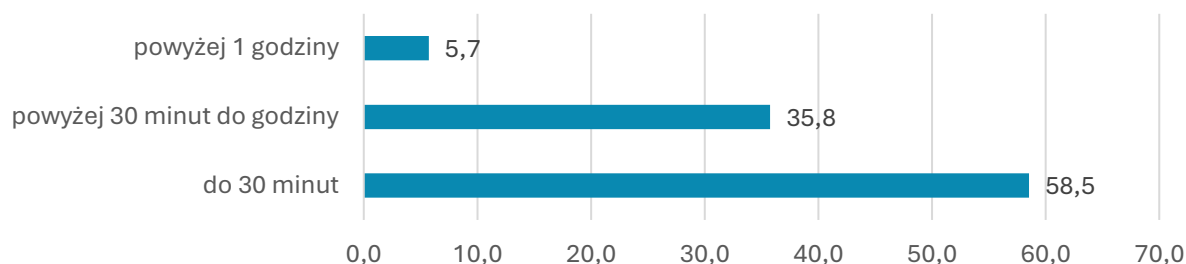
Ponad połowa uczniów (53,4%) musi dojeżdżać do swoich szkół, nieco częściej są to uczniowie techników (53,3%) niż szkół branżowych (52,5%). Wysiętek komunikacyjny dotyka niemal wszystkich mieszkańców wsi (93,7%) i maleje wraz z wielkością miast z których pochodzili badani uczniowie.

Wykres 9. Dojazdy do szkół a wielkość miejscowości zamieszkania (%)

Źródło: opracowanie własne

Problemy z dostępnością komunikacyjną nasilają się wówczas, kiedy uczniowie pochodzący ze wsi wybierają szkoły bardziej odległe od miejsca zamieszkania (usytuowane w innych powiatach). Z tego powodu wybory edukacyjne mogą być ograniczane do placówek usytuowanych najbliżej. Można przyjąć, że ten mechanizm ma kluczowe znaczenie także dla uczniów szkół zawodowych. Potwierdzeniem sformułowanej wyżej tezy jest czas dojazdu uczniów do szkół, niemal 60% badanych dojeżdża do szkoły nie dłużej niż 30 minut a ponad jedna trzecia z nich (35,8%) powyżej 30 minut do godziny.

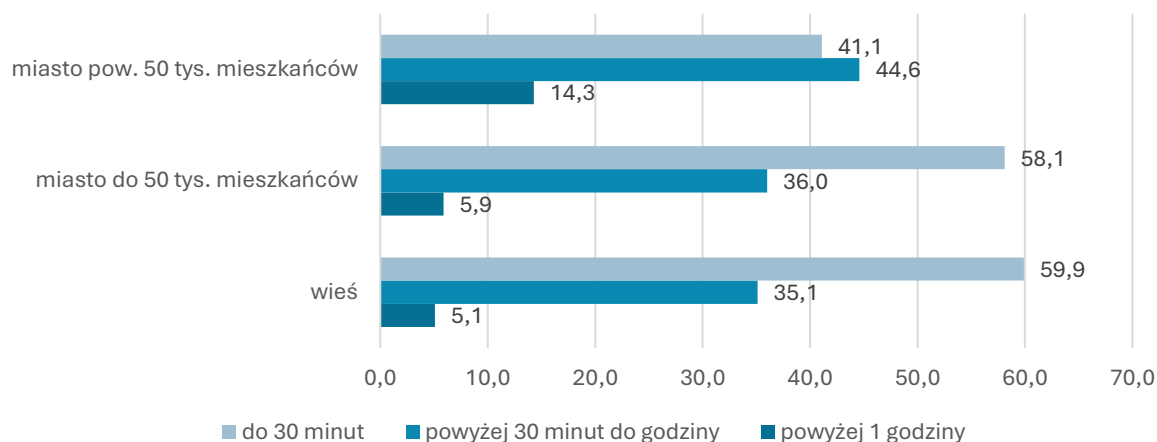

Wykres 10. Czas dojazdu do szkoły (%)

Źródło: opracowanie własne

Zyskują ci uczniowie, którzy blisko swojego miejsca zamieszkania mają większą ofertę edukacyjną na poziomie zawodowym i mogą dokonywać rzeczywistego wyboru. Do takich powiatów należą grodzki i ziemski zielonogórski i gorzowski, żarski czy nowosolski. Szkoły zawodowe usytuowane w większych miastach oferują także edukację na wyższym poziomie są lepiej oceniane w różnego rodzaju rankingach. W rankingu techników 2024, przygotowywanym przez Perspektywy w pierwszej setce znalazły się trzy szkoły z województwa lubuskiego⁵. Na 8 miejscu technikum nr 1 Budowlanka z Zielonej Góry, na miejscu 28 technikum nr 3 z Żar i na miejscu 67 technikum nr 2 Elektronik z Zielonej Góry. W pierwszej 20 rankingu sporządzonego dla województwa lubuskiego 13 szkół znajduje się w wymienionych wyżej powiatach (grodzkim zielonogórskim i gorzowskim a także w żarskim). Diagnozowany problem ograniczenia dostępności edukacyjnej na poziomie zawodowym może być powodowany dostępnością komunikacyjną. Świadczą o tym także niemal trzykrotnie rzadziej wskazywane dłuższe dojazdy do szkoły (powyżej 1 godziny) ze wsi i małych miast (wykres 11).

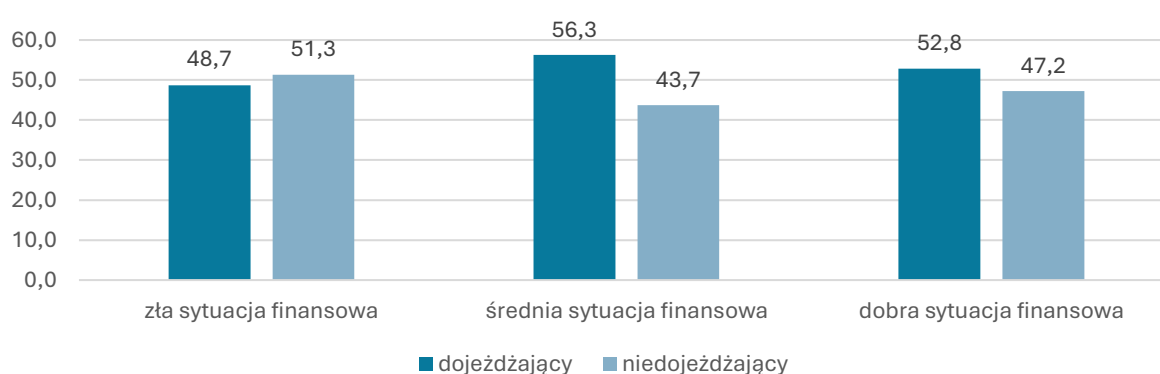
⁵ <https://2024.technika.perspektywy.pl/2024/rankings/ranking-glowny-technikow> (data dostępu: 02.03.25).

Wykres 11. Czas dojazdu do szkoły a wielkość miejscowości zamieszkania (%)

Źródło: opracowanie własne

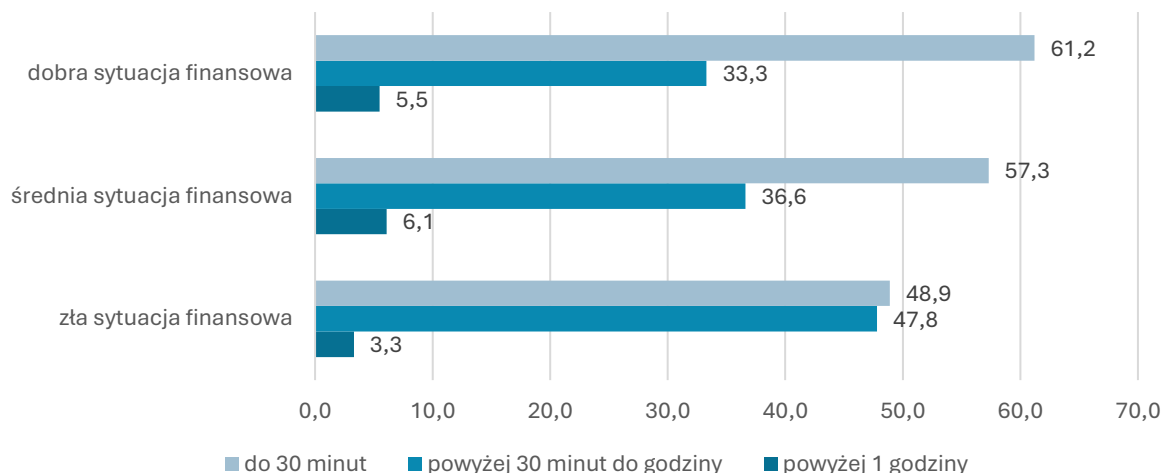
Jeszcze jedną cechą, która pokazuje zróżnicowanie związane z koniecznością dojazdu do szkół jest sytuacja finansowa uczniów i ich rodzin. Uczniowie w złej sytuacji finansowej rzadziej dojeżdżają do swoich szkół. Wprawdzie różnica nie jest bardzo duża, ale dość jednoznacznie wskazuje na barierę ograniczającą możliwość wyboru szkoły. Jest to ważne szczególnie wtedy, gdy odległość jest większa np. szkoła jest w innym powiecie lub konieczne jest zamieszkanie w internacie lub wynajęcie mieszkania.

Wykres 12. Dojazdy do szkoły a sytuacja finansowa uczniów (%)

Źródło: opracowanie własne

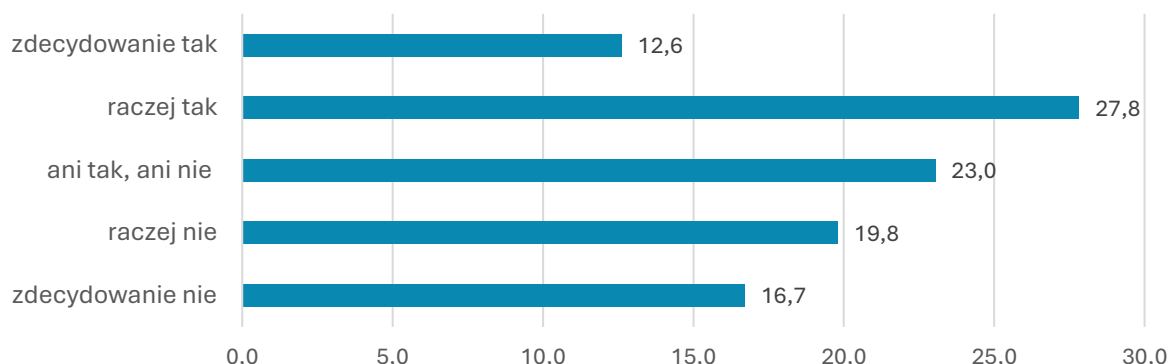
Rzadsze są także dojazdy powyżej jednej godziny wśród uczniów deklarujących złą sytuację finansową (wykres 13).

Wykres 13. Czas dojazdu do szkoły a sytuacja finansowa uczniów (%)

Źródło: opracowanie własne

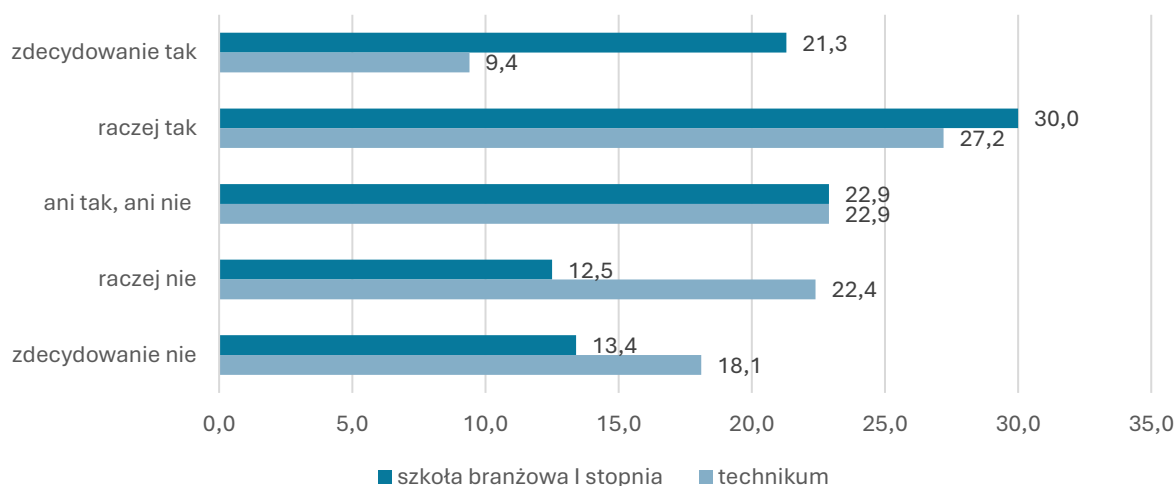
Bariery edukacyjne mogą mieć bardzo różny charakter. W badaniu staraliśmy się także ustalić, czy uczniowie posiadają wystarczająco dużo czasu na obowiązki szkolne. Przebieg edukacji może być zakłócony koniecznością poświęcania czasu na inne obowiązki np. opiekuńcze nad członkami rodziny, zarobkowe, czy czas przeznaczony na inne aktywności lub dojazdy do szkoły. W sumie odpowiedzi twierdzącej na pytanie o posiadanie niezbędnego czasu na naukę udzieliło 40,4% badanych. Brak czasu niezbędnego na naukę zadeklarowało 36,5%. Jedna piąta badanych (23,0%) nie potrafiła udzielić jednoznacznej odpowiedzi. Warto zwrócić uwagę na fakt, że uczniowie częściej składają deklaracje mówiącą o zdecydowanym braku wystarczającego czasu na naukę (16,7%), niż posiadaniu go w wystarczających ilościach (12,6%).

Wykres 14. Posiadanie wystarczającej ilości czasu na obowiązki szkolne (%)

Źródło: opracowanie własne

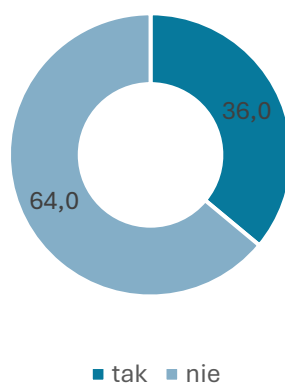
Brak czasu na naukę częściej wskazywali uczniowie technikum 40,5% (suma odpowiedzi zdecydowanie tak i raczej tak) niż szkół branżowych I stopnia (25,9%). Fakt ten można tłumaczyć większym obciążeniem nauką w technikum, w którym uczniowie oprócz zdobywania kompetencji zawodowych przygotowują się do matury.

Wykres 15. Posiadanie wystarczającej ilości czasu na obowiązki szkolne a typ szkoły (%)

Źródło: opracowanie własne

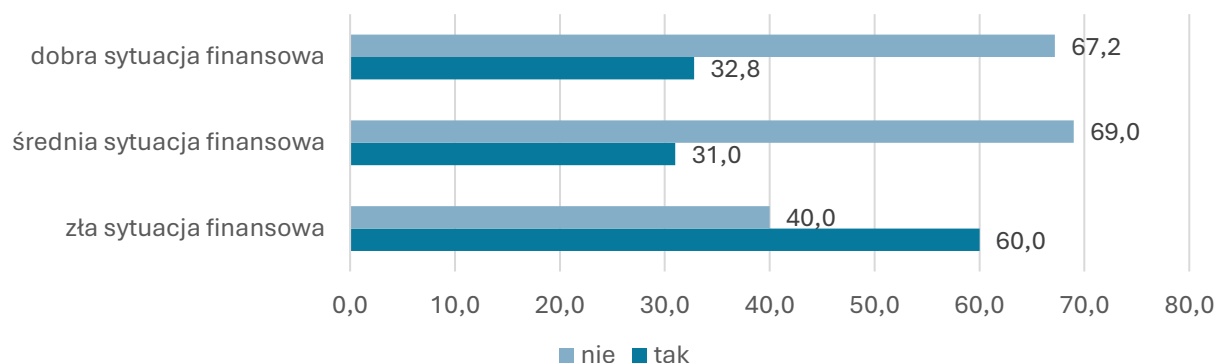
Jeszcze jednym wymiarem diagnozowania barier edukacyjnych jest planowanie przez uczniów ukończenia jakiegoś kursu lub szkolenia, a potem zaniechanie tego zamiaru. Planowanie ukończenia kursu lub szkolenia jest wyrazem aktywności edukacyjnej, która może mieć charakter formalny, pozaformalny lub nieformalny. Zaniechanie zamiaru może być powodowane różnymi czynnikami, nas szczególnie interesują te, które mają charakter obiektywny (mogą być definiowane jako bariery). Interesowała nas perspektywa jednego roku, co zostało uwzględnione w pytaniu w ankiecie. W takim okresie 36,0% uczniów miało plany ukończenia kursu lub szkolenia, ale ostatecznie nie udało się tego zrobić.

Wykres 16. Planowane, lecz nieukończone kursy i szkolenia (%)

Źródło: opracowanie własne

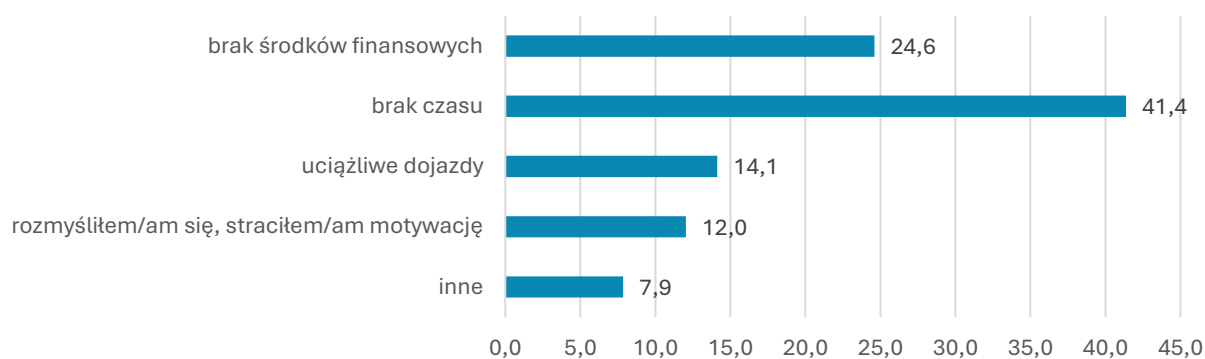
Zaniechanie ukończenia planowanych kursów lub szkoleń najczęściej wynika ze złej sytuacji finansowej uczniów. 60,0% badanych zadeklarowało, że była ona powodem niezrealizowanych planów edukacyjnych.

Wykres 17. Sytuacja finansowa a zaniechanie realizacji kursów i szkoleń (%)

Źródło: opracowanie własne

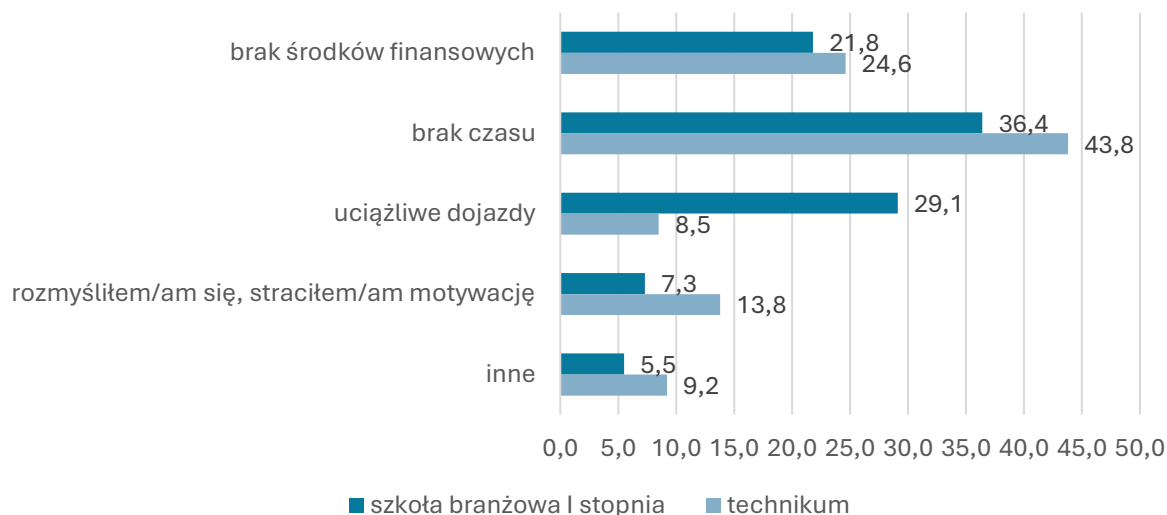
Najczęstszym powodem rezygnacji z kursu lub szkolenia był brak czasu (41,4%). Niemal jedna piąta badanych wskazywała brak środków finansowych (24,6%) i uciążliwe dojazdy (14,1%). Uciążliwe dojazdy niemal trzykrotnie rzadziej dotyczyły uczniów pochodzących z największych lubuskich miast (Zielonej Góry i Gorzowa Wielkopolskiego) niż ze wsi i małych miasteczek. Częściej z kursów lub szkoleń rezygnowali uczniowie niezadowoleni ze swojego życia (42,2%) niż zadowoleni (31,8%), częściej także mężczyźni (37,3%) niż kobiety (34,0%).

Wykres 18. Powody rezygnacji z kursu lub szkolenia (%)

Źródło: opracowanie własne

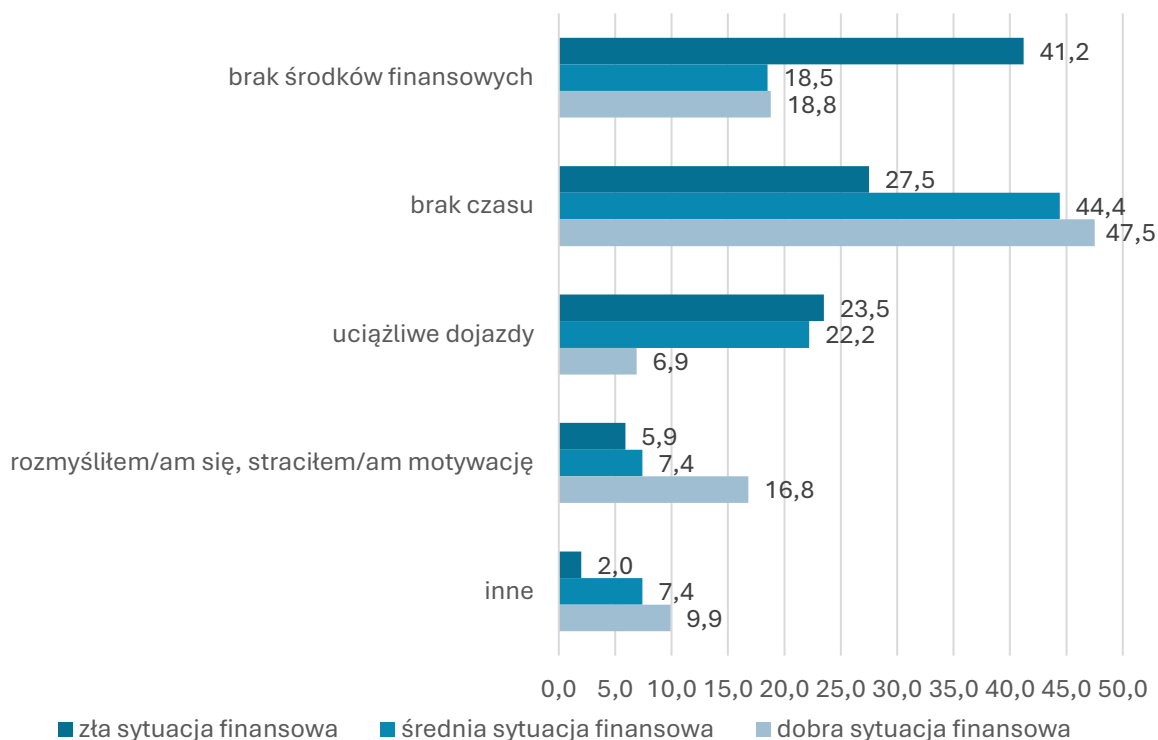
Uczniowie techników częściej niż ich koleżanki i koledzy ze szkół branżowych I stopnia wskazywali jako powód zaniechania kursu lub szkolenia brak środków finansowych, brak czasu i utratę motywacji, ci drudzy zdecydowanie częściej wskazywali jako powód uciążliwe dojazdy. Fakt ten świadczy o braku dostępności stacjonarnych kursów i szkoleń w miejscu zamieszkania. Tak jak wskazywaliśmy wyżej najczęściej tymi miejscowościami są wsie i mniejsze miasta. W najtrudniejszej sytuacji są jednak uczniowie pochodzący ze wsi, którzy nie tylko mają trudniejszy dostęp do szkół, ale także różnego rodzaju kursów i szkoleń.

Wykres 19. Powody rezygnacji z kursu lub szkolenia a typ szkoły (%)

Źródło: opracowanie własne

Uczniowie będący w złej sytuacji finansowej ponad dwukrotnie częściej niż ich zamożniejsze koleżanki i koledzy wskazują brak środków jako powód rezygnacji. Większym problemem są dla nich również uciążliwe dojazdy, które także można naszym zdaniem łączyć z brakiem środków finansowych. Dla uczniów w lepszej sytuacji finansowej głównym powodem rezygnacji z planowanych kursów lub szkoleń jest brak czasu.

Wykres 20. Powody rezygnacji z kursu lub szkolenia a sytuacja finansowa (%)

Źródło: opracowanie własne

Głównymi zdiagnozowanymi barierami równego dostępu do edukacji na poziomie zawodowym jest sytuacja finansowa badanych i konieczność dojazdów z miejscowości (najczęściej wsi) często borykających się z problemem wykluczenia komunikacyjnego.

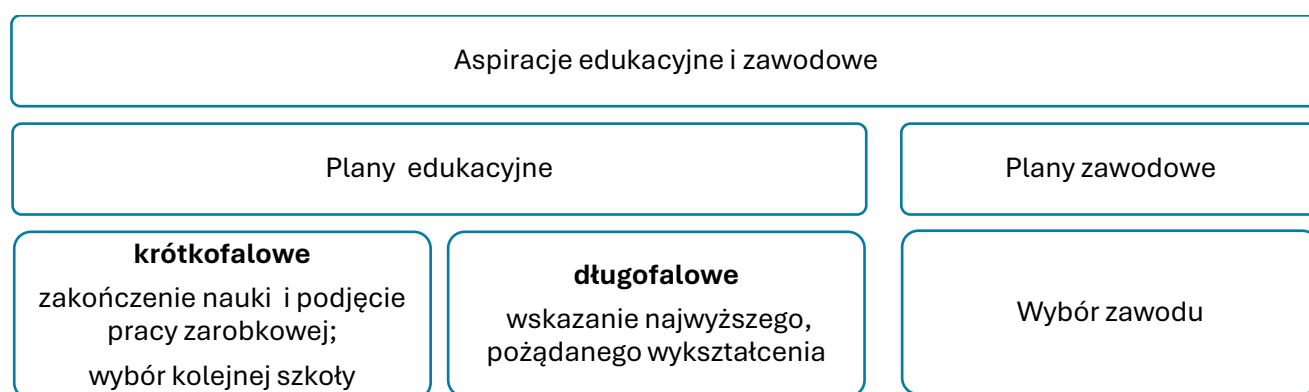
Diagnoza aspiracji edukacyjnych i zawodowych oraz planów życiowych i migracyjnych uczniów szkół zawodowych

Diagnoza aspiracji edukacyjnych i zawodowych oraz poznanie planów życiowych uczniów zawodowych szkół ponadpodstawowych było ważnym celem badań. Młodzież artykułuje swoje aspiracje w oparciu o przyswojone wcześniej wartości. Wyznacznikami aspiracji edukacyjnych i zawodowych są min. cechy społeczno-demograficzne (płeć, wiek, miejsce zamieszkania), warunki życiowe, kapitał kulturowy, środowisko szkolne, ale również cechy osobowe (temperament, podmiotowość itp.), system wartości, dążenia życiowe. Badania aspiracji służą min. pokazaniu skutków szkolnych selekcji i barier, występujących na drodze życiowej nastolatków. Pokazują kierunki i mechanizmy przepływu jednostek z różnych społecznych środowisk, o różnym społecznym pochodzeniu. Dostarczają cennej wiedzy nie tylko o samych uczniach, ale przede wszystkim są dobrym barometrem dostępnej oferty kształcenia, najbardziej pożądaných zawodów, potencjału w danym regionie a także zapotrzebowania na określone zawody na rynku pracy.

Zmiany w aspiracjach edukacyjnych są doskonałym wskaźnikiem zmian jakie mogą zachodzić na rynku pracy. Dzieje się tak dlatego, iż młodzież poprzez określenie swoich aspiracji i planów edukacyjnych wskazuje na realne i potencjalne kierunki zmian w popularności określonych typów szkół, kierunków kształcenia, a docelowo zawodów. Jest to wiedza o tyle istotna, iż postawy młodzieży wobec własnego wykształcenia i zawodu znacząco ubiegają działania instytucji formalnych, w tym kontekście całego systemu oświatowego. Innymi słowami aktywność jednostek-uczniów, wyprzedza aktywność instytucji-szkół.

W badaniu uczniów szkół zawodowych (techników i szkół branżowych I i II stopnia) przyjęto, że wskaźnikami postaw uczniów wobec poddawanych badaniu kwestii dotyczących kształcenia zawodowego oraz LLL, w tym min. aspiracji edukacyjnych i

zawodowych są odpowiedzi na pytania o dalszą naukę, pożądane przez nich wykształcenie i o wybór zawodu. Dane wyraźnie wskazują, że spora część uczniów jest niezdecydowana co do swoich wyborów dotyczących dalszej nauki, wyboru zawodu czy podjęcia pracy. Świadczyć to może o niedoinformowaniu młodych ludzi o możliwościach, jakie mają do wyboru. Przypadkowe wybory skutkują, w późniejszym czasie, rezygnacją ze szkoły, rezygnacją z nauki w ogóle, co oznaczać może mniejsze szanse na rynku pracy.

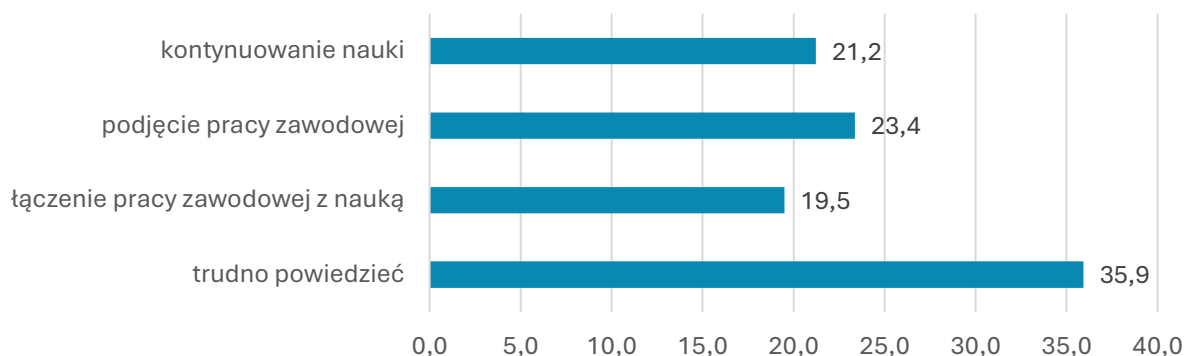

Rysunek 4. Struktura aspiracji edukacyjnych i zawodowych

Źródło: opracowanie własne

Plany dotyczące dalszej nauki lub/i pracy

Z danych wynika, że prawie 36% uczniów nie potrafiło odpowiedzieć na pytanie, jakie są ich plany na najbliższą przyszłość. Co piąty respondent planuje kontynuować naukę; mniej więcej tyle samo osób planuje łączyć naukę z pracą zawodową, a nieco ponad 23% planuje podjąć pracę zawodową (patrz wykres 21).

Wykres 21. Plany uczniów po zakończeniu nauki w obecnej szkole (%)

Źródło: opracowanie własne

Czynnikami, które w istotny sposób różnicują odpowiedzi uczniów dotyczące planów edukacyjnych i zawodowych są: płeć, wielkość miejscowości zamieszkania, średnia ocen, sytuacja finansowa rodziny.

Typ szkoły w niewielkim stopniu różnicuje odpowiedzi uczniów. Jedynie uczniowie szkół branżowych I stopnia (31,4%) częściej deklarują chęć podjęcia pracy po skończeniu nauki w szkole niż uczniowie technikum (20,4%). Taki wynik nie zaskakuje, ponieważ do szkół branżowych na ogół idą jednostki, które pragną jak najszybciej zdobyć zawód i podjąć pracę zarobkową. Warto zwrócić uwagę na fakt, że w drugiej klasie szkoły branżowej I stopnia postawy uczniów wobec własnej przyszłości zostają nieco zweryfikowane, tzn. większa część spośród nich myśli o dalszej nauce lub łączeniu nauki z pracą. W trzeciej klasie plany życiowe wracają do swojej pierwotnej postaci (I klasa – 19,1%; II klasa – 27,3%; III klasa 19,5%). Postawy uczniów techników wykazują mniejszą tendencję do zmiany w trakcie trwania nauki. Wśród kobiet widać zdecydowaną przewagę w porównaniu do mężczyzn osób deklarujących chęć dalszej nauki (kobiety – 25,5%; mężczyźni – 17,6%). Wielkość miejscowości zamieszkania w znacznym stopniu różnicuje plany edukacyjne i zawodowe. Mieszkańcy większych miast (powyżej 50 tys. mieszkańców) zdecydowanie częściej niż mieszkańcy małych miast i wsi deklarują chęć dalszej nauki i chęć łączenia nauki z pracą. Mieszkańcy wsi częściej

pragną po ukończeniu szkoły podjąć pracę (mieszkańcy wsi – 26,8%; mieszkańcy małych miast – 22,1%; mieszkańcy dużych miast – 18,3%).

Średnia ocen różnicuje plany edukacyjne i zawodowe w taki sposób, że wśród uczniów o najwyższej średniej ocen w ostatnim semestrze zdecydowanie więcej jest osób chętnych na kontynuowanie nauki (30,2%) lub na łączenie nauki z pracą (28,2%). Wśród uczniów o najniższej średniej przeważają osoby planujące podjęcie pracy zawodowej (30,0%), a zaledwie 15,4% planuje kontynuowanie nauki.

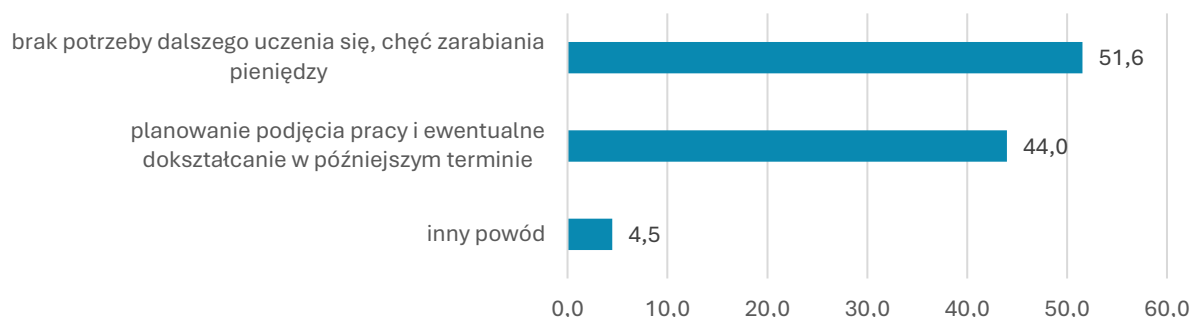
Sytuacja finansowa rodziny stanowi ważny czynnik określający aspiracje edukacyjne i zawodowe młodych ludzi. Wśród osób wskazujących złą sytuację finansową rodziny występuje zdecydowanie największy odsetek osób planujących podjęcie pracy zawodowej po ukończeniu szkoły (40,0%). Wśród osób posiadających średnią (24,0%) i dobrą sytuację finansową (16,6%) uczniów chcących podjąć pracę jest dużo mniej.

Prawdopodobnie to dobra sytuacja finansowa daje im większą swobodę w decydowaniu i pozwala na odkładanie planów na dalszą przyszłość. Wyniki wskazują na niejednoznaczną rolę sytuacji finansowej rodziny planowaniu własnej przyszłości przez młodych ludzi.

Generalnie stopień zadowolenia ze swojej szkoły i poziom zadowolenia z życia w niewielkim stopniu różnicują plany edukacyjne i życiowe młodych ludzi. Najbardziej liczną kategorią są osoby niezdecydowane (41,4%). Uczniowie zadowoleni ze swojej szkoły częściej niż pozostali deklarują łączenie nauki z pracą zawodową (21,7%). Wśród uczniów niezadowolonych ze swojej szkoły najwięcej jest osób niezdecydowanych w kwestii własnych planów edukacyjnych.

Plany edukacyjne i zawodowe w niewielkim stopniu są warunkowane zamieszkaniem w określonym powiecie. Tak, jak można było przypuszczać wśród uczniów Zielonej Góry i Gorzowa Wlkp. jest relatywnie więcej osób planujących dalszą edukację. Na ogół są to mieszkańcy tych miast i okolic podmiejskich, dla których dalsza edukacja nie będzie wiązała się z dodatkowymi kosztami. Mieszkańcy małych miejscowości i wsi, mieszkających się w gminach woj. lubuskiego muszą na ogół brać pod uwagę koszty

dojazdu, ewentualnie pobytu w miejscu, gdzie znajduje się szkoła/uczelnia.

Wykres 22. Powody braku chęci kontynuowania nauki (%)

Źródło: opracowanie własne

Z wykresu 22 wynika, że spośród osób, które nie chcą kontynuować nauki ponad połowa (51,6%) nie widzi potrzeby dalszego uczenia się i chce podjąć pracę zarobkową.

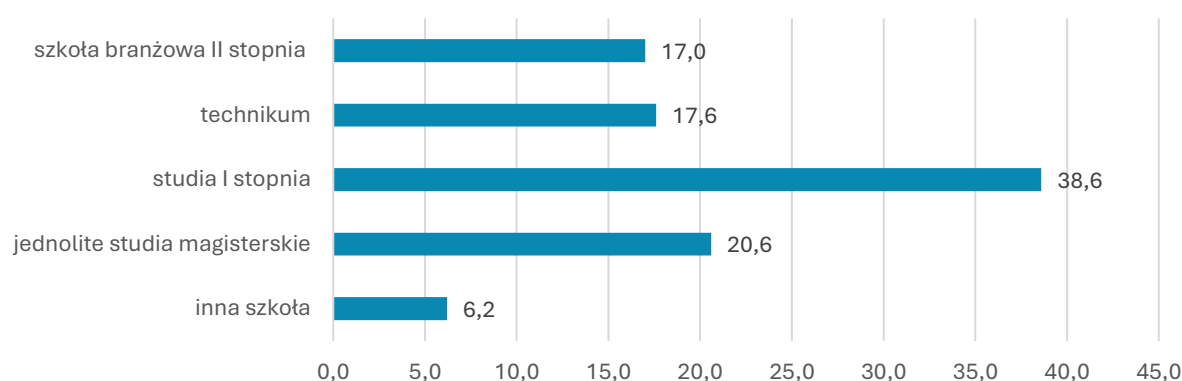
Uczniowie szkoły branżowej I stopnia zdecydowanie częściej (62%) niż uczniowie technikum (46%) chcą jak najszybciej podjąć pracę zarobkową. Niepokojące jest zjawisko, że wraz z przechodzeniem do kolejnej klasy w szkole branżowej wzrasta odsetek uczniów nie zamierzających kontynuować nauki (odpowiednio w pierwszej klasie jest 57,8%, w drugiej klasie - 61,4% a w trzeciej 71,4%).

Wśród uczniów technikum nie ma takiej wyraźnej zależności, ale i tak około połowa z nich zamierza poprzestać na technikum i podjąć pracę. Pozostali chcą zacząć pracę, a ewentualnie później się dokończą. Wśród mężczyzn więcej jest takich, którzy chcą już zarabiać na życie i nie widzą sensu dalszej nauki (57,3%) a wśród dziewcząt z kolei więcej jest takich, które chcą po ukończeniu technikum zacząć pracę zarobkową, a ewentualnie później się dokończą (58,3%). Nieco częściej uczniowie słabsi w porównaniu do uczniów lepszych planują podjęcie pracy po ukończeniu szkoły. Wśród uczniów z Zielonej Góry i powiatu zielonogórskiego występuje najmniejszy odsetek osób, które nie widzą potrzeby dalszego uczenia się i uważają, że czas zarabiać na siebie, natomiast największy odsetek uczniów z takim planami występuje w powiecie krośnieńskim, wschowskim, żagańskim i świebodzińskim. Miejsce zamieszkania,

sytuacja finansowa oraz zadowolenie ze szkoły i z życia nie różnicują odpowiedzi uczniów na pytanie, dlaczego nie chcą kontynuować nauki.

Wybór kolejnej szkoły po zakończeniu edukacji na obecnym poziomie

Wskaźnikiem aspiracji są także plany dotyczące wyboru kolejnej szkoły po ukończeniu obecnej. Najwięcej osób chciałoby kontynuować naukę na studiach I stopnia (prawie 40%); o połowę mniej chciałoby kontynuować naukę na studiach magisterskich (20,6%) – są to prawdopodobnie uczniowie technikum. Spośród uczniów szkoły branżowej 17,6% chciałoby kontynuować naukę w technikum a 17% w szkole branżowej II stopnia. Pozostali wskazywali inne szkoły np. policealne.

Wykres 23. Rodzaj kolejnego etapu kształcenia (%)

Źródło: opracowanie własne

Czynnikami w największym stopniu różnicującymi plany dotyczące wyboru szkoły, w której uczniowie chcą kontynuować naukę są: typ szkoły, klasa szkolna, płeć, wielkość miejscowości zamieszkania, średnia ocen, sytuacja finansowa rodziny. Uczniowie szkoły branżowej I stopnia chcą kontynuować naukę w szkole branżowej II stopnia, uczniowie technikum wskazywali chęć podjęcia studiów. Interesujące jest, że chęć podjęcia dalszej nauki w szkole branżowej II stopnia maleje wraz z przechodzeniem do następnej klasy. Wśród uczniów techników ta tendencja jest odwrotna. Przechodzenie

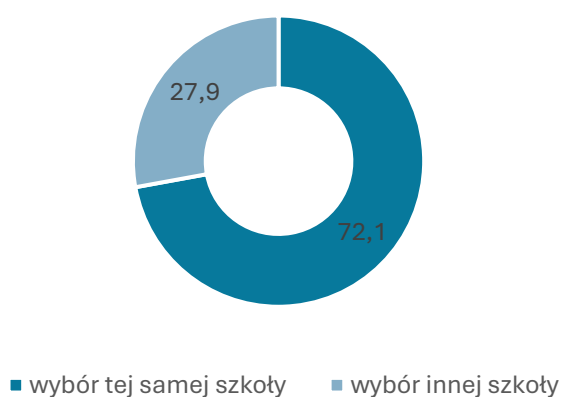
do kolejnej, wyższej klasy sprzyja wzrostowi zainteresowania studiami wyższymi.

Oznaczać to może, że szkoła branżowa demotywuje, a technikum motywuje do dalszej nauki. Chęć podjęcia studiów tak pierwszego stopnia, jak na jednolitych studiach częściej występuje wśród kobiet niż wśród mężczyzn.

Wraz ze wzrostem wielkości miejsca zamieszkania, rośnie chęć kontynuowania nauki we wszystkich wymienionych formach nauki. Średnia ocen zdecydowanie różnicuje motywację do dalszej nauki. Wśród najlepszych uczniów najwięcej jest chętnych do podjęcia studiów, zarówno pierwszego stopnia jak i magisterskich.

Interesujące jest, że wśród uczniów najstarszych najwięcej jest chętnych do podjęcia nauki w szkole branżowej II stopnia. Wśród uczniów z lepszą średnią uczących się w szkole branżowej I stopnia zdecydowana większość planuje kontynuację nauki w technikum.

Wśród uczniów wskazujących złą sytuację finansową swojej rodziny więcej było takich, którzy wybierali szkołę branżową II stopnia i technikum. Wśród bardziej zamożnych studia wyższe były częściej wskazywane.

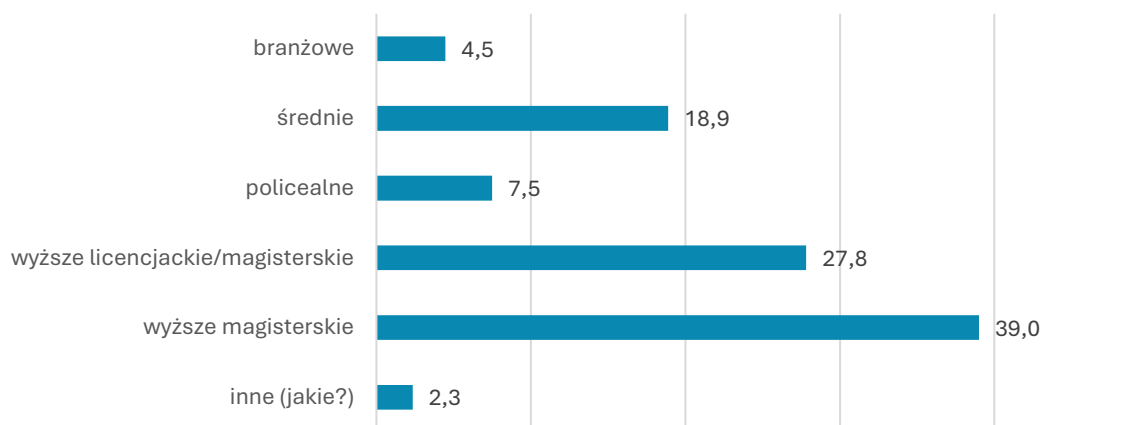
Wykres 24. Wybór tej samej szkoły (%)

Źródło: opracowanie własne

Nieco ponad 70% uczniów wybrałoby tę samą szkołę ponownie. Nieco mniej niż 1/3 wskazała odpowiedź przeciwną. Jedynym czynnikiem różnicującym w sposób istotny odpowiedź o ponowny wybór tej szkoły jest zadowolenie ze szkoły, co wydaje się oczywiste. W minimalnym stopniu odpowiedzi uczniów różnicowane są przez średnią ocen oraz zadowolenie z życia. Oznacza to, że wśród uczniów osiągających lepsze wyniki w nauce, zadowolonych ze swojego życia i zadowolonych ze szkoły jest zdecydowanie więcej uczniów, którzy ponownie wybraliby tę samą szkołę.

Wykształcenie

Uczniowie pytani byli o to, jakie najwyższe wykształcenie pragną uzyskać w swoim życiu. Z danych wynika, że uczniowie szkół zawodowych mają wysokie aspiracje edukacyjne (wykres 25). Prawie 40% badanych pragnie uzyskać wykształcenie wyższe magisterskie, a prawie 1/3 wykształcenie licencjackie. Około 20% uczniów chciałoby uzyskać wykształcenie średnie.

Wykres 25. Wskazanie przez uczniów najwyższego oczekiwanego wykształcenia (%)

Źródło: opracowanie własne

Czynnikami najsilniej warunkującymi plany dotyczące pożądanego najwyższego wykształcenia są: typ szkoły, klasa, średnia ocen, sytuacja finansowa rodziny.

Spośród uczniów szkoły branżowej ponad 50% uczniów chce zdobyć wykształcenie średnie, wśród uczniów techników około połowa chce zdobyć wykształcenie wyższe magisterskie.

Spośród uczniów szkoły branżowej ponad 50% uczniów chce zdobyć wykształcenie średnie, około 13% wykształcenie policealne, a 10,2% wykształcenie wyższe.

Wśród uczniów techników około połowa chce zdobyć wykształcenie wyższe magisterskie, ponad 30% wyższe licencjackie. Nieco ponad 8% chce ukończyć technikum i uzyskać średnie wykształcenie. Rozkład odpowiedzi wskazuje, że typ szkoły wyraźnie różnicuje aspiracje edukacyjne - 12% spośród uczniów pierwszej klasy szkoły branżowej I stopnia wskazuje wykształcenie wyższe licencjackie jako pożądane, ale już w klasie drugiej i trzeciej wyraźnie ten odsetek spada. Najwięcej osób na wszystkich poziomach wskazało wykształcenie średnie jako pożądane. Oznacza to, że uczniowie szkoły branżowej oceniają swoje możliwości i uzyskanie średniego wykształcenia stanowi dla nich najbardziej prawdopodobny scenariusz. W przypadku uczniów technikum aspiracje edukacyjne są zdecydowanie wyższe a ich pożądanym wykształceniem jest wykształcenie wyższe (licencjackie i magisterskie). Jedynie 8% pragnie jedynie ukończyć technikum. Kobiety częściej niż mężczyźni wskazują wykształcenie wyższe (licencjackie i magisterskie) jako pożądane, choć ta różnica nie jest duża. Natomiast spośród osób wybierających wykształcenie średnie jako pożądane zdecydowanie więcej jest mężczyzn niż kobiet. Wielkość miejscowości zamieszkania nie wpływa na aspiracje dotyczące poziomu wykształcenia. Jedynie nieco częściej wśród mieszkańców dużych miast było uczniów wskazujących wyższe wykształcenie jako pożądane.

Średnia ocen wyraźnie różnicuje odpowiedzi. Wśród uczniów najstarszych najczęściej wskazywane było wykształcenie średnie jako oczekiwane, choć co piąty spośród uczniów tej kategorii wskazał wykształcenie magisterskie. Wśród uczniów z najwyższą

średnią ponad połowa wskazała wykształcenie wyższe magisterskie jako pożądane, a prawie 30% wykształcenie licencjackie.

Najczęściej spośród badanych wykształcenie branżowe i średnie jako pożądane wskazywali uczniowie deklarujący złą sytuację finansową, natomiast 70% spośród uczniów deklarujących bardzo dobrą sytuację finansową pragnie zdobyć wykształcenie wyższe (licencjackie/magisterskie).

Wybór zawodu

Wybór zawodu na pewno nie jest sprawą łatwą dla uczniów, choć to już wybór szkoły zawodowej wskazywać powinien przynajmniej kierunek podjętych działań. Wyboru zawodu dokonują uczniowie w oparciu o własną wiedzę, rady rodziców i przyjaciół, informacje medialne, informacje internetowe, ale również przy mniejszym lub większym uwzględnieniu własnych możliwości i ograniczeń, możliwości znalezienia pracy w danym regionie, możliwości finansowych rodziny itp. Proces wyboru zawodu jest złożony, a, jak wynika z badań, na etapie adolescencji i dojrzewania okazuje się bardzo trudny.

Najwięcej wskazań uzyskała branża budowlana, ekonomiczno- administracyjna, spedycyjno-logistyczna, teleinformatyczna oraz zawody ochrony zdrowia ludzi i zwierząt. Pamiętać należy, że w tej fazie życia, w jakiej znajdują się badani uczniowie (pomiędzy adolescencją a młodością) większość z nich ma słabo sprecyzowane plany dotyczące własnej przyszłości, wielu nie potrafi podjąć takiej decyzji. Pokazuje to, że należałoby rozpowszechnić ideę doradztwa zawodowego w nieco innej postaci, niż występuje, skoro nie przynosi rezultatów. Wskazując planowany zawód, uczniowie często nie mają wystarczającej wiedzy o nim ani informacji o możliwościach jego zdobycia w danym regionie. Na wykresie 26 przedstawiono branże zawodowe, w których uczniowie planują kontynuować naukę.

Wykres 26. Branże zawodowe, w których uczniowie planują kontynuować naukę (%)

Źródło: badania własne

Z przyjętych w badaniu zmiennych różnicujących odpowiedzi, wybór zawodu w największym stopniu warunkują: płeć, wielkość miejscowości zamieszkania oraz średnia ocen. Kobiety częściej niż mężczyźni wskazywały zawody tradycyjnie przypisywane tej płci min. zawody ochrony zdrowia ludzi i zwierząt, fryzjersko-kosmetyczne oraz ekonomiczno-administracyjne (urzędniczeki), a także pedagogiczno-psychologiczne. Wśród mężczyzn wybierane były z kolei zawody z branży teleinformatycznej, elektroniczno-mechatronicznej, motoryzacyjnej oraz służby mundurowe. Zawody z branży budowlanej wybierały zarówno kobiety jak mężczyźni. Widać, że utrzymuje się tradycyjny model postrzegania zawodów, choć prawdopodobnie zmienia się to wraz z fazą życia.

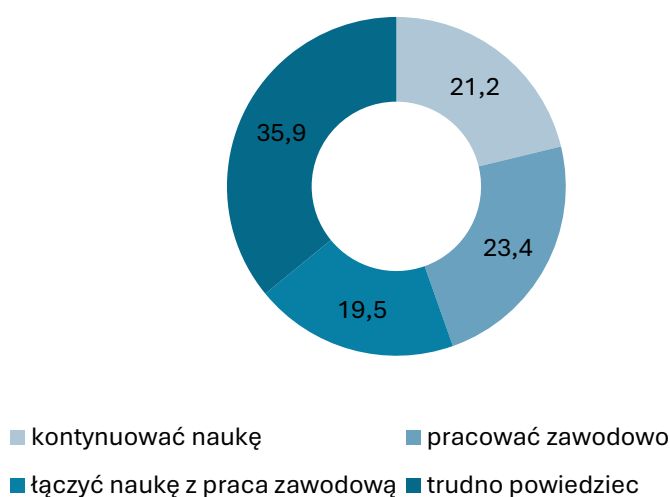
Miejsce zamieszkania nie różnicuje w sensie statystycznym odpowiedzi na temat wyboru zawodu. Widoczne jedynie jest, że zawody budowlane częściej wybierali mieszkańcy dużych miast. Mieszkańcy wsi częściej niż pozostali wskazywali zawody z branży ekonomiczno-administracyjnej oraz hotelarsko-gastronomiczno-turystycznej a mieszkańcy miast do 50 tys. -z branży spedycyjno-logistycznej.

Wśród osób o najwyższej średniej ocen relatywnie często w porównaniu do pozostałych wybierane były następujące branże: branża ekonomiczno-administracyjna, branża teleinformatyczna, zawody ochrony zdrowia ludzi i zwierząt oraz branża budowlana.

Planowanie przyszłego zawodu może być w pewnym zakresie uwarunkowane zamieszkiwaniem w określonym powiecie. Z danych wynika, że wśród uczniów zamieszkujących Zieloną Górę, najwięcej spośród nich deklaruje chęć wyboru branży budowlanej, spośród Gorzowian zaś najwięcej osób deklaruje wybór branży ekonomiczno-administracyjnej. Uczniowie z powiatu gorzowskiego, krośnieńskiego i słubickiego wybierali branżę ekonomiczno-administracyjną. W branży handlowej najchętniej zdobyliby zawód uczniowie z powiatu świebodzińskiego. W branży mechanicznej – z powiatu żarskiego, z powiatu żagańskiego- branża teleinformatyczna, z powiatu wschowskiego – służby mundurowe.

Diagnoza potrzeb uczniów szkół ponadpodstawowych w zakresie oferty instytucjonalnej i pozainstytucjonalnej dotyczącej kształcenia zawodowego – ze wskazaniem ograniczeń i zalet.

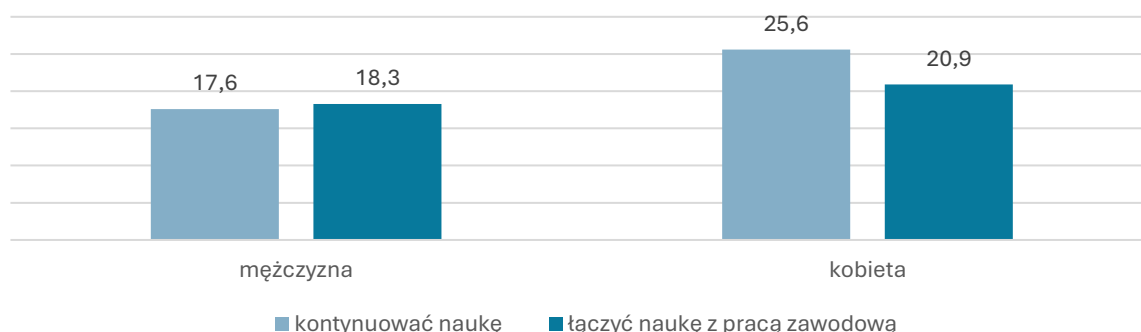
Nieco ponad 20% badanych uczniów szkół branżowych i techników deklaruje chęć kontynuowania nauki, 19,5% z nich zamierza łączyć naukę z pracą a 23,4% pracować zawodowo. Pozostali nie mają jeszcze sprecyzowanych planów. Wynika z tego, że gotowość do kontynuowania nauki w różnych formach dotyczy około 40% badanych.

Wykres 27. Plany uczniów po zakończeniu nauki na obecnym etapie edukacji (%).

Źródło: opracowanie własne

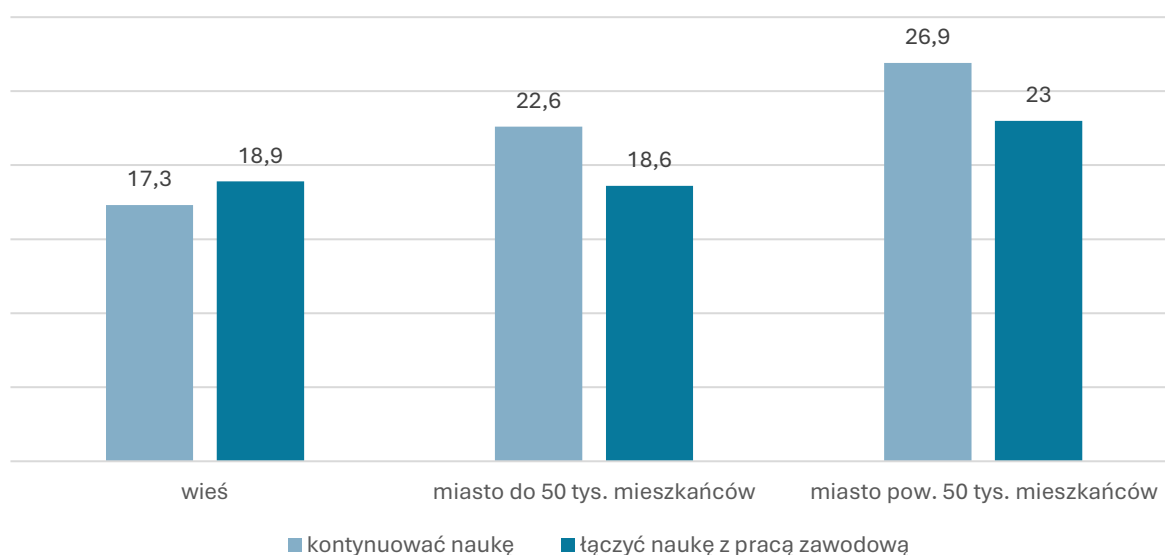
Zgłaszane przez uczniów potrzeby dalszej edukacji uwarunkowane są wieloma czynnikami, które wpływają na możliwości ich realizacji. Wśród nich istotna jest płeć - kobiety częściej niż mężczyźni deklarują chęć dalszego kształcenia.

Wykres 28. Chęć kontynuowania nauki po skończeniu obecnego etapu edukacji a płeć (%).

Źródło: opracowanie własne

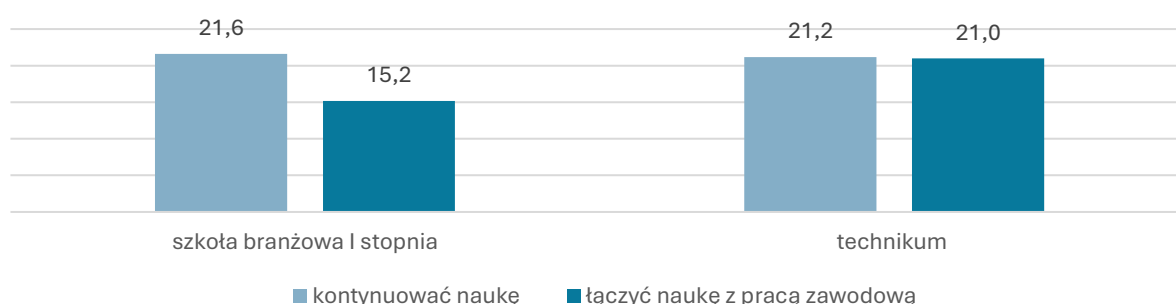
Wpływ na deklaracje uczniów ma także wielkość miejscowości. Im większa miejscowość, z której pochodzą uczniowie, tym odsetek chcących kontynuować naukę lub łączyć ją z pracą rośnie. Po raz kolejny w analizach mieszkanie na wsi jawi się jako bariera w realizacji ścieżek edukacyjnych.

Wykres 29. Chęć kontynuowania nauki po skończeniu obecnego etapu edukacji a wielkość miejscowości zamieszkania (%).

Źródło: opracowanie własne

Kolejną cechą, która wpływa na chęć kontynuowania nauki jest typ szkoły, uczniowie techników nieco częściej niż ich rówieśnicy ze szkół branżowych chcą kontynuować naukę lub łączyć ją z pracą. Deklaracje uczniów kończących szkoły branżowe I stopnia weryfikowane z rzeczywistym naborem do szkół branżowych II stopnia uświadamiają, że zainteresowanie nimi nie jest duże. W wielu szkołach oferowanych limitów nie udaje się wypełnić i nauka na tym poziomie nie jest uruchamiana.

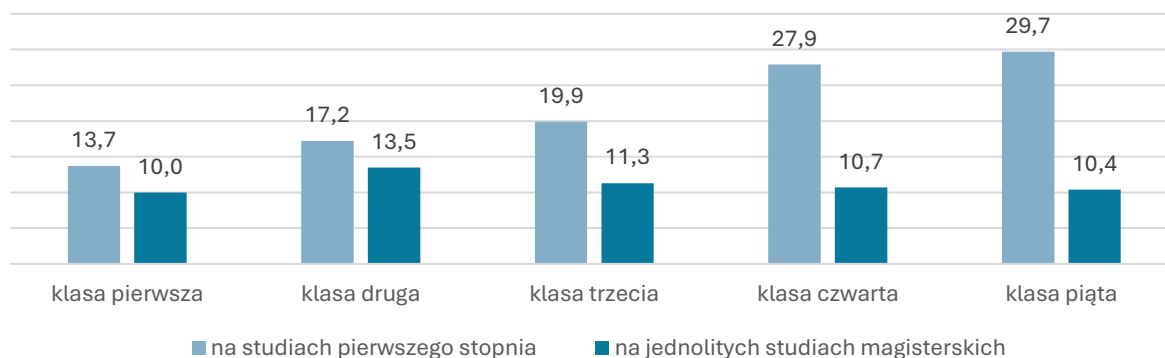

Wykres 30. Chęć kontynuowania nauki po skończeniu obecnego etapu edukacji a typ szkoły (%).

Źródło: opracowanie własne

Deklaracje chęci dalszego kształcenia uczniów szkół branżowych I stopnia znacznie spadają w trzeciej klasie kończącej ten cykl nauki zawodu. Być może wpływ na obniżenie aspiracji edukacyjnych ma mocniejsze powiązanie uczniów z rynkiem pracy poprzez zwiększającą się liczbę godzin praktyk realizowanych poza szkołą. Nie można też wykluczyć błędów tkwiących w systemie edukacyjnym w którym decyzje pozostawiane są samym uczniom, a szkoła nie podejmuje żadnych działań motywujących do pojęcia dalszego kształcenia. W tej kwestii i na tym etapie kształcenia ważną rolę powinni pełnić doradcy zawodowi.

Odmienne kształtuje się chęć dalszego kształcenia wśród uczniów techników. Tutaj deklaracje dotyczące kontynuacji nauki rosną wraz z przechodzeniem do kolejnych klas. W klasie pierwszej na studia pierwszego stopnia i pięcioletnie magisterskie wybierało się 23,7% a w klasie piątej już 40,1%.

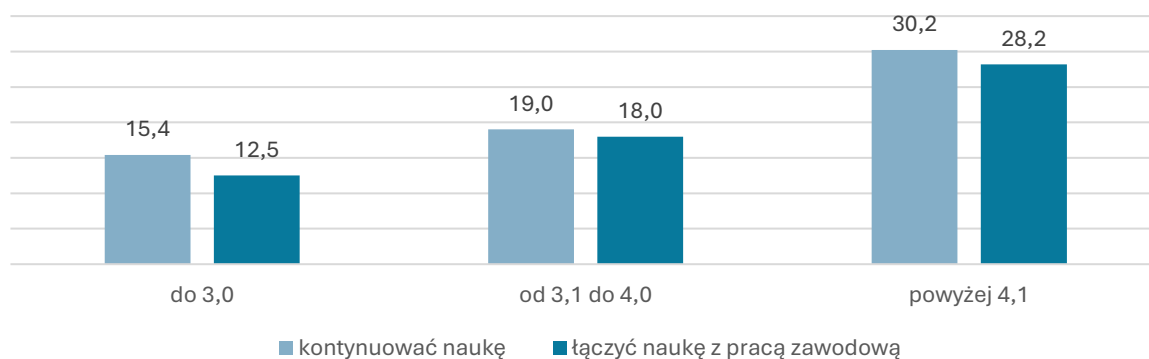

Wykres 31. Chęć kontynuowania nauki przez uczniów techników na studiach pierwszego stopnia i magisterskich a klasa (%) - odpowiedzi nie sumują się do 100% w analizie uwzględniono dwie odpowiedzi dotyczące kontynuowania nauki.

Źródło: opracowanie własne

Do chcących dalej się edukować częściej należą uczniowie uzyskujący lepsze oceny.

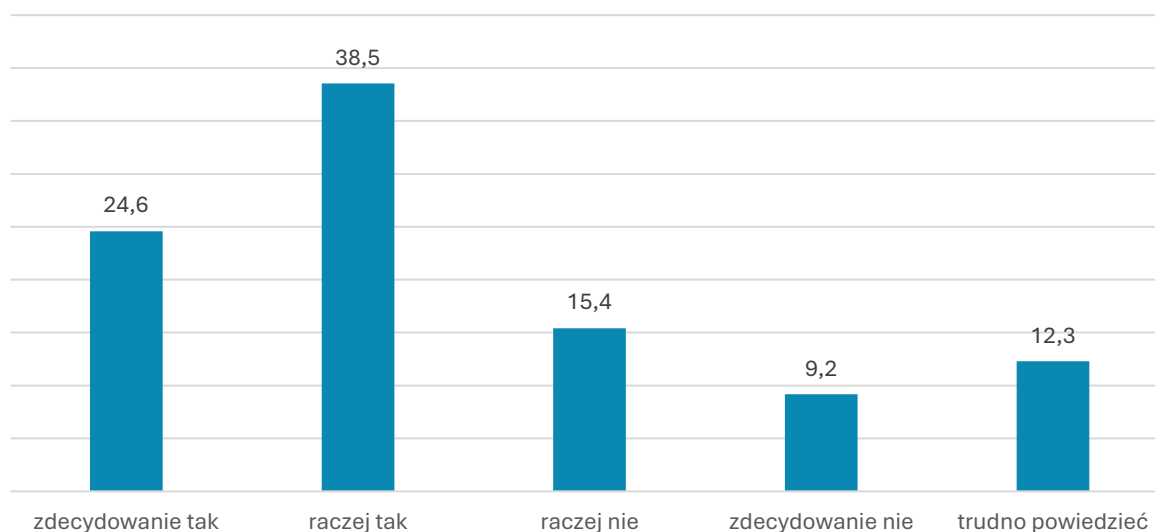
Wyraźnie widoczna jest prawidłowość, że im wyższa średnia ocen, tym częstsze są deklaracje dotyczące chęci kontynuowania nauki.

Wykres 32. Chęć kontynuowania nauki po skończeniu obecnego etapu edukacji a uzyskiwane oceny (%) – odpowiedzi nie sumują się do 100% w analizie uwzględniono dwie odpowiedzi dotyczące kontynuowania nauki.

Źródło: opracowanie własne

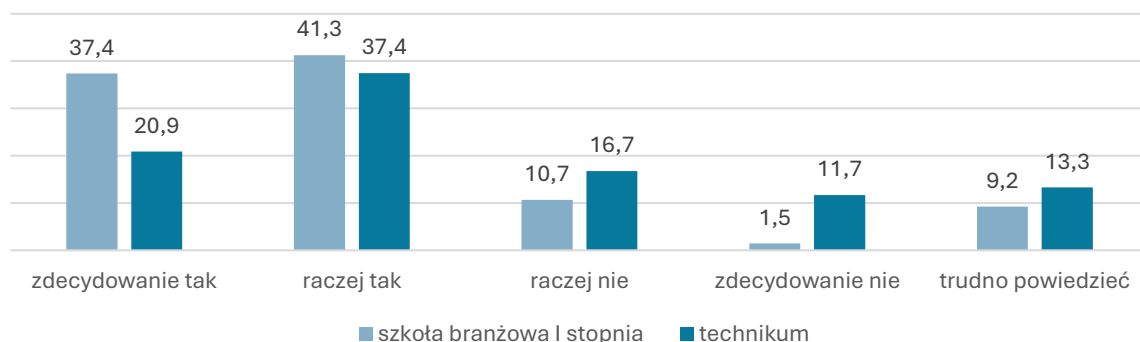
Z wcześniejszych analiz wynika, że nieco ponad 40% uczniów szkół zawodowych w województwie lubuskim chce kontynuować naukę, 63,1% z nich uważa, że będzie to możliwe w regionie lubuskim i będą w stanie zdobyć zawód, który zaplanowali w dalszej edukacji. Ocena związana z możliwością dalszego kształcenia w regionie wypada dość pozytywnie. Warto jednak zauważyć, że niemal jedna czwarta badanych (24,6%) takiej możliwości nie widzi.

Wykres 33. Możliwość kontynuowania nauki i zdobycia planowanego zawodu w woj. lubuskim (%)

Źródło: opracowanie własne

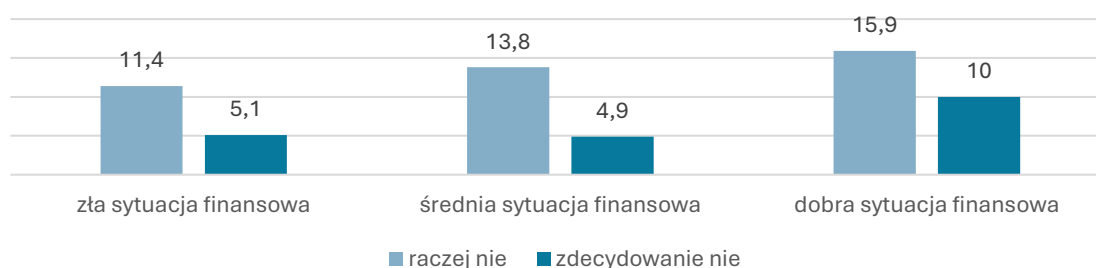
Bariery dotyczące dalszego kształcenia w województwie lubuskim zauważają przede wszystkim uczniowie technikum, 28,4% z nich nie znajduje uczelni w których chcieliby kontynuować naukę. Ich dalsza edukacja wiąże się ze szkolnictwem wyższym i pośrednio jest oceną oferty lubuskich uczelni.

Wykres 34. Możliwość kontynuowania nauki i zdobycia planowanego zawodu w województwie lubuskim a typ szkoły (%)

Źródło: opracowanie własne

Brak możliwości kontynuowania nauki w województwie lubuskim częściej deklarują uczennice niż uczniowie. Uczniowie uzyskujący lepsze oceny częściej deklarują brak możliwości kontynuowania nauki w województwie lubuskim niż uzyskujący gorsze oceny. Brak możliwości kontynuowania nauki w województwie lubuskim częściej dotyczy też osób w lepszej sytuacji finansowej. Edukacja poza miejscem zamieszkania wymaga dodatkowych nakładów finansowych na utrzymanie a brak odpowiednich środków może być skuteczną barierą w wyborze szkół i uczelni poza województwem lubuskim.

Wykres 35. Ocena braku możliwości kontynuowania nauki w województwie lubuskim a sytuacja materialna (%) – wyniki nie sumują się do 100% na wykresie zaprezentowano tylko zsumowane odpowiedzi „raczej nie” i „zdecydowanie nie”

Źródło: opracowanie własne

Plany życiowe uczniów szkół zawodowych - plany migracyjne

Plany życiowe większości badanych uczniów wynikają z ich obecnej sytuacji, w dużej mierze z dokonanych wyborów edukacyjnych, aspiracji i możliwości ich realizacji. Powinny być rozpatrywane jako swoiste projekcje, którym najczęściej daleko jeszcze do fazy realizacji. Tylko ci uczniowie, którzy w momencie badania byli w ostatnich klasach szkół branżowych lub techników, stali przed ważnymi życiowymi wyborami. Musieli odpowiedzieć sobie na pytania dotyczące kontynuacji nauki lub podjęcia pracy zawodowej. W tej części opracowania odpowiedzi na pytania o plany życiowe uczniów szkół zawodowych będą rozpatrywane w kontekście planów migracyjnych. Problem ten jest szczególnie interesujący w sytuacji poważnych problemów demograficznych wiążących się z depopulacją województwa lubuskiego. Zapoczątkowany proces wyludniania się tego regionu jest konsekwencją ujemnego przyrostu naturalnego (niska dzietność, wysoka umieralność) a także ujemnego bilansu migracyjnego. O ile trend niskiej dzietności nie jest możliwy do zahamowania w dającym się przewidzieć czasie, o tyle ruchy migracyjne są najczęściej mocno powiązane z czynnikami ekonomicznymi (możliwościami podjęcia ciekawej, dobrze płatnej pracy) a także dla wielu uczniów możliwością realizacji planów edukacyjnych. Jeśli władze lokalne są w stanie takie warunki stworzyć, mogą znacznie ograniczyć migracje. Z atrakcyjnych miejsc (miast, regionów), dających szansę na realizację własnych planów życiowych migracje zdarzają się dużo rzadziej niż z takich, które są usytuowane peryferyjnie i niewiele mają do zaoferowania szczególnie ludziom młodym. W sytuacji licznych migracji absolwentów lubuskich szkół zawodowych, wysiłek systemu edukacyjnego w przygotowaniu uczniów do pracy w regionie jest w dużym stopniu niweczony, traci na tym przede wszystkim obszar, z którego młodzi ludzie wyjeżdżają.

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030⁶ wskazuje, że niekorzystne zmiany demograficzne nasilane są odpływem młodych ludzi do dużych aglomeracji miejskich lub poza granice kraju, powodując „efekt wymywania zasobów kapitału ludzkiego i utratę przez część regionów potencjału intelektualnego, skutkując zmniejszeniem ich szans rozwojowych”⁷. Dalej idzie w swoich rozważaniach Andres Rodriguez-Pose⁸, który twierdzi, że utrata potencjału rozwojowego w końcu umacnia przekonanie, że te miejsca „nie mają przyszłości” i powoduje dalsze ubożenie i marginalizację dotkniętych takimi problemami obszarów.

Analizy rozpoczniemy od ustalenia opinii uczniów na temat planowanego miejsca zamieszkania po ukończeniu edukacji. Chęć migracji wewnętrznych lub zagranicznych dotyczy niemal 70% badanych uczniów (wykres nr 27), 33,3% respondentów chce pozostać w swojej rodzinnej miejscowości, w innym miejscu województwa lubuskiego chce mieszkać 13,7% w innym miejscu w Polsce 28,5% a za granicą niemal jedna czwarta badanych (24,5%).

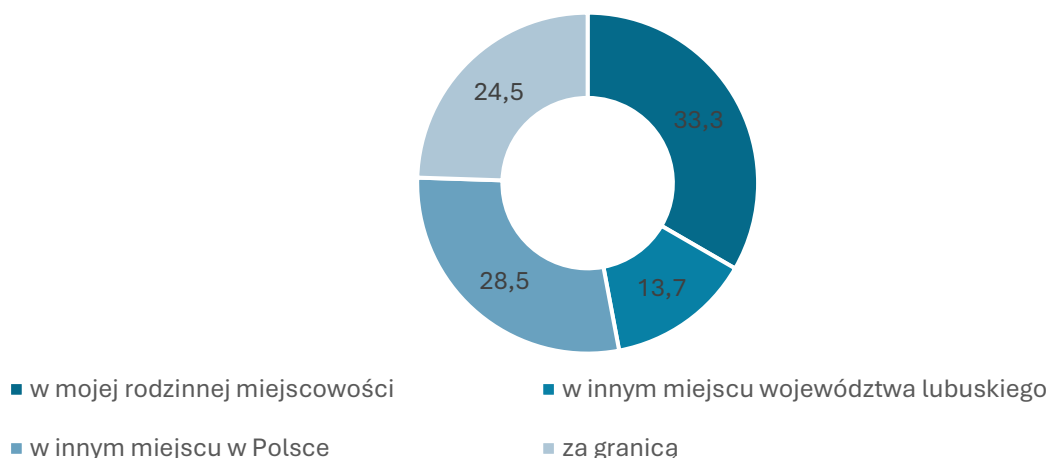
Dla potencjału rozwojowego województwa lubuskiego szczególnie istotne są plany wyjazdowe do innych regionów kraju lub za granicę, ponad 50% uczniów wskazywało jako pożądane takie właśnie kierunki.

---

⁶ Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030, file:///Users/krzysztof/Downloads/KSRR__MliR.pdf (data dostępu 28.03.2025)

⁷ Ibidem, p. 9.

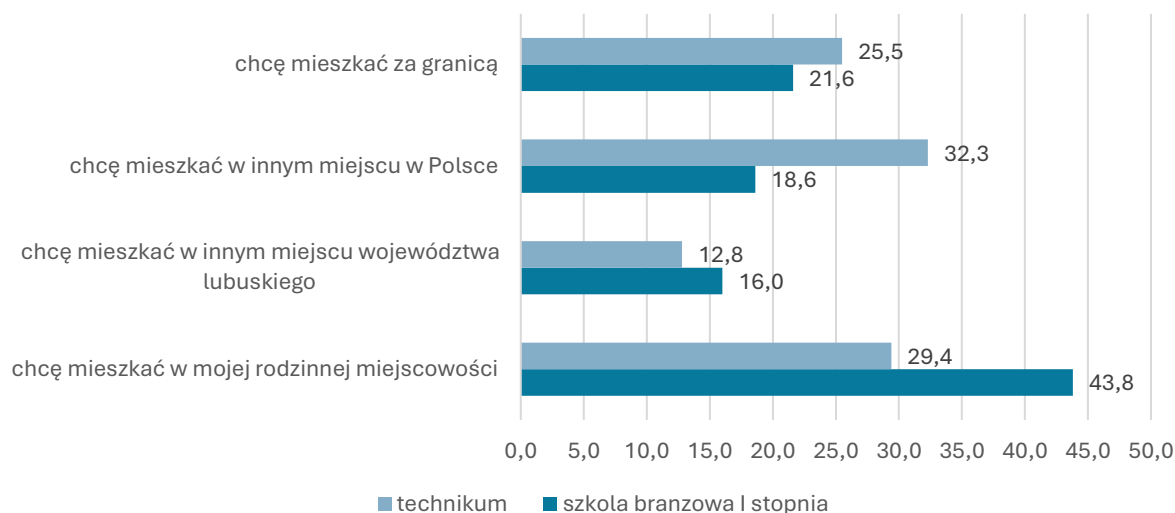
⁸ A. Rodríguez-Pose, *The revenge of the places that don't matter (and what to do about it)* Cambridge Journal of Regions, Economy and Society, tom 11, numer 1, marzec 2018, strony 189–209, <https://doi.org/10.1093/cjres/rsx024> (data dostępu 17.11.2024)

Wykres 36. Planowane miejsce zamieszkania po skończonej edukacji (%)

Źródło: opracowanie własne

Jakimi cechami charakteryzują się badani, którzy rozważają wyjazd ze swojego województwa po zakończeniu edukacji? Częściej są to uczniowie techników (57,8%) niż szkół branżowych I stopnia (40,2%), pochodzący ze stolic województwa lubuskiego Gorzowa Wielkopolskiego i Zielonej Góry (59,0%), niż miast do 50 tys. (53,8%) i wsi – (49,4%). Częściej migrować chcą kobiety (57,7%) niż mężczyźni (49,0%), także częściej niezadowoleni ze swojego życia (niezadowoleni – 70,6%; ani niezadowoleni, ani zadowoleni – 59,2%; zadowoleni – 50,0%) i niezadowoleni ze swojej szkoły (niezadowoleni – 64,0%; ani niezadowoleni, ani zadowoleni – 58,9%; zadowoleni – 50,1%).

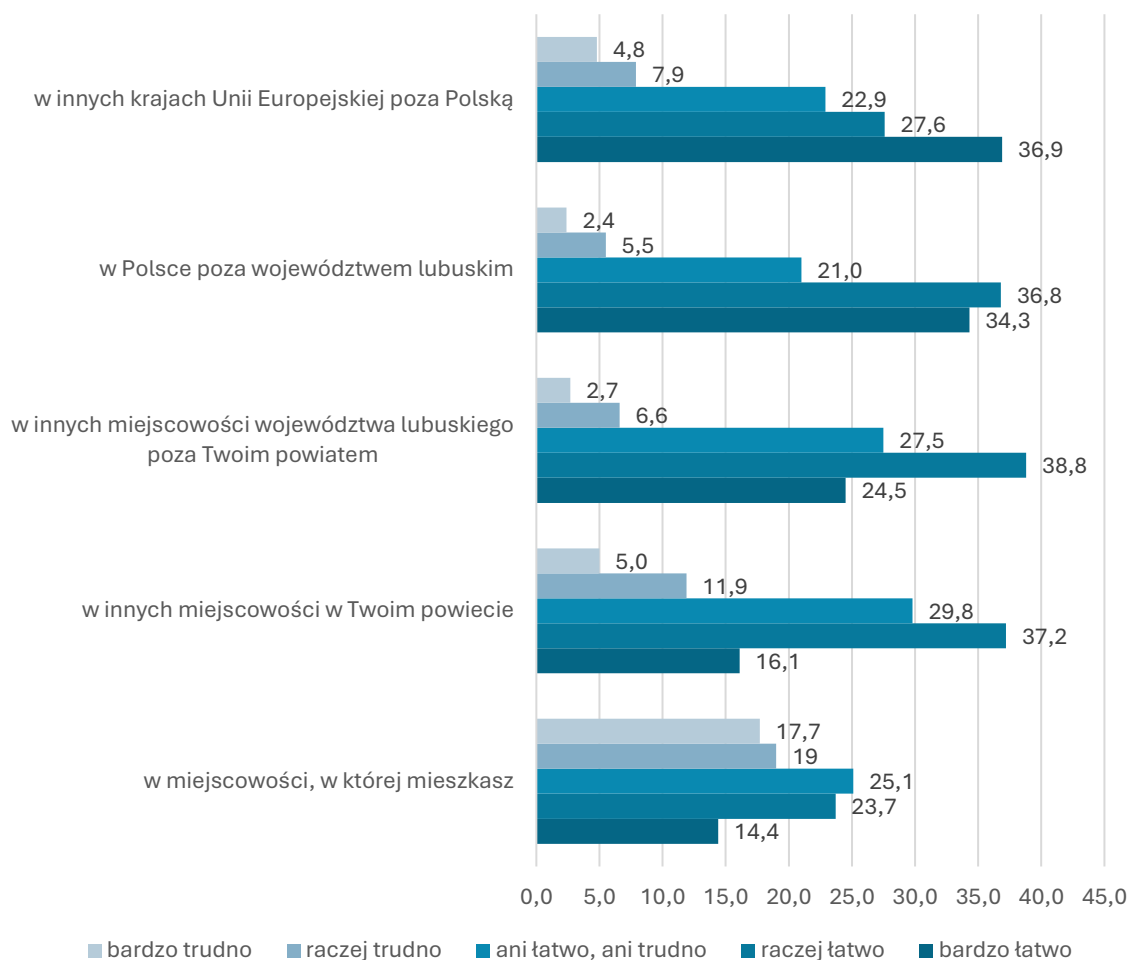

Wykres 37. Planowane miejsce zamieszkania po skończeniu edukacji a typ szkoły (%)

Źródło: opracowanie własne

Zdiagnozowany wysoki poziom potencjału migracyjnego może wynikać z oceny możliwości rozwojowych w miejscu zamieszkania i regionie. Obok migracji edukacyjnych jednym z ważniejszych czynników powodujących chęć opuszczenia dotychczasowego miejsca zamieszkania (wypychających) i wyjazd do innej miejscowości lub za granicę wydaje się trudność znalezienia pracy w wyuczonym zawodzie. Wzorując się na skali dystansu społecznego w pytaniu zaoferowano uczniom do wyboru różne miejsca znalezienia pracy, począwszy od miejscowości zamieszkania a skończywszy na innych krajach Unii Europejskiej (wykres 29). W opiniach badanych uczniów najłatwiej (suma odpowiedzi „raczej łatwo” i „bardzo łatwo”) będzie im znaleźć pracę na terenie Polski poza województwem lubuskim (71,1%), za granicą (64,5%), innych miejscowościach województwa lubuskiego, poza powiatem zamieszkania (63,3%), innych miejscowości w powiecie zamieszkania (53,3%) i miejscowości zamieszkania (38,1%). Okazuje się, że im dalej od miejsca zamieszkania, tym oczekiwane prawdopodobieństwo znalezienia pracy jest większe. Województwo lubuskie, mimo, że jest jednym z lepiej zurbanizowanych regionów w Polsce, to

charakteryzuje się strukturą osadniczą składającą się głównie z małych miasteczek i wsi a tam rynek pracy oferuje mniej atrakcyjnych miejsc zatrudnienia niż w większych miejscowościach. Uzyskane dane informują jednocześnie o niedopasowaniu systemu edukacji zawodowej do potrzeb rynku pracy.

Wykres 38. Możliwość znalezienia pracy w wyuczonym zawodzie (%)

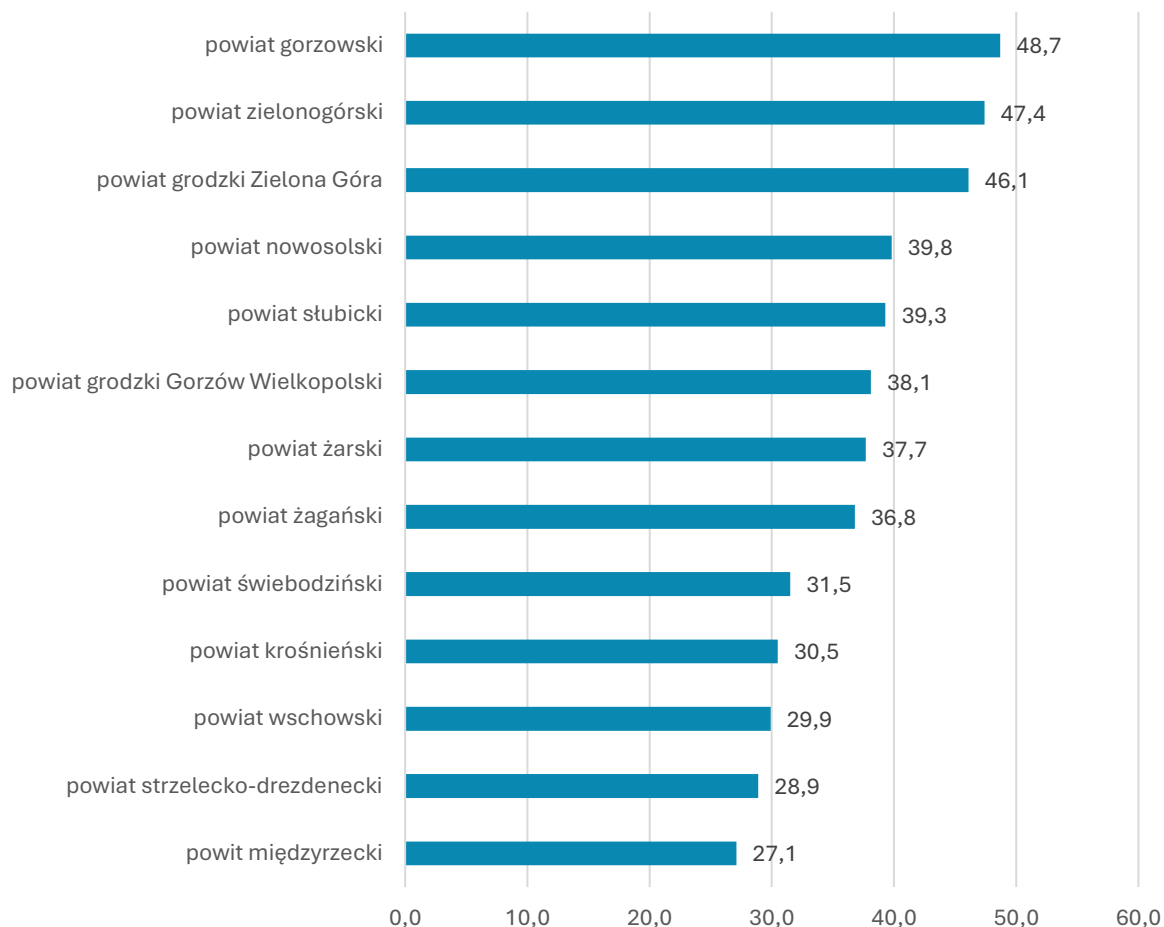
Źródło: opracowanie własne

Deklaracje uczniów dotyczące możliwości znalezienia pracy w wyuczonym zawodzie są różnicowane ze względu na typ szkoły. Uczniowie szkół branżowych są częściej przekonani niż uczniowie techników, że znajdą pracę bliżej miejsca zamieszkania (we własnej miejscowości: branżowa – 47,9%, technikum – 34,7%; w innej miejscowości w

powiecie: branżowa – 63,2%, technikum – 49,9%; w innych miejscowościach województwa lubuskiego: branżowa – 67,7%, technikum – 61,8%. Z kolei uczniowie techników większe szanse na znalezienie pracy niż uczniowie szkół branżowych upatrują poza województwem lubuskim, szkoła branżowa – 66,4%, technikum 73,1% i innych krajach Unii Europejskiej: branżowa – 59,8%, technikum 66,6%.

Przewidywana przez uczniów łatwość znalezienia pracy w miejscowości zamieszkania wiąże się wyraźnie z powiatem ich zamieszkania. Najbardziej optymistyczni są uczniowie mieszkający w najlepiej gospodarczo rozwiniętych powiatach, grodzkich: Zielonej Górze (46,1%), Gorzowie Wielkopolskim (38,1%) i ziemskich: gorzowski (48,7%), zielonogórskim (47,4%), nowosolskim (39,8%), słubickim (39,3%), żarskim (37,7%) i żagańskim (36,8%).

Jeszcze jednym czynnikiem determinującym odpowiedzi dotyczące znalezienia pracy w wyuczonym zawodzie jest sytuacja finansowa uczniów i ich rodzin. Im gorsze oceny własnej sytuacji finansowej, tym częściej wskazywana jest miejscowość i powiat zamieszkania jako te w których będzie łatwiej znaleźć pracę. Z kolei osoby lepiej sytuowane finansowo wskazują częściej bardziej oddalone miejscowości województwa lubuskiego (poza powiatem), poza województwem lubuskim i poza Polską. Tak kształtujące się przekonania uczniów dotyczące poszukiwania pracy sugerują, że plany migracyjne powiązane są z sytuacją materialną.

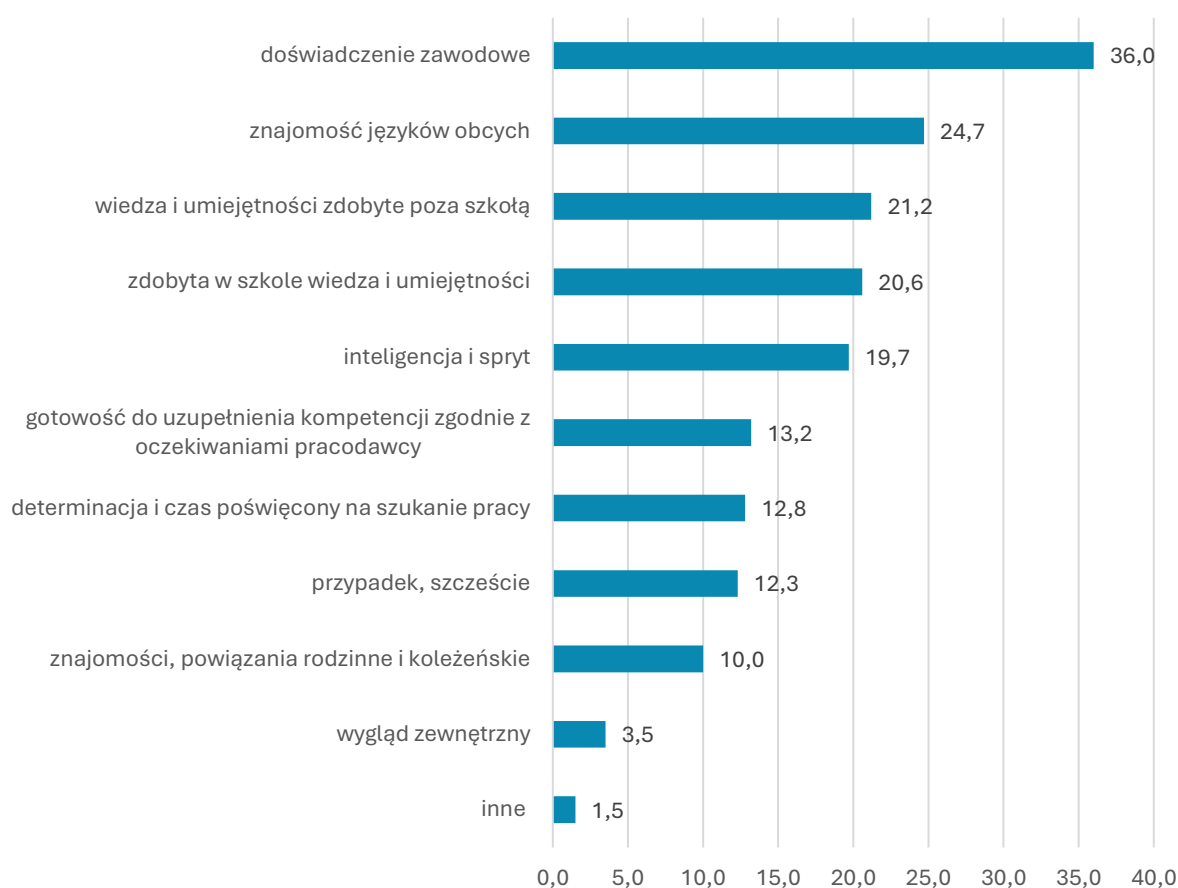

Wykres 39. Przewidywana łatwość znalezienia pracy w miejscowości zamieszkania w wyuczonym zawodzie a powiat zamieszkania (nie uwzględniono powiatu sulęcińskiego z którego nie uzyskano reprezentatywnych wyników) (%)

Źródło: opracowanie własne

Wśród czynników decydujących o powodzeniu w znalezieniu pracy (wykres 31) najczęściej uczniowie wskazywali doświadczenie zawodowe (36,0%), a więc taką cechą kapitału zawodowego, której raczej nie posiadają ci, którzy dopiero kończą edukację. Zajęcia praktyczne w szkole lub poza nią dają określone kompetencje, ale najczęściej w przypadku absolwentów szkół zawodowych trudno jest mówić o dużym doświadczeniu zawodowym. Uzyskane odpowiedzi mogą być konsekwencją oczekiwań rynku pracy w wielu ogłoszeniach o pracę, doświadczenie zawodowe wymieniane jest na pierwszym

miejscu. Fakt ten może też wpływać na chęć poszukiwania pracy w innych miejscach w których pracodawca chce inwestować w młodych pracowników nie posiadających doświadczenia. Na drugim miejscu wymieniana jest znajomość języków obcych (24,7%), co bardzo dobrze wpisuje się w zagraniczne strategie migracyjne. Dla uczniów lubuskich szkół zawodowych wiedza i umiejętności zdobyte w szkole (20,6%) i poza szkołą (21,2%) w jednakowym stopniu decydują o szansach na znalezienie pracy. Jest to o tyle interesujący pogląd, że coraz częściej praca polega na obsłudze różnych urządzeń, które wymagają znajomości specjalnych programów komputerowych.

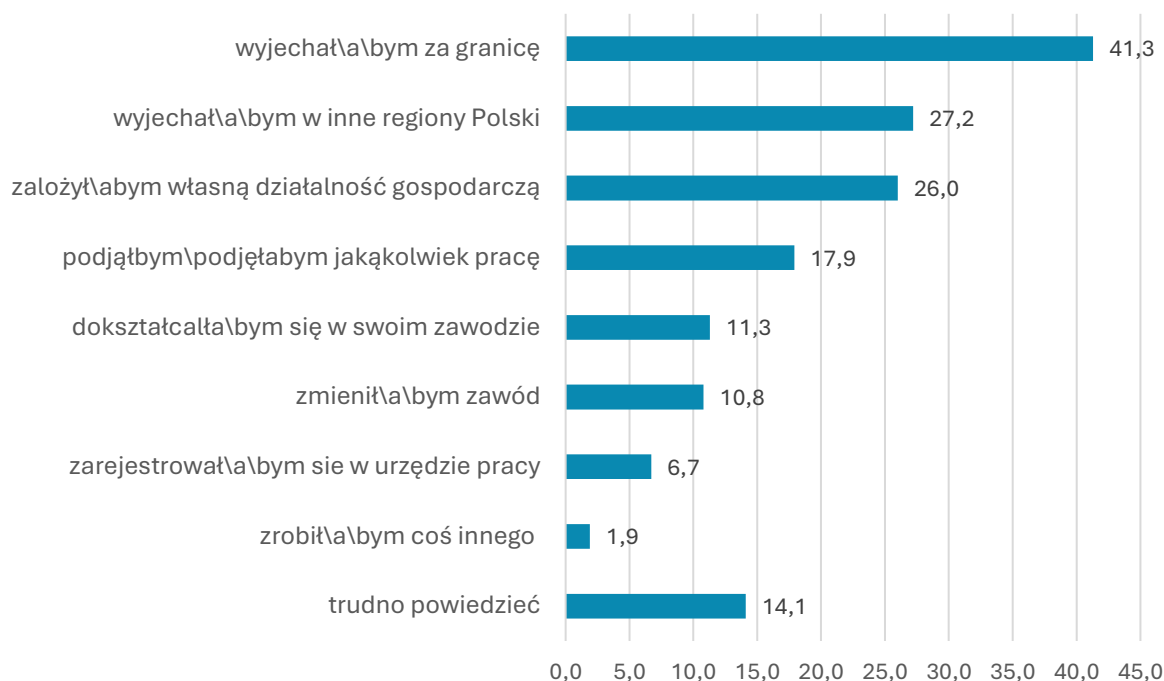

Wykres 40. Czynniki decydujące o znalezieniu pracy (%)

Źródło: opracowanie własne

Ogólne kompetencje informatyczne często zdobywane są przez uczniów poza szkołą i wynikają z ich dużej aktywności komputerowej i internetowej. Niemal jedna piąta badanych jako czynnik w największym stopniu decydujący o powodzeniu w znalezieniu pracy wymienia inteligencję i spryt (19,7%). Te cechy mogą dawać przewagę na rynku pracy, jednak odsetek wskazań informuje, że uczniowie zdają sobie sprawę, że kluczowe są doświadczenie, kompetencje i umiejętności. Biorąc pod uwagę hierarchię czynników decydujących o powodzeniu w znalezieniu pracy zupełnie nieistotny pozostaje wygląd zewnętrzny (3,5%), mało znaczące są koneksje rodzinne i koleżeńskie (10,0%) a także przypadek i szczęście (12,3%).

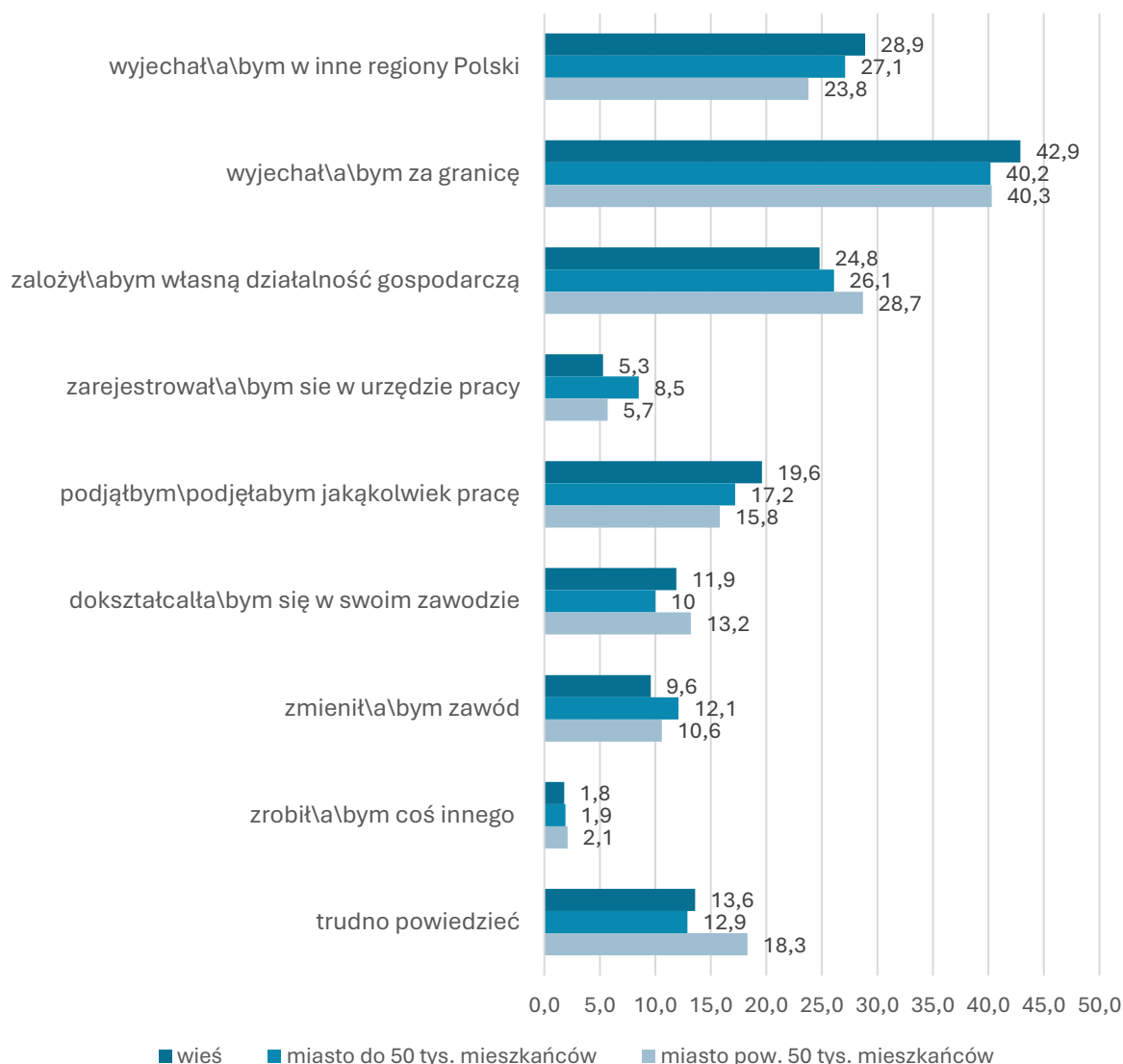
Dla uczniów szkół zawodowych możliwość znalezienia pracy po skończeniu edukacji jest jedną z ważniejszych przesłanek do przyjmowania strategii migracyjnych. Z ich deklaracji wynika, że najtrudniej pracę będzie znaleźć blisko miejsca zamieszkania. W jednym z pytań skierowanych do uczniów, chcąc poznać przyjmowane przez nich strategie, przedstawiono im sytuację, w której mają problemy ze znalezieniem pracy (wykres 32). Badani uczniowie szkół zawodowych z województwa lubuskiego najczęściej wskazywali chęć wyjazdu za granicę (41,3%) i wyjazd w poszukiwaniu pracy w inne regiony kraju (27,2%). Strategie migracyjne wydają się bardziej istotne niż pozostałe. Wśród nich relatywnie więcej wskazań uzyskała chęć założenia własnej firmy (26,0%) a także strategia przetrwania i podjęcia jakiejkolwiek pracy (17,9%). Jeszcze mniej istotne było dokończanie się w swoim zawodzie (11,3%) i zmiana zawodu (10,8%).

Wykres 41. Możliwe zachowania w przypadku problemów ze znalezieniem pracy w swojej miejscowości (%)

Źródło: opracowanie własne

Przyjmowane przez uczniów strategie poszukiwania pracy w sytuacji, gdy nie można jej znaleźć w swojej miejscowości są w pewnym stopniu uwarunkowane kategorią wielkości miejscowości (wykres 33). Mieszkańcy wsi częściej niż mieszkający w miastach podjęliby decyzję o wyjeździe w inne regiony Polski i zagranicę, częściej także podjęliby jakąkolwiek pracę. Z kolei uczniowie mieszkający w Zielonej Górze i Gorzowie częściej niż pozostali radząc sobie z problemem znalezienia pracy założyliby własną firmę.

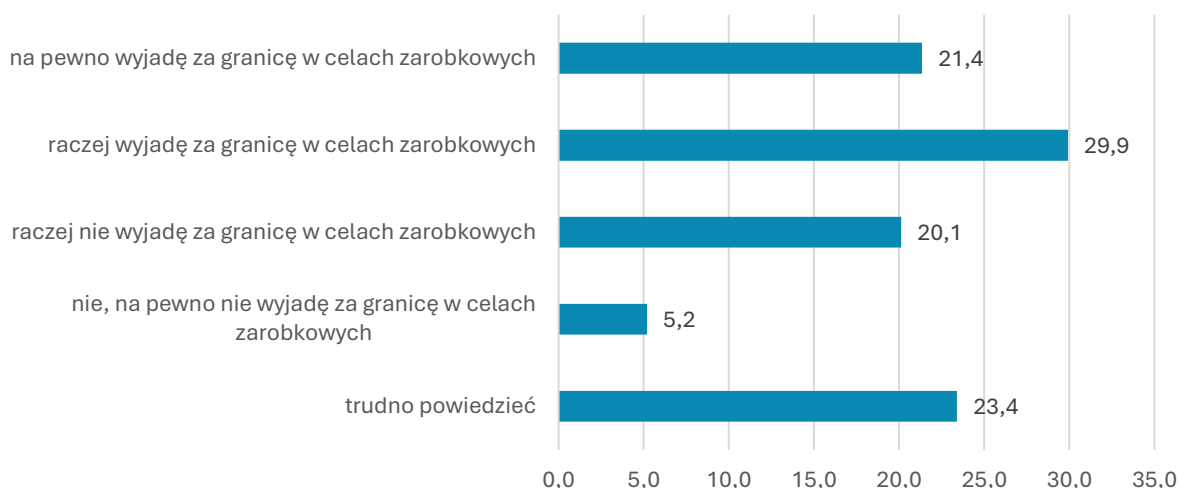

Wykres 42. Możliwe zachowania w przypadku problemów ze znalezieniem pracy w swojej miejscowości, a miejsce zamieszkania? (%)

Źródło: opracowanie własne

Jak wykazaliśmy jednym z najczęstszych potencjalnych kierunków wyjazdów migracyjnych były wyjazdy za granicę (wykres 33). Ponad jedna piąta badanych uczniów szkół zawodowych (21,4%) deklaruje, że na pewno wyjedzie za granicę w celach zarobkowych, 29,9% respondentów raczej chce wyjechać (wykres 34). Zestawiając powyższe dane z deklaracjami braku chęci wyjazdu (raczej nie – 20,1% i zdecydowanie

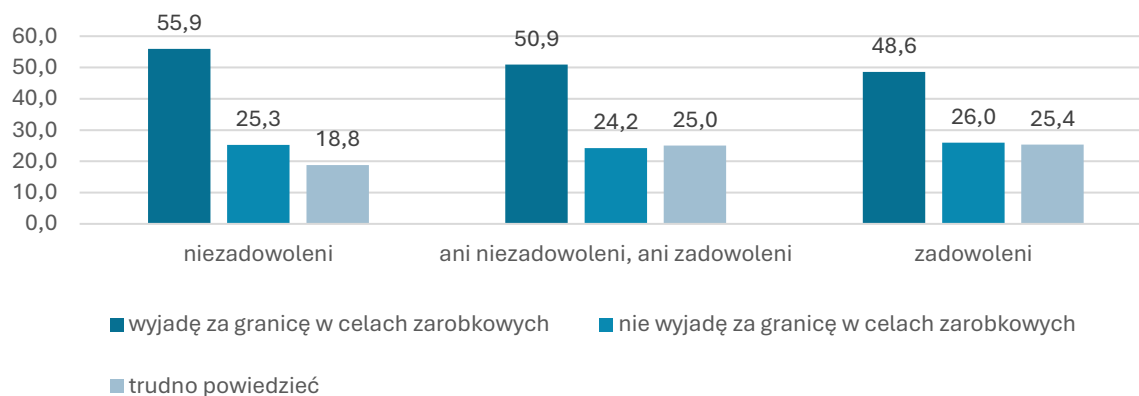
nie - 5,2%) wyraźnie widać, że chcących migrować jest dwukrotnie więcej niż nieposiadających takich planów. Czynnikiem sprzyjającym planom migracyjnym za granicę jest usytuowanie województwa lubuskiego, które graniczy z Niemcami. Liczne doświadczenia związane z pracą za granicą mieszkańców tego województwa (także członków rodzin badanych), powodują, że młodzi ludzie dobrze orientują się w realiach i możliwości podejmowania tam pracy. Spore dysproporcje w zarobkach uzyskiwanych w Polsce i niektórych krajach Unii Europejskiej nadal działają na wyobraźnię a praca poza granicami kraju jest atrakcyjną wizją dla młodych Lubuszan.

Wykres 43. Prawdopodobieństwo wyjazdu za granicę w celach zarobkowych po skończeniu nauki (%)

Źródło: opracowanie własne

Ogólny wysoki poziom deklarowanych migracji zagranicznych jest uwarunkowany oceną zadowolenia z własnego życia. Częściej decyzje migracyjne pojawiają się u uczniów, którzy nie są zadowoleni z własnego życia (55,9%) niż tych, którzy są zadowoleni (48,6%).

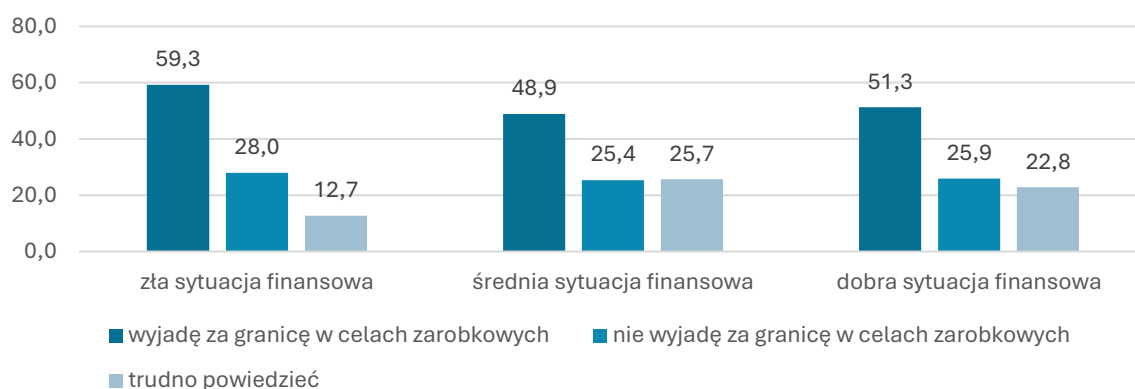

Wykres 44. Prawdopodobieństwo wyjazdu za granicę w celach zarobkowych po skończeniu nauki a zadowolenie z własnego życia (%)

Źródło: opracowanie własne

Chęć wyjazdu za granicę w celach zarobkowych pojawia się częściej wśród uczniów mających złą sytuację finansową (59,3%) niż średnią (48,9%) i dobrą (51,3%).

Przekonanie o możliwościach szybszego „dorobienia się” pracując za granicą jest konsekwencją istniejących nadal dużych różnic w zarobkach pracowników w Polsce i w wielu krajach Unii Europejskiej, takich jak Niemcy, Holandia czy kraje skandynawskie.

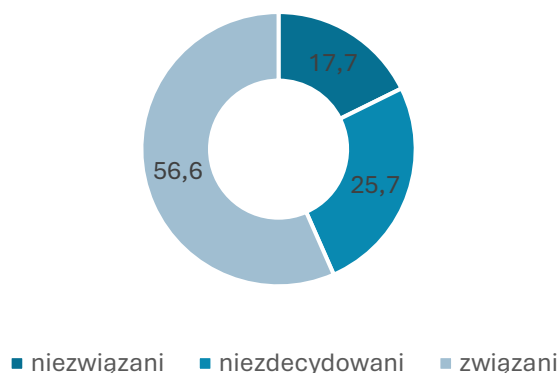

Wykres 45. Prawdopodobieństwo wyjazdu za granicę w celach zarobkowych po skończeniu nauki a sytuacja finansowa (%)

Źródło: opracowanie własne

Zakładamy, że czynnikiem mogącym wpływać na decyzje migracyjne uczniów jest poziom przywiązania do miejscowości zamieszkania. Jest to ogólny wskaźnik, który skupia w sobie dotychczasowe doświadczenia, oceny możliwości rozwoju i realizacji własnych planów życiowych. Przyjmujemy też, że im poczucie przywiązania jest większe, tym rzadsze powinny być decyzje migracyjne.

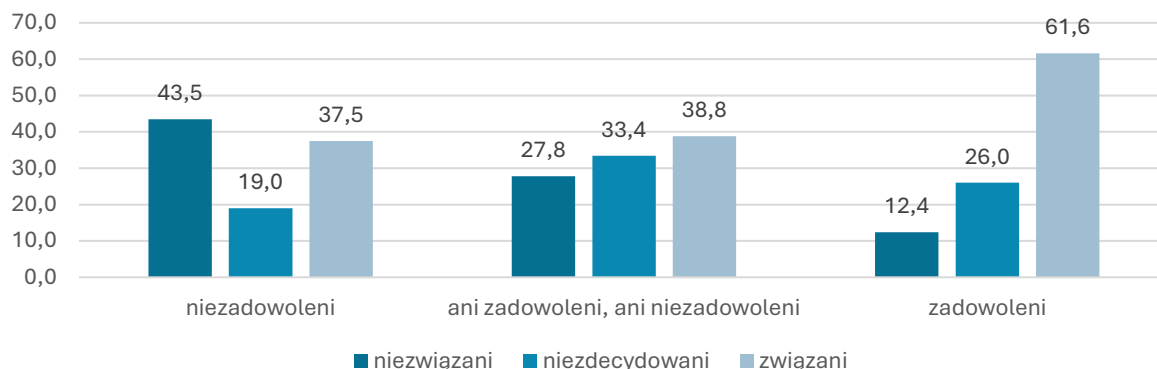
Ponad 56% badanych uczniów deklaruje swoje przywiązanie do miejsca zamieszkania (wykres 37), niemal 20% z nich takiego związku nie odczuwa a jednej czwartej badanych trudno jednoznacznie określić swój stosunek do miejsca zamieszkania.

Wykres 46. Poczucie przywiązania do miejscowości zamieszkania (%)

Źródło: opracowanie własne

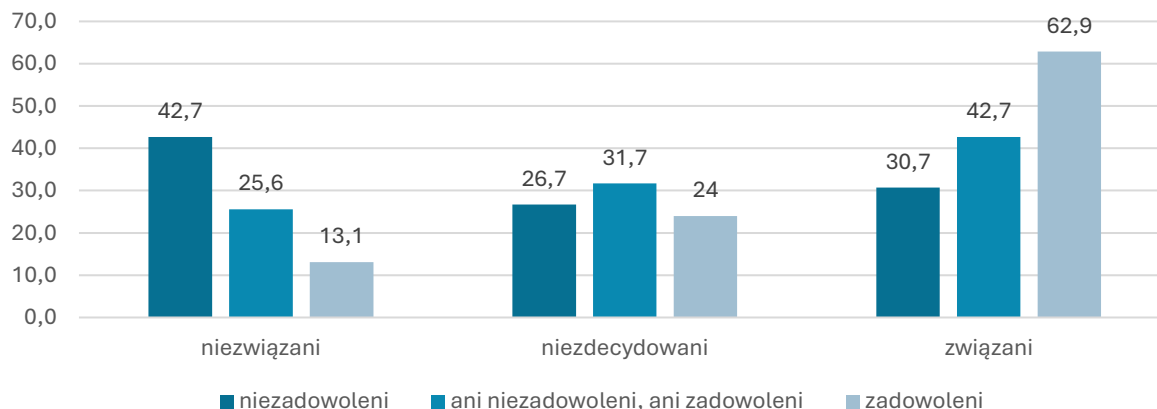
Poczucie przywiązania do miejscowości zamieszkania jest uwarunkowane płcią - mężczyźni (61,6%) częściej niż kobiety (50,7%) czują się mocniej związani z miejscowości zamieszkania. Duży wpływ na silniejsze więzi z miejscowością zamieszkania ma także zadowolenie z własnego życia, uczniowie zadowoleni niemal dwukrotnie częściej (61,6%) czują się związani z własną miejscowością niż niezadowoleni (37,5%). Odwrotna sytuacja dotyczy niezadowolonych, 43,5% z nich nie czuje związku ze swoją rodzinną miejscowością, to ponad trzykrotnie częściej niż wśród zadowolonych z własnego życia (12,4%).

Wykres 47. Poczucie przywiązania do miejscowości zamieszkania a zadowolenie z własnego życia (%)

Źródło: opracowanie własne

Zbliżone wyniki uzyskaliśmy uwzględniając informację o zadowoleniu ze szkoły (wykres 39). Można stwierdzić, że poczucie zadowolenia ze szkoły lub własnego życia w znacznym stopniu determinuje poczucie przywiązania do miejscowości zamieszkania.

Wykres 48. Poczucie przywiązania do miejscowości zamieszkania a zadowolenie ze szkoły (%)

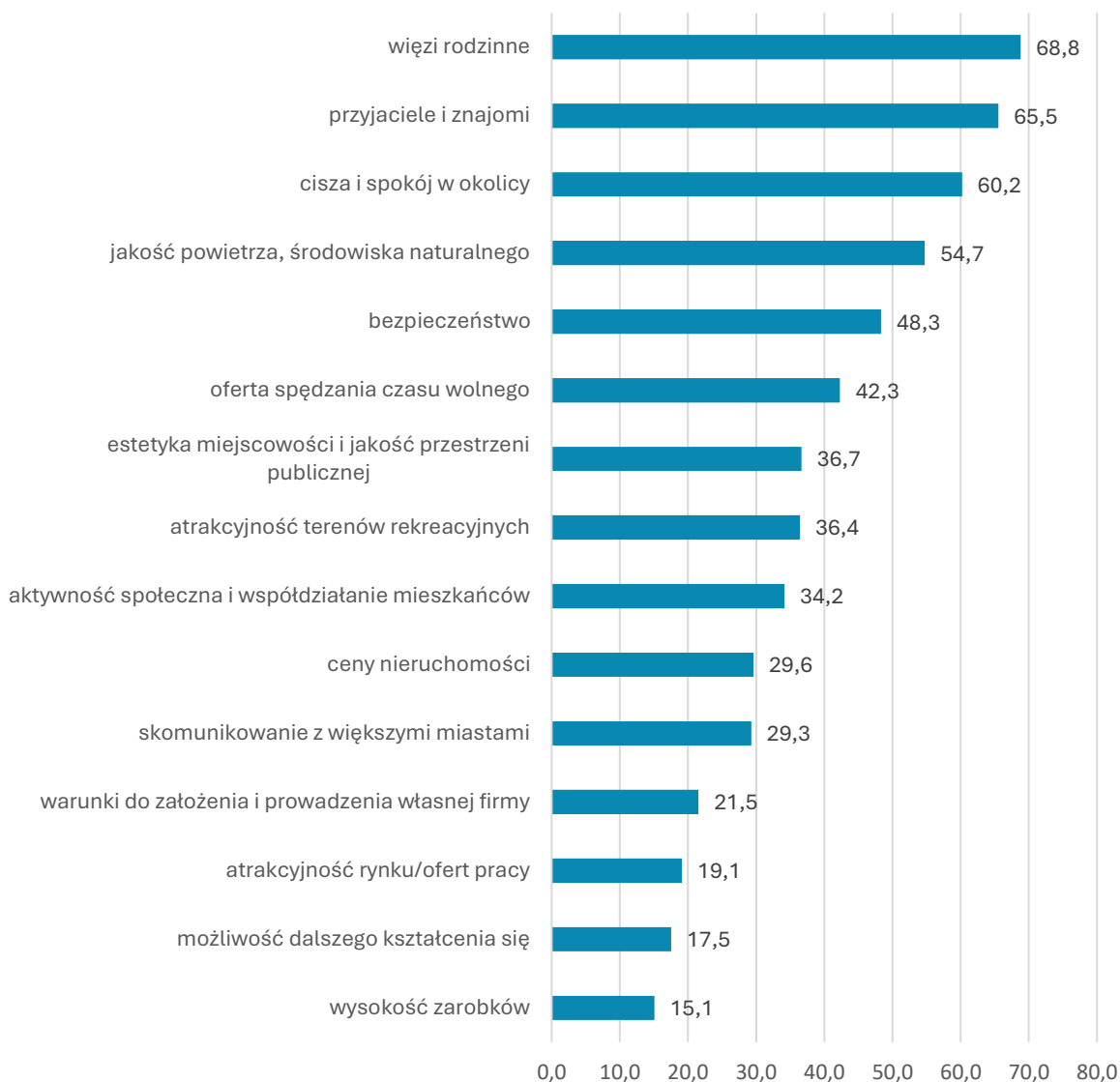
Źródło: opracowanie własne

Dotychczasowe analizy uświadamiają duży potencjał migracyjny u młodych Lubuszan. Ponad 50% uczniów chciałoby w przyszłości mieszkać i pracować poza województwem lubuskim. Na obecnym etapie życia istotne wydają się dwie główne przyczyny, kontynuacja edukacji najczęściej na poziomie akademickim w jednym z dużych

ośrodków uniwersyteckich i wyjazd w poszukiwaniu pracy w inne regiony Polski lub za granicę. Jakie czynniki mogą wpłynąć na zaniechanie planów migracyjnych, co najbardziej zachęca do pozostania w miejscu obecnego zamieszkania? Z uzyskanych odpowiedzi można utworzyć kilka najbardziej istotnych (przyciągających) czynników (wykres 40). Do pozostania w miejscowościach zamieszkania najbardziej przyczynia się rodzina (68,8%), przyjaciele i znajomi (65,5%). Tak wysoka pozycja więzi rodzinnych i relacji społecznych nie jest zaskakująca, pamiętać jednak trzeba, że ukończenie szkoły, kontynuacja nauki lub podjęcie pracy, najczęściej rozpoczyna proces usamodzielnienia się. Oznacza to, że powolnej zmianie ulegają dotychczasowe kontakty przyjacielsko-koleżeńskie, często mniej intensywne stają się relacje rodzinne. To co najmocniej zachęca do pozostania w miejscowości zamieszkania w sposób naturalny ma coraz mniejsze znaczenie. Drugi najbardziej istotny aspekt skłaniający do pozostania w miejscu zamieszkania, odwołuje się do czynnika naturalnego, środowiskowego. Województwo lubuskie postrzegane jest przez mieszkańców jako ciche, spokojne z dobrą jakością powietrza i środowiska naturalnego. Taki pogląd przedstawiają też badani uczniowie. Cisza i spokój w okolicy zachęcają do zamieszkania 60,2% uczniów szkół zawodowych a jakość powietrza i środowiska naturalnego 54,7%. Nie bez znaczenia jest fakt, że 40,2% badanych uczniów mieszka na wsi a 26,5% w małych miastach do 20 tys. mieszkańców. Tutaj kontakt z przyrodą i docenianie jej walorów jest zdecydowanie łatwiejsze niż w dużych miastach. Poczucie bezpieczeństwa jest kolejną istotną przesłanką, która sprzyja pozostaniu w miejscu zamieszkania, wskazuje na nią niemal 50% uczniów. Ważne dla młodych mieszkańców województwa lubuskiego są także czynniki, które można powiązać z pojęciem czasu wolnego a mianowicie oferta spędzania czasu wolnego (42,3%), estetyka miejscowości i jakość przestrzeni (36,7%) i atrakcyjność terenów rekreacyjnych (36,4%).

Lista atrybutów miejscowości zamieszkania, które mogą sprzyjać decyzjom o pozostaniu odwołuje się w największym stopniu do relacji rodzinnych i przyjacielskich, walorów naturalnych miejsca zamieszkania (województwo lubuskie jest atrakcyjne

turystycznie i najbardziej zalesionym w Polsce), bezpieczeństwa i możliwości spędzania czasu wolnego i rekreacji. W tym nieco sielankowym obrazie miejsca, w którym warto żyć nie pojawiają się cechy, które dla młodych mieszkańców województwa lubuskiego są ważne na obecnym etapie życia. Chodzi głównie o możliwość wejścia na rynek pracy (znalezienia dobrego zatrudnienia) lub możliwości kontynuowania nauki, dalszego kształcenia się.

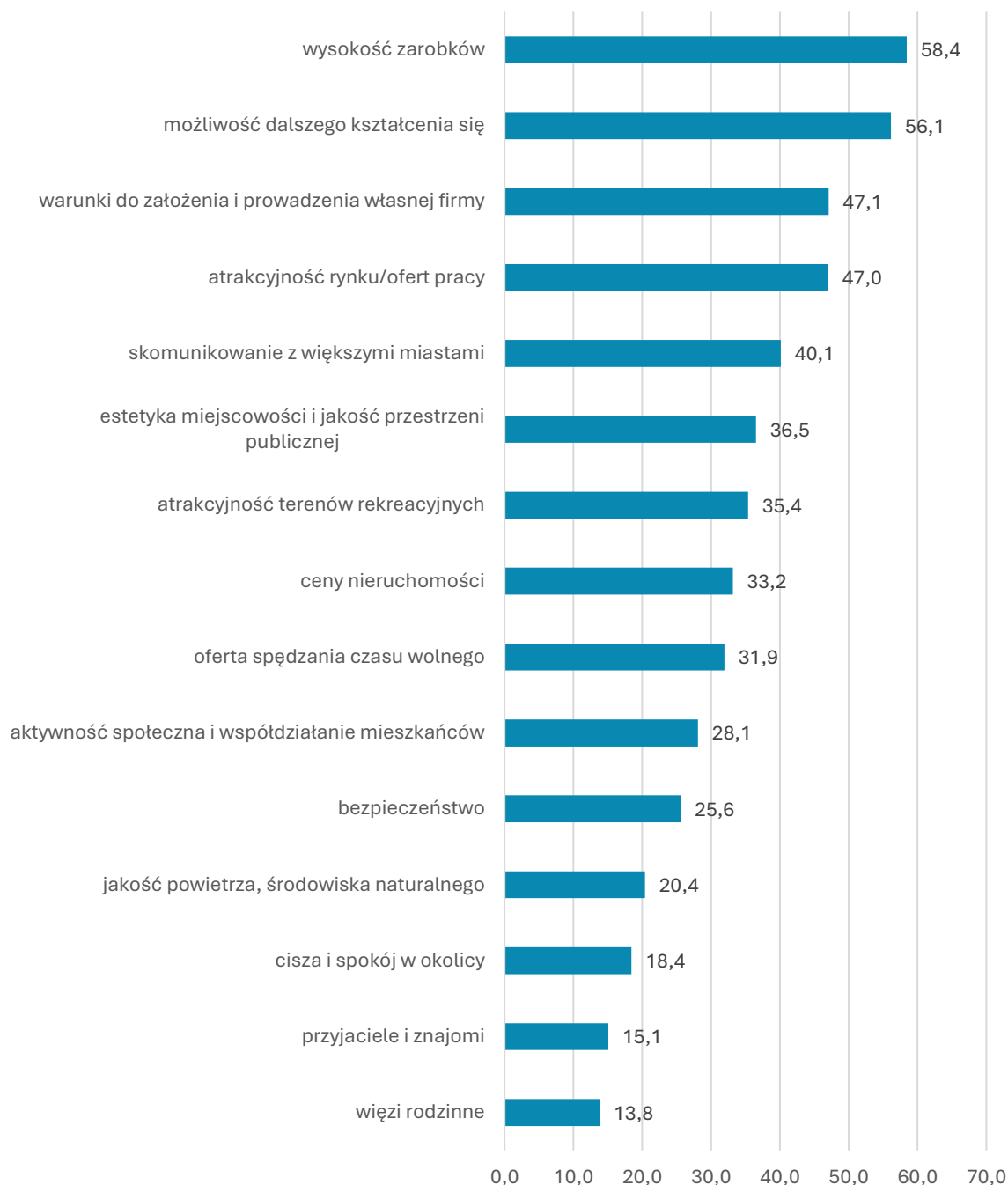
Wykres 49. Czynniki zachęcające do pozostania w miejscowości zamieszkania (przyciągające) (%)

Źródło: opracowanie własne

Czynniki w największym stopniu zachęcające do wyjazdu z miejscowości zamieszkania, co także najczęściej oznacza opuszczenie województwa lubuskiego (wypychające), lokują się w dwóch bardzo ważnych dla uczniów aspektach związanych z jednej strony z podjęciem pracy a z drugiej z kontynuacją nauki (wykres 41). Kwestie zawodowe opisane zostały poprzez trzy zmienne odwołujące się do rynku pracy: wysokość zarobków (58,4%), warunki do założenia i prowadzenia własnej firmy (47,1%) i atrakcyjność rynku, ofert pracy (47,0%). W każdym przypadku około 50% badanych uważa, że lubuski rynek pracy nie jest atrakcyjny i w poszukiwaniu lepszych ofert warto wyjechać poza jego granice. Niezwykle istotny aspekt edukacyjny, głównie wiązany z kontynuacją nauki na poziomie średnim i wyższym, także przedstawiany jest przez badanych jako częściej wypychający niż przyciągający. Chęć dalszego kształcenia się zachęca do wyjazdu z miejscowości zamieszkania 56,1% uczniów. W tym przypadku należy rozważyć migracje edukacyjne wewnętrzne i poza obszar województwa lubuskiego. Wewnętrzne koncentrują się na miastach powiatowych (wykształcenie średnie) i głównie Zielonej Górze i w mniejszym stopniu Gorzowie Wielkopolskim (wykształcenie wyższe). Edukacyjne migracje międzywojewódzkie to głównie wyjazdy na studia do dużych ośrodków akademickich. Jeszcze jednym czynnikiem zachęcającym częściej do wyjazdu niż pozostania jest złe skomunikowanie z większymi miastami (40,1%). Dobra komunikacja daje szansę na dostęp do większych ośrodków bez konieczności przeprowadzania się tam.

Czynniki wypychające z miejsca zamieszkania w największym stopniu dotyczą tych sfer życia uczniów, które są najbardziej istotne. Rozpoczęcie aktywności zawodowej lub kontynuacja nauki to najważniejsze decyzje jakie będą podejmowali w niedalekiej przyszłości. Uzyskane dane uświadamiają, że istnieje duże prawdopodobieństwo, iż decyzje te będą się także wiązały z migracjami. Główne powody pozostania w miejscu zamieszkania (rodzina, otoczenie przyrodnicze, bezpieczeństwo, rekreacja w czasie wolnym) będą konkurowały z czynnikami zachęcającymi do wyjazdu (lepszą pracą,

zarobkami, podjęciem studiów, możliwością założenia własnej firmy).

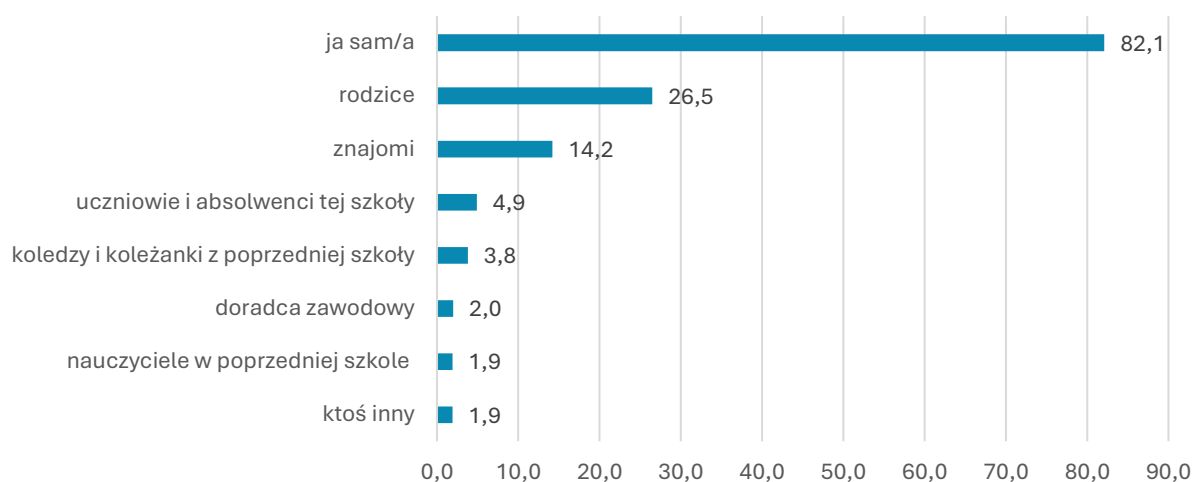

Wykres 50. Czynniki zachęcające do wyjazdu z miejscowości zamieszkania (wypychające) (%)

Źródło: opracowanie własne

Rola różnych podmiotów i czynników w podejmowaniu decyzji o kształceniu zawodowym przez uczniów w wymiarze formalnym, pozaformalnym i nieformalnym

Decyzja młodego człowieka o ścieżce dalszej edukacji zawodowej po ukończeniu szkoły podstawowej uwarunkowana jest wieloma czynnikami. Decyzje te mają konsekwencje związane z ulokowaniem się na rynku pracy i strategiami życiowymi.

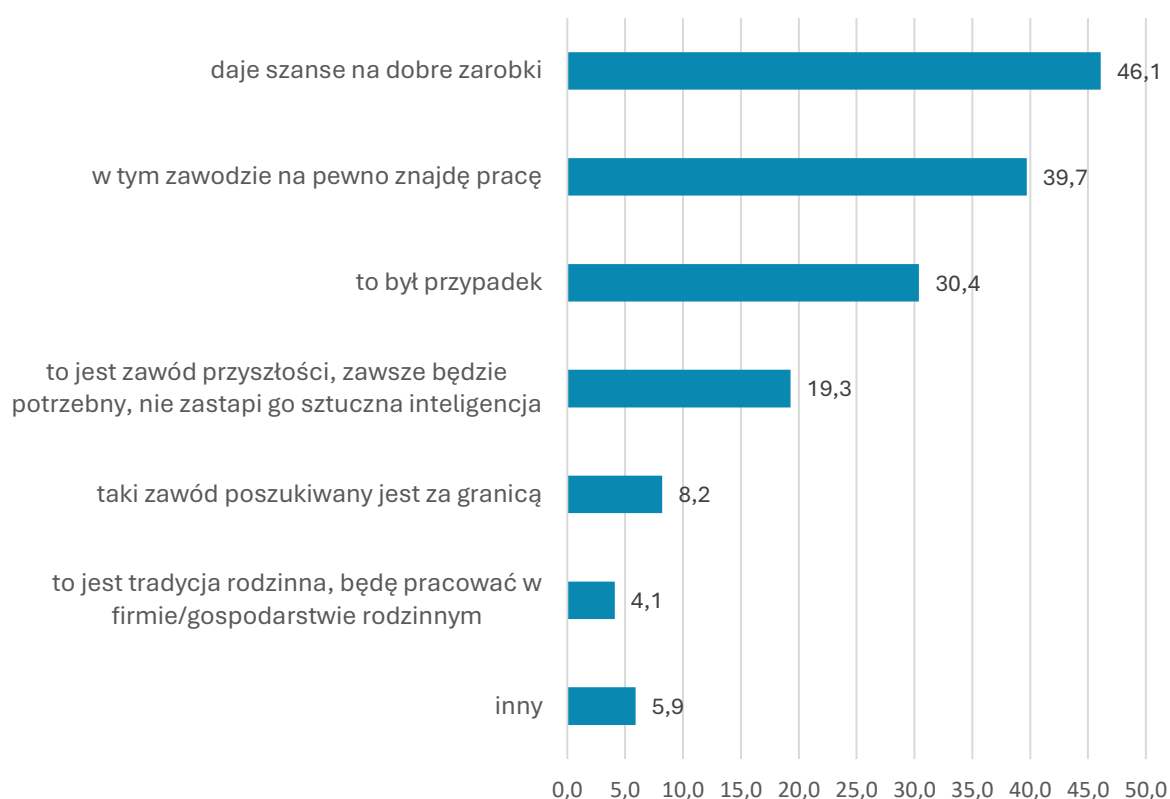
Wykres 51. Osoby mające wpływ na wybór szkoły przez uczniów (%)

Źródło: opracowanie własne

Dane na wykresie 42 wskazują, iż 82,1 % badanych uczniów samodzielnie podjęło decyzję o wyborze ścieżki kształcenia. Drugie najwyższe wskazanie to rodzice – 26,5 %. Kolejne: uczniowie i absolwenci tej szkoły – 4,9 %, koledzy i koleżanki z poprzedniej szkoły – 3,8, doradca zawodowy – 2,0 %, nauczyciele w poprzedniej szkole – 1,9 %, oraz ktoś inny – 1,9%. Wskazań tych nie różnicuje typ szkoły, zarówno uczniowie szkoły branżowej I stopnia jak i uczniowie technikum zdecydowanie wskazali na samodzielność podjętej decyzji. W porównaniu z tym wskazaniem, kolejne czynniki są mniej znaczące, choć zaznacza się także wpływ rodziców i znajomych na podejmowane decyzje. W każdej z analizowanych zmiennych (typ szkoły, klasa, powiat, płeć, wielkość

miejscowości, sytuacja finansowa, zadowolenie ze szkoły) pierwsze trzy wskazania były analogiczne. Na uwagę zasługuje także fakt, iż w opinii badanych uczniów doradca zawodowy miał wpływ marginalny – tylko 2 % badanych uczniów wskazało jego rolę przy podejmowaniu decyzji o wyborze szkoły.

Decyzję o wyborze określonej ścieżki kształcenia, którą w większości uczniowie podejmowali sami - warunkowały przede wszystkim oczekiwania związane z korzystnym ulokowaniem się na rynku pracy.

Wykres 52. Motywy wyboru zawodu (%)

Źródło: opracowanie własne

Dane na wykresie 43 wskazują, że najczęściej wybieraną odpowiedzią (41,6%) była odpowiedź wskazująca, iż wybrany zawód daje szanse na dobre zarobki. Kolejne to: w tym zawodzie na pewno znajdę pracę – 39,7 %; to był przypadek – 30,4%; to jest zawód przyszłości, zawsze będzie potrzebny, nie zastąpi go sztuczna inteligencja – 19,3%; taki

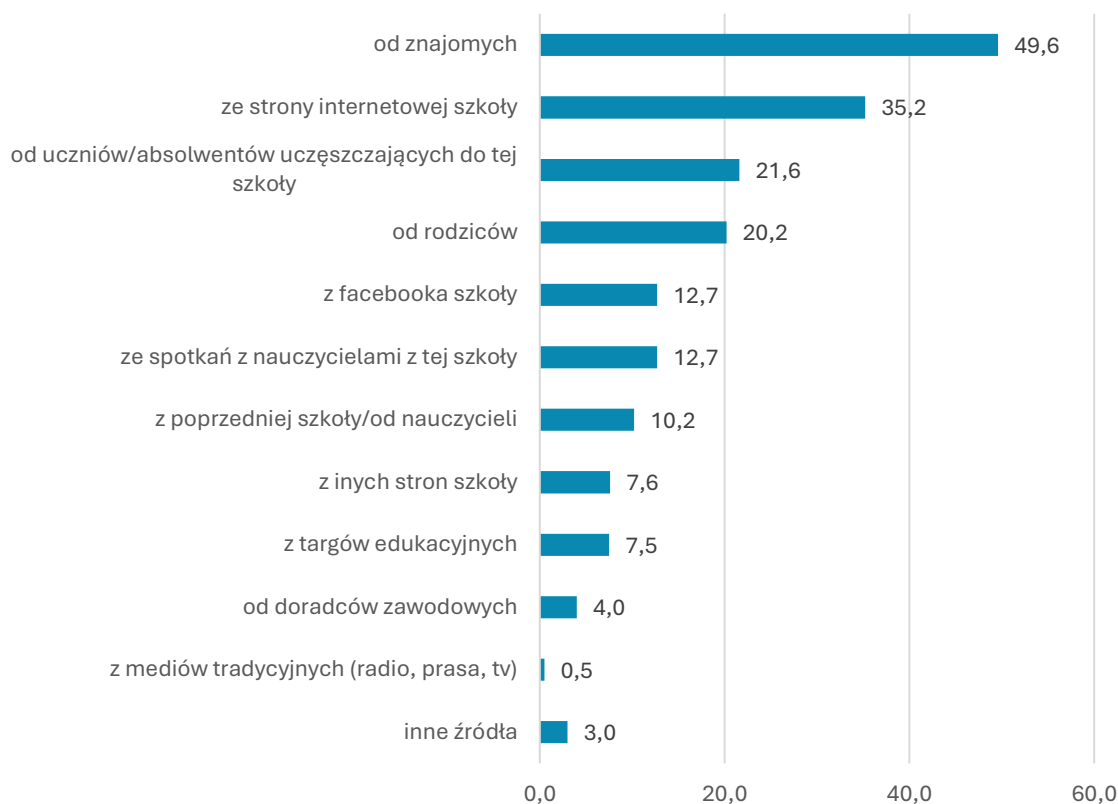
zawód poszukiwany jest za granicą – 8,2%; inne powody wybrało 5,9%. Na końcu ułożyła się odpowiedź: to jest tradycja rodzinna, będę pracować w firmie/gospodarstwie rodzinnym – 4,0%.

Zatem można wskazać, iż to ogólna sytuacja na rynku pracy (albo wyobrażenia na jej temat) wpływają na podejmowanie decyzji o wyborze szkoły przez badanych uczniów.

Jednocześnie należy zwrócić uwagę na wysokie wskazania odpowiedzi „to był przypadek” – 30,4% badanych uczniów wybrało tę odpowiedź (z widoczną różnicą płci: blisko 38% badanych uczennic wskazało tę odpowiedź, i nieco ponad 24 % uczniów).

Także uczniowie niezadowoleni z własnego życia w blisko 50% wskazań wybrali przypadek jako powód ułożenia się w tej szkole, podczas gdy uczniowie zadowoleni – w 26%. Odpowiedź: „to był przypadek” rośnie wraz z kolejną klasą technikum (1 klasa – 21,2%, klasa piąta – 37,9%) W klasie pierwszej najczęściej wskazań miała odpowiedź: „to jest zawód przyszłości, zawsze będzie potrzebny, nie zastąpi go sztuczna inteligencja”. Wskazania najmłodszych uczniów mogą być oznaką przyspieszenia technologicznego i wzrastającej świadomości w tym zakresie, także dla procesów na rynku pracy. Podobna tendencja widoczna jest w szkole branżowej I stopnia.

Dane na wykresie 44 wskazują jakie źródła informacji o szkole były istotne dla badanych przy podejmowaniu decyzji. Najczęściej wskazywano odpowiedź: od znajomych – 49,6%. Kolejna najczęściej wybierana odpowiedź to: ze strony internetowej szkoły – 35,2%. W dalszej kolejności ułożyły się: od uczniów/absolwentów uczęszczających do tej szkoły (21,6%), od rodziców (20,2%), takie same wskazania uzyskały odpowiedzi: z Facebooka szkoły oraz ze spotkań z nauczycielami z tej szkoły (dni otwarte, wizyty w szkołach) -12,7%; z innych stron szkoły – 7,6; z targów edukacyjnych – 7,5. Na końcu znalazły się takie odpowiedzi jak: od doradców zawodowych – 4,0%; inne źródła – 3,0% oraz z mediów tradycyjnych (radio, prasa, tv) – 0,5%.

Wykres 53. Źródła informacji o wybranej przez uczniów szkole (%)

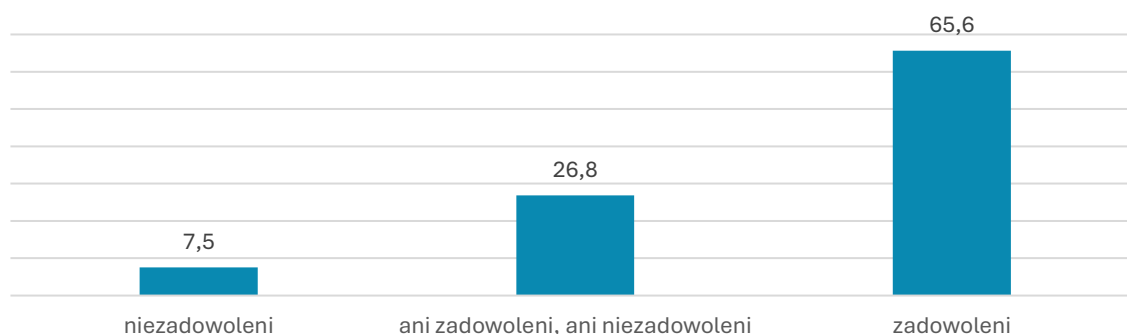
Źródło: opracowanie własne

Działania związane z instytucją - ułożone w formalnym obiegu, takie jak opinie nauczycieli, informacje z targów edukacyjnych czy od doradców zawodowych miały znacznie mniejszy wpływ. Informacje zawarte na stronie internetowej szkoły wskazało ponad 35 % badanych – z tego wynika, iż atrakcyjna i przyjazna w użytkowaniu strona internetowa szkoły może stanowić bardzo dobre źródło informacji i zachęcać do wyboru szkoły. Okazuje się także, iż jednym z istotniejszych źródeł informacji o szkole są rodzice – ponad 20 % badanych uczniów wskazało tę odpowiedź. Ten swoisty ranking źródeł informacji odnoszący się zarówno do obiegu nieformalnego (znajomi, uczniowie), formalnego (strona internetowa szkoły) i istotnej roli rodziców, powtarza się w procesie analizy wszystkich zmiennych na podobnym poziomie.

Ocena oferty i jakości kształcenia zawodowego

Uczniowie dokonując wyboru szkoły ponadpodstawowej zawodowej poprzez uczęszczanie na zajęcia codziennie dokonują obserwacji różnych aspektów funkcjonowania tej instytucji a także dokonują ich oceny. Jest to niezwykle ważne z uwagi na to, że te oceny informują nie tylko władze szkoły, ale również władze oświatowe i samorządowe o negatywnych zjawiskach, o problemach występujących w danej szkole, o brakach np. materiałów do ćwiczeń, o wadach itp. Informują również o pozytywnych wymiarach szkoły np. dobrej atmosferze, dobrze nastawionych do uczniów nauczycielach, sprawiedliwym systemie oceniania uczniów itp.

Ważnym wskaźnikiem oceny jakości kształcenia zawodowego jest poziom zadowolenia uczniów z wielu wymiarów szkoły. Z badań wynika, że zdecydowana większość uczniów (prawie 70%) jest ze swojej szkoły zadowolona (patrz wykres 45). Około 1/3 jest w średnim stopniu zadowolona, a nieco ponad 7% - niezadowolona.

Wykres 54. Stopień zadowolenia ze swojej szkoły – typy uczniów (%)

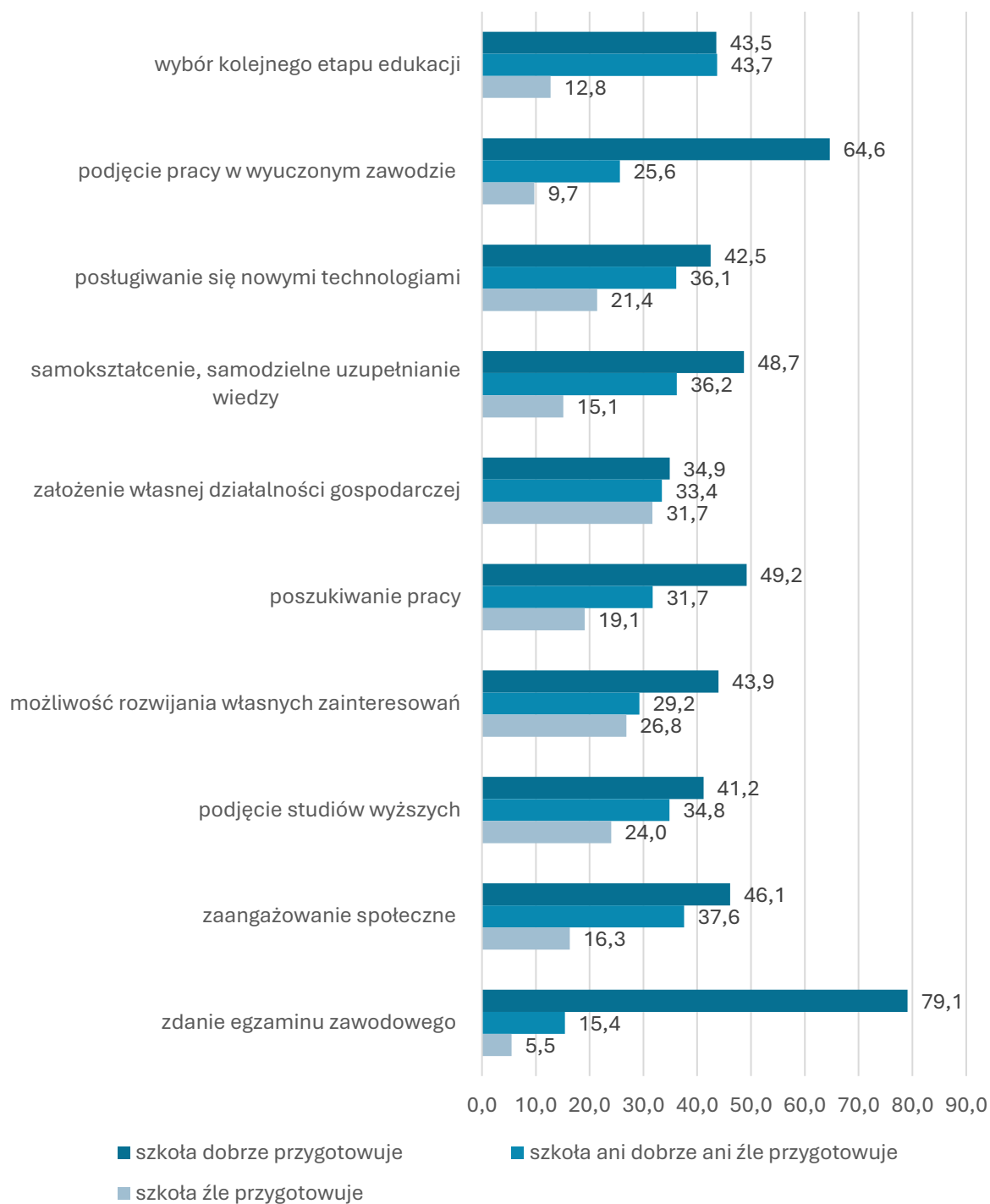
Źródło: opracowanie własne

Poziom zadowolenia nie zależy od typu szkoły, ale zależy od klasy. Wraz z przechodzeniem do następnej klasy w przypadku szkoły branżowej maleje odsetek osób niezadowolonych, choć nie rośnie odsetek osób zadowolonych. Więcej osób lokuje się w kategorii pośredniej (ani zadowolony, ani niezadowolony). W przypadku technikum,

wraz z przechodzeniem do następnej klasy rośnie odsetek osób niezadowolonych (4,7 % w pierwszej klasie, 9,7% w piątej klasie. Maleje również odsetek osób zadowolonych (w pierwszej klasie -77,8%, w piątej- 63,6). Oznacza to, że pokonywanie kolejnych szczebli edukacji w szkołach branżowych I stopnia, i w technikach nie sprzyja wzrostowi zadowolenia ze szkoły. Wynik ten zasługuje na bliższe rozpoznanie. Poziom zadowolenia ze szkoły w niewielkim stopniu różnicuje płeć (wśród kobiet jest około 30% osób zadowolonych, wśród mężczyzn 25%).

Ocena różnych obszarów działań szkoły w zakresie przygotowania uczniów do różnych działań

Zapytano uczniów o to, jak oceniają różne wymiary szkoły, związane z ich działaniami przydatnymi w dalszym etapie życia. Niecałe 44% spośród wszystkich respondentów uważa, że szkoła przygotowuje ich do wyboru kolejnego etapu edukacji, prawie 65% uważa, że szkoła przygotowuje ich do podjęcia pracy w wyuczonym zawodzie. Blisko 43% uczniów twierdzi, że są przygotowywani do posługiwania się nowymi technologiami, około 50% - do samokształcenia i samodzielnego uzupełniania wiedzy, 34,9% - do założenia własnej działalności gospodarczej, prawie 50% - do samodzielnego poszukiwania pracy, blisko 44% - możliwości rozwijania własnych zainteresowań, nieco ponad 40% - podjęcia studiów wyższych, 46% - podjęcia studiów wyższych, 79,1% uczniów - do zdania egzaminu zawodowego. Z tego zestawienia wynika, że w największym stopniu, zdaniem uczniów, szkoła przygotowuje ich do zdania egzaminu zawodowego, co jest głównym celem szkół zawodowych. Zdaniem uczniów szkoła w najmniejszym stopniu przygotowuje ich do założenia własnej działalności gospodarczej. W opinii uczniów szkoła również w małym stopniu przygotowuje ich do posługiwania się nowymi technologiami, podjęcia studiów wyższych czy możliwości rozwijania własnych zainteresowań.

Wykres 55. Ocena różnych działań szkoły (%)

Źródło: opracowanie własne

Wśród czynników różnicujących oceny wybranych aspektów dotyczących przygotowania uczniów do różnych działań w przyszłości należy wskazać: typ szkoły, klasę, średnią ocen, sytuację finansową rodziny, zadowolenie ze szkoły, zadowolenie z życia i powiat. Wśród uczniów szkoły branżowej I stopnia częściej niż wśród uczniów technikum oceniano bardziej pozytywnie działania szkoły w zakresie założenia własnej działalności gospodarczej (odpowiednio 41,3%; 32,6%) oraz w zakresie możliwości rozwijania własnych zainteresowań (odpowiednio 57%; 39%). Natomiast przygotowanie do podjęcia studiów wyższych oraz przygotowanie do zdania egzaminu zawodowego przez szkołę lepiej ocenili uczniowie technikum niż uczniowie szkoły branżowej I stopnia (odpowiednio 24,8%; 46,8% oraz 71,1%; 81,9%). Interesujące zależności odnotowano między niektórymi obszarami działań szkoły a klasą. Z badań wynika, że wraz z przechodzeniem do wyższej klasy (zarówno w szkole branżowej I stopnia jak i w technikum) maleje odsetek uczniów przekonanych, że szkoła pomaga im w wyborze następnych etapów edukacji. W szkole branżowej jest to różnica prawie 10 pp. między pierwszą a trzecią klasą. W technikum ta różnica wynosi 22,4 pp. Szkoła w opinii uczniów nie przygotowuje ich w stopniu wystarczającym do podjęcia pracy w wyuczonym zawodzie. W szkole branżowej różnica między odsetkiem uczniów tak myślących w pierwszej i w trzeciej klasie wynosi 11 pp. W technikum jest to 19,6 pp. Maleje również przekonanie, że szkoła przygotowuje ich do posługiwania się nowymi technologiami. W szkole branżowej różnica w odsetku uczniów pierwszej i trzeciej klasy myślących w ten sposób wynosi 7,4 p.p, a w technikum różnica między uczniami klasy pierwszej i piątej wynosi 19,6 pp.

Średnia ocen różnicuje odpowiedzi uczniów w taki sposób, że słabsi uczniowie częściej niż uczniowie dobrych uważają, że szkoła nie przygotowuje ich do podjęcia kolejnych decyzji edukacyjnych (9,4% wynosi różnica między odsetkiem uczniów najgłupszych i najlepszych), do podjęcia pracy w wyuczonym zawodzie (14,2%), do podjęcia studiów wyższych (14,3%) a także do zdania egzaminu zawodowego (27,2%). Im lepsza sytuacja finansowa rodziny, tym lepsza ocena szkoły w zakresie przygotowania uczniów do

podjęcia studiów wyższych (różnica wynosi 5,9%) i do zdania egzaminu zawodowego (różnica wynosi 16,3%). Z danych wynika, że oceny szkoły w zakresie poszczególnych wskazanych na wykresie obszarów w największym stopniu są zróżnicowane przez zadowolenie ze szkoły i zadowolenie z życia (patrz tabela 1).

Tabela 1. Wielkości różnic (w %) między różnymi obszarami działań szkoły a poziomem zadowolenia ze szkoły i z życia

Czy uważasz, że Twoja szkoła dobrze przygotowuje Cię do następujących działań?	Różnica w p.p między odsetkiem uczniów o niskim i wysokim poziomie zadowolenia ze szkoły	Różnica w p.p między odsetkiem uczniów o niskim i wysokim poziomie zadowolenia z życia
wyboru kolejnego etapu edukacji	42	16,7
podjęcia pracy w wyuczonym zawodzie	45	22,8
posługiwania się nowymi technologiami	35,5	17
samokształcenia, samodzielnego uzupełniania wiedzy	39,1	22,2
założenia własnej działalności gospodarczej	26,6	10,6
poszukiwania pracy	36,6	18,8
możliwości rozwijania własnych zainteresowań	41,6	19,9
podjęcia studiów wyższych	28,3	16,9
zaangażowania społecznego	38,3	20,4
zdania egzaminu zawodowego	38,6	24,7

Źródło: opracowanie własne

Różnice w ocenie wskazanych obszarów działania szkoły są znaczące (różnica w ocenie każdego obszaru między zadowolonymi a niezadowolonymi waha się od 17% do 45%). Zadowolenie ze szkoły może być funkcją zadowolenia z życia i jednocześnie te dwie cechy mogą być ze sobą powiązane. Generalnie - osoby zadowolone ze swojego życia skłonne są patrzeć bardziej optymistycznie na różne jego aspekty, w tym również na

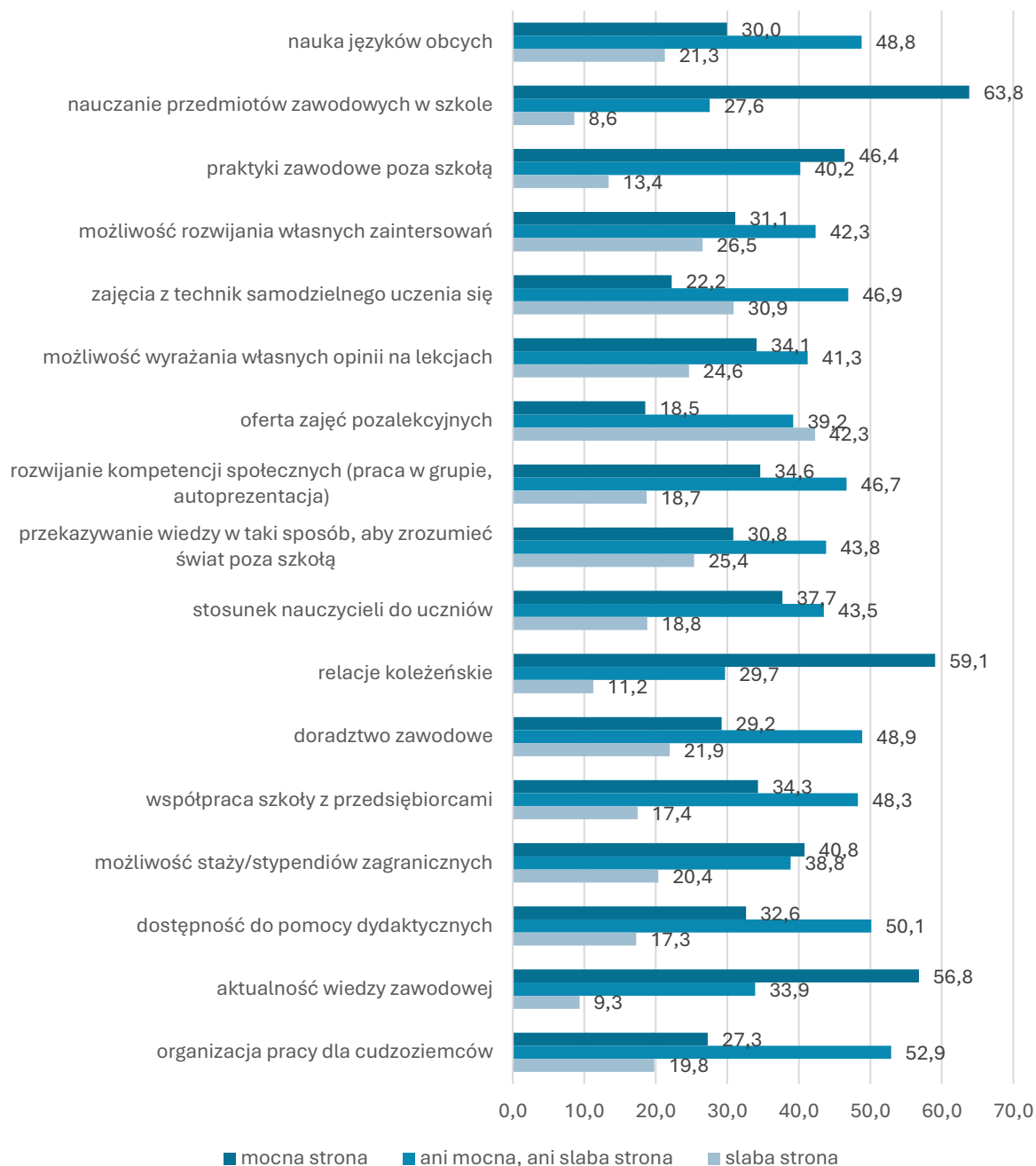
szkołę. Ta wyraźna zależność skłania do refleksji, ale również do pogłębienia badań naukowych związanych z poczuciem dobrostanu uczniów.

Uczniowie z powiatów międzyrzeckiego, nowosolskiego, wschowskiego i zielonogórskiego najwyżej oceniali większość poddanych analizie obszarów funkcjonowania szkoły w zakresie przygotowania uczniów do różnych działań.

Ocena różnych elementów związanych z nauką w szkole

Zapytano uczniów, jak oceniają różne elementy związane ze szkołą na skali trzystopniowej: 1) mocna strona, 2) ani mocna, ani słaba strona, 3) słaba strona. Za najmocniejsze strony swojej szkoły uczniowie uznali nauczanie przedmiotów zawodowych w szkole (63,8% respondentów wskazało, że jest to mocna strona), praktyki zawodowe poza szkołą (46,4%), relacje koleżeńskie (59,1%), możliwość staży/stypendiów zagranicznych (40,8%), aktualność wiedzy naukowej (56,8%). Najwięcej aspektów związanych ze szkołą uznanych zostało przez respondentów za ani mocne, ani słabe elementy. Świadczy to o braku jasno sformułowanej oceny. Za takie aspekty uznali: naukę języków obcych w szkole (63,8%), możliwość rozwijania własnych zainteresowań (42,3%), zajęcia z technik samodzielnego nauczania (46,9%), możliwość wyrażania własnej opinii na lekcjach (41,3%), rozwijanie kompetencji społecznych (praca w grupie, autoprezentacja) (46,7%), przekazywanie wiedzy w taki sposób, by zrozumieć świat poza szkołą (43,8%), stosunek nauczycieli do uczniów (43,5%), doradztwo zawodowe (48,9%), współpracę szkoły z przedsiębiorcami (48,3%), dostępność pomocy dydaktycznych i organizację edukacji dla cudzoziemców (52,9%). Zdecydowanie za najłagodniejszą stronę swojej szkoły uznali uczniowie ofertę zajęć pozalekcyjnych (42,3%). Zestawienie ocen różnych aspektów działań szkoły jednoznacznie wskazuje, że nauka zawodu i to co z nią się bezpośrednio wiąże oraz relacje koleżeńskie składają się w głównej mierze na pozytywną ocenę szkoły i wysoki

poziom ogólnego zadowolenia ze szkoły (prawie 93% uczniów wykazywało zadowolenie ze szkoły).

Wykres 56. Ocena wybranych elementów związanych z nauką w szkole (%)

Źródło: opracowanie własne

Ocena wskazanych na wykresie 47 wybranych obszarów działania szkoły w największym stopniu zależy od klasy szkolnej, od średniej ocen i od zadowolenia ze szkoły i życia.

W niewielkim stopniu oceny te różnicuje typ szkoły, sytuacja finansowa rodziny oraz powiat, w którym znajduje się szkoła. Płeć i miejsce zamieszkania w ogóle nie różnicują ocen wystawianych przez uczniów.

Uczniowie technikum zdecydowanie lepiej niż uczniowie szkoły branżowej oceniają nauczanie przedmiotów zawodowych w szkole (odpowiednio 70,3%; 46,3%) oraz możliwość korzystania ze staży/praktyk (odpowiednio 43,2%; 34,8%). Uczniowie szkół branżowych z kolei lepiej niż uczniowie technikum oceniają możliwość rozwijania własnych zainteresowań (odpowiednio 40,5%; 27,7%) i doradztwo zawodowe (35,4%; 27,0%). Pozostałe obszary działań szkoły oceniane są podobnie przez uczniów obydwu typów szkoły.

Uczniowie szkoły branżowej w pierwszej klasie zdecydowanie lepiej oceniają podane badaniu różne obszary działań szkoły niż w klasie trzeciej. Kolejny raz potwierdza się odnotowana już wcześniej prawidłowość. Przebywanie w szkole obniża jej atrakcyjność i pogarsza postrzeganie jej działań.

Nauka języków obcych jako mocna strony szkoły wskazywana była przez prawie 30% uczniów, a w klasie trzeciej już tylko przez 16% uczniów. Nauczanie przedmiotów zawodowych przez nieco ponad połowę pierwszoklasistów ocenione zostało pozytywnie, jedynie 40,7% trzecioklasistów miało taką opinię. Możliwość rozwijania własnych zainteresowań wskazało jako mocną stronę szkoły niecałe 47% uczniów pierwszej klasy a już tylko 35,6% uczniów trzeciej klasy. Podobna prawidłowość dotyczyła aktualności wiedzy naukowej (odpowiednio 54,2%; 46,6%) oraz organizacji edukacji dla cudzoziemców (32,9%; 22,9%). Jedynie współpraca szkoły z przedsiębiorstwami uznana została za mocną stronę szkoły w większym stopniu przez uczniów klas trzecich niż pierwszych (29,2%; 35,6%).

Wśród uczniów techników dostrzeżono podobną prawidłowość. Uczniowie klas piątych gorzej postrzegali wskazane obszary działań szkoły niż uczniowie klas pierwszych.

Dotyczyło to następujących obszarów działań:

1. możliwość rozwijania własnych zainteresowań (odpowiednio w pierwszej klasie było to 41,5%, w piątej 20,4%);
2. zajęcia z technik samodzielnego studiowania (28,6%; 15,5%); oferta zajęć pozalekcyjnych (25,2%; 12,8%);
3. rozwijanie kompetencji społecznych (praca w grupie, autoprezentacja) (43,4%; 32,4%);
4. przekazywanie wiedzy w taki sposób, aby zrozumieć świat poza szkołą (36,8%, 24,5%);
5. możliwość staży/stypendiów zagranicznych (45,5%; 35,7%);
6. dostępność do pomocy dydaktycznych (39,7%; 29,7%);
7. aktualność wiedzy zawodowej oraz organizacja edukacji dla cudzoziemców (32,7%; 22,1%).

Jedynie w dwóch obszarach tj. w zakresie praktyk zawodowych poza szkołą oraz w kwestii doradztwa zawodowego uczniowie klas pierwszych ocenili działania podejmowane przez szkołę jako mocne jej strony (34,2%; 56,4%) (24,6%; 34,3%).

Analiza wykazała, że średnia ocen również w dużym stopniu różnicuje oceny poddanych badaniu obszarów działania szkoły. Prawidłowość polega na tym, że wśród uczniów słabszych (średnia ocen do 3,0) częściej niż wśród uczniów przeciętnych (3,1-4,0) oraz dobrych (powyżej 4,0) większość analizowanych obszarów działań szkoły uznana została za jej słabą stronę. W celu lepszego zobrazowania dostrzeżonych prawidłowości w postrzeganiu działań szkoły zależnie od średniej ocen pokazane zostaną różnice w odsetku uczniów słabych i dobrych uznających dany obszar za mocną stronę szkoły (patrz tabela 2).

Tabela 2. Wielkości różnic w % między ocenami różnych elementów związanych z nauką w szkole a średnią ocen ucznia.

Obszary działań szkoły ocenionych jako mocna strona szkoły	Wielkość różnicy między uczniami słabymi i dobrymi w p. p
dostępność do pomocy dydaktycznych	15,4
nauczanie przedmiotów zawodowych w szkole	15,0
możliwość staży/stypendiów zagranicznych	14,3
stosunek nauczycieli do uczniów	10,0
rozwijanie kompetencji społecznych (praca w grupie, autoprezentacja)	10,0
nauka języków obcych	7,0
praktyki zawodowe poza szkołą	7,0
relacje koleżeńskie	7,0
możliwość wyrażania własnej opinii na lekcjach	6,0
przekazywanie wiedzy w taki sposób, aby zrozumieć świat poza szkołą	6,0
możliwość rozwijania własnych zainteresowań	3,0
organizacja edukacji dla cudzoziemców	2,2

Źródło: opracowanie własne

Największa różnica w opiniach uczniów słabych i dobrych występuje w ocenie kluczowych działań szkoły tj. w nauczaniu przedmiotów zawodowych, dostępności do pomocy dydaktycznych, możliwości staży/stypendiów zagranicznych oraz w aktualności wiedzy zawodowej przekazywanej przez nauczycieli. Oznacza to, że uczniowie słabsi wykazują skłonność do negatywnych ocen ww. obszarów działania szkoły.

Sytuacja finansowa uczniów w umiarkowany sposób warunkuje ocenę działań szkoły we wskazanych obszarach. Wśród uczniów określających sytuację swojej rodziny jako złą większy odsetek uczniów niż wśród tych, którzy określili sytuację swoich rodzin jako dobrą wskazał zajęcia z technik samodzielnego studiowania oraz ofertę zajęć pozalekcyjnych za mocną stroną szkoły. Różnica odpowiednio wyniosła 11 pp. i 8,3 pp.

Natomiast nauczanie przedmiotów zawodowych, relacje koleżeńskie oraz aktualność wiedzy naukowej jako mocną stronę szkoły w większym stopniu wskazali uczniowie z rodzin dobrze sytuowanych.

Zadowolenie ze szkoły i z własnego życia w istotnym stopniu różnicują oceny wskazywanych w badaniu obszarów działań szkoły. Im wyższe zadowolenie ze szkoły i z własnego życia tym bardziej dany obszar działania szkoły oceniany jest wyżej.

Istnieje wysokie prawdopodobieństwo, że kondycja psychiczna, której wskaźnikiem jest zadowolenie ze swojego dotychczasowego życia wpływa na oceny różnych aspektów życia jednostki. Osoby niezadowolone ze swojego życia częściej będą niezadowolone ze szkoły, z relacji koleżeńskich, ze stosunku uczniów do nauczycieli, ale również z takich obszarów działań szkoły, które nie wiążą się bezpośrednio z dobrostanem psychicznym, np. aktualność wiedzy naukowej, dostępność do pomocy dydaktycznych czy doradztwo zawodowe. Podłożem negatywnych ocen działań szkoły mogą nie być merytoryczne zarzuty, ale ogólne niezadowolenie z życia. Niezadowolenie z życia często wiąże się z niską samooceną i niskim poziomem sprawczości. Uczniowie niezadowoleni z życia mogą mieć skłonności do negatywnych ocen innych obszarów działania szkoły.

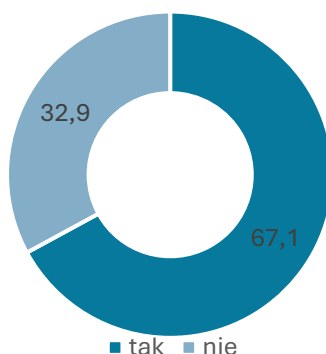
Tabela 3. Wielkości różnic między różnymi obszarami działań szkoły a poziom zadowolenia ze szkoły i z życia (%).

Oceniane przez uczniów obszary działania szkoły	Różnica w p.p między odsetkiem uczniów o niskim i wysokim poziomem zadowoleniem ze szkoły	Różnica w p.p między odsetkiem uczniów o niskim i wysokim poziomem zadowolenia z życia
nauka języków obcych	19,0	9,7
nauczanie przedmiotów zawodowych w szkole	37,9	30,0
praktyki zawodowe poza szkołą	26,5	14,6
możliwość rozwijania własnych zainteresowań	25,3	15,8
zajęcia z technik samodzielnego uczenia się	19,2	9,9
możliwość wyrażania własnej opinii na lekcjach	27,0	14,8
oferta zajęć pozalekcyjnych	15,3	3,2
rozwijanie kompetencji społecznych (praca w grupie, autoprezentacja)	28,3	10,0
przekazywanie wiedzy w taki sposób, aby zrozumieć świat poza szkołą	28,9	16,1
stosunek nauczycieli do uczniów	32,4	17,4
relacje koleżeńskie	37,9	26,6
doradztwo zawodowe	21,5	13,3
współpraca szkoły z przedsiębiorcami	26,4	14,8
możliwość staży/stypendiów zagranicznych	26,7	11,2
dostępność do pomocy dydaktycznych	27,8	12,0
aktualność wiedzy zawodowej	40,8	24,8
organizacja edukacji dla cudzoziemców	21,7	9,1

Źródło: opracowanie własne

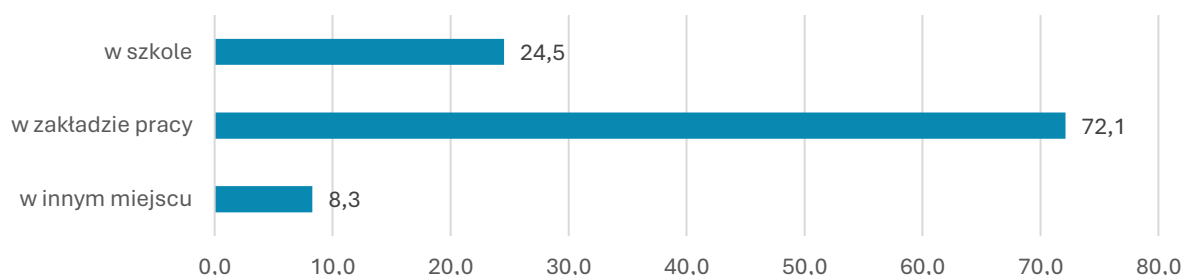
Ocena praktyk zawodowych

Jednym z głównych celów ponadpodstawowych szkół zawodowych (szkół branżowych I i II stopnia, techników, liceów zawodowych itp.) jest przygotowanie uczniów do konkretnego zawodu tzn. wyposażenie go w taki rodzaj umiejętności i kompetencji, by móc zatrudnić się od razu po ukończeniu szkoły i wykonywać ściśle określone czynności zawodowe. Kluczowym przedmiotem w takich szkołach z założenia są praktyki zawodowe. Na pytanie „Czy do tej pory miałeś/aś w szkole praktyki zawodowe?” prawie 70% uczniów odpowiedziało twierdząco, nieco ponad 1/3 odpowiedziało przecząco.

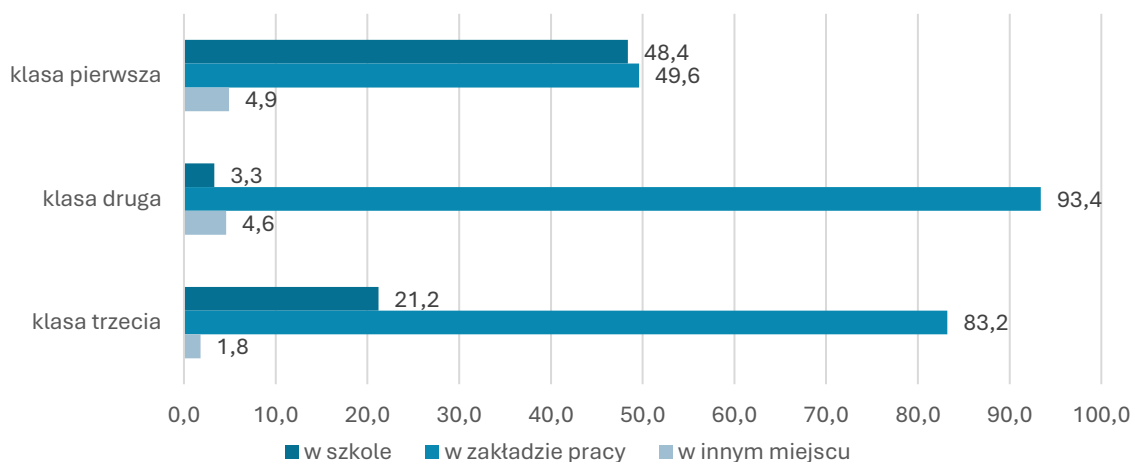
Wykres 57. Odbywanie praktyk zawodowych w szkołach (%)

Źródło: opracowanie własne

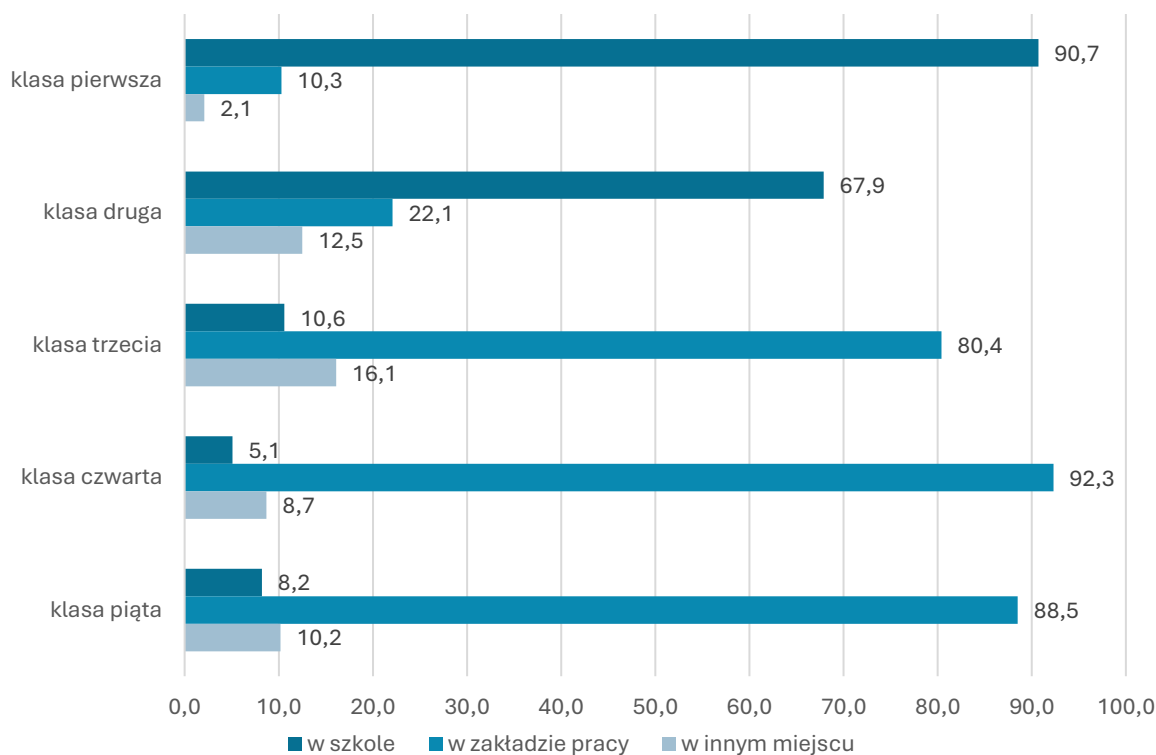
Wykres 58. Miejsce odbywania praktyk (%)

Źródło: opracowanie własne

Wykres 59. Miejsce odbywania praktyk zawodowych a klasa szkolna w szkole branżowej I stopnia (%)

Źródło: opracowanie własne

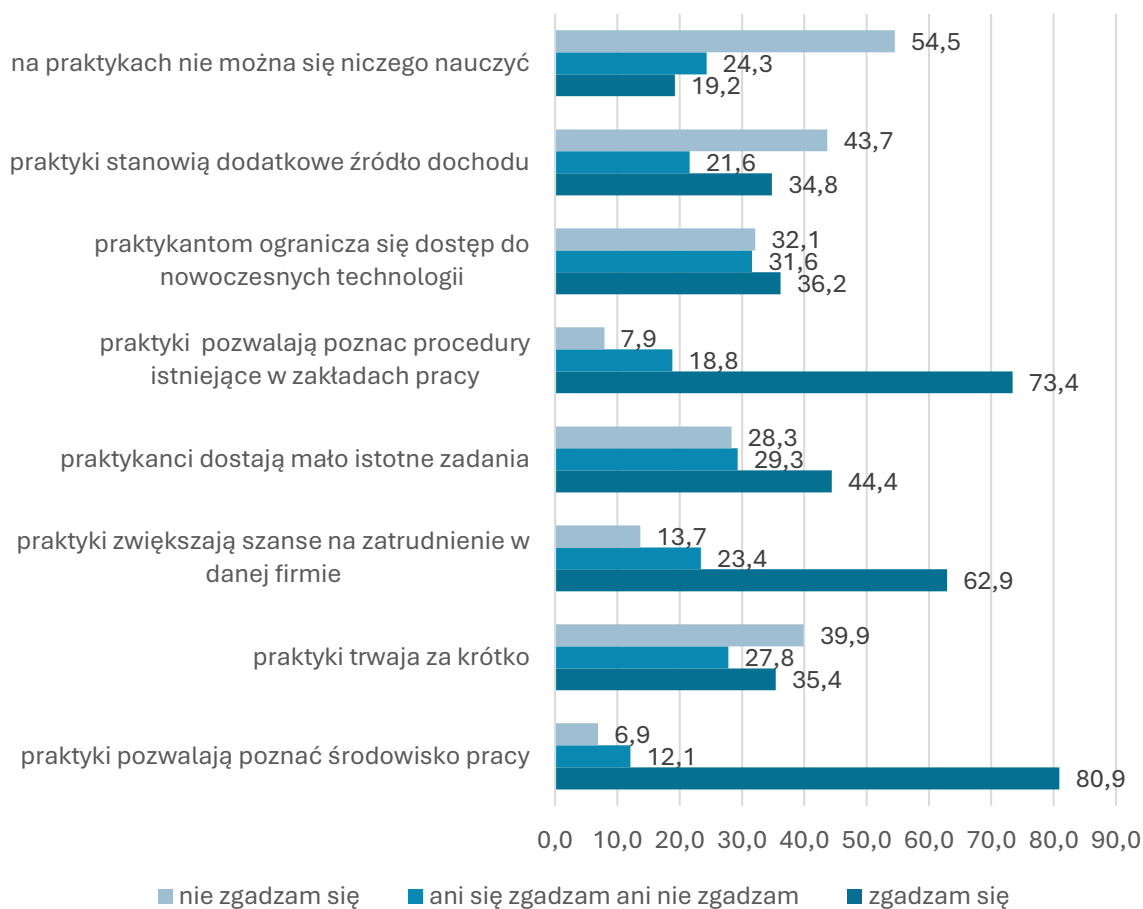

Wykres 60. Miejsce odbywania praktyk zawodowych a klasa szkolna w technikum (%)

Źródło: opracowanie własne

Z wykresów 49, 50, 51 wynika, że w początkowych klasach (w szkole branżowej w pierwszej klasie, w technikach w klasie pierwszej i drugiej) praktyki odbywają się na ogół w szkole. W klasach starszych przeważają praktyki w zakładach pracy. Praktyki w innych miejscach niż szkoła i zakład pracy odbywają się sporadycznie. W szkołach branżowych uczniowie już w pierwszej klasie odbywają praktyki zawodowe w zakładzie pracy częściej niż ma to miejsce w technikach.

Wykres 53 przedstawia opinie uczniów na temat odbywanych praktyk zawodowych. Uczniowie w największym stopniu zgodzili się z twierdzeniem, że praktyki zawodowe pozwalają poznać środowisko pracy. Tak uważa 80,9% respondentów. Niecałe 7% nie zgadza się z tym twierdzeniem. Prawie 74% uczniów uważa, że praktyki zawodowe pozwalają poznać procedury istniejące w zakładach pracy, a 62,9% uczniów jest przekonanych, że zwiększają szanse na zatrudnienie w danej firmie. Nieco ponad 1/3 badanych uważa, że praktyki trwają za krótko, a 44,4% uważa, że praktykanci dostają mało istotne zadania. Z twierdzeniem, że praktykantom ogranicza się dostęp do nowoczesnych technologii zgodziło się 36,2% respondentów, 34,8% z twierdzeniem, że stanowią dodatkowe źródło dochodu. Prawie 55% uczniów jest przekonanych, że na praktykach można się wiele nauczyć (jedynie niecałe 20% wskazało, że na praktykach nie można się niczego nauczyć). Dla lepszej przejrzystości w czytaniu wyników badań pokazane powyżej odsetki stanowią zsumowane odpowiedzi twierdzące (zdecydowanie się zgadzam, raczej się zgadzam).

Wykres 61. Opinie na temat praktyk zawodowych w oparciu o własne doświadczenia (%)

Źródło: opracowanie własne

Na oceny wystawione praktykom zawodowym przez uczniów mają wpływ następujące zmienne niezależne: typ szkoły, klasa i sytuacja finansowa rodziny. P

Wśród uczniów technikum zauważono większy odsetek uczniów niż w szkoły branżowej uznających, że praktyki zawodowe trwają zbyt krótko (odpowiednio 40,9%; 24,7%).

Połowa uczniów technikum jest przekonana, że praktykanci dostają mało istotne zadania. Wśród uczniów szkoły branżowej jedynie co trzeci zgadza się z tym twierdzeniem. Podobnie z oceną dostępu na praktykach do nowych technologii. Wśród uczniów technikum 46,2% uważa, że nie są dopuszczani do nowych technologii, wśród uczniów szkoły branżowej tak uważających jest 36,6%. Natomiast wśród uczniów szkoły

branżowej 43,7% uważa, że praktyki są dla nich dodatkowym źródłem dochodu, a jedynie nieco ponad 15% uczniów technikum ocenia ta możliwość jako ważną. Klasa różnicuje niektóre spośród badanych aspektów praktyk. Uczniowie pierwszej klasy szkoły branżowej uważają, że praktyki trwają za krótko (29,6%), podczas, gdy jedynie 20,3% uczniów klasy trzeciej tak myśli. Nieco ponad 27% uczniów szkoły branżowej uważa, że na praktykach dostają mało istotne zadania. Już w trzeciej klasie prawie połowa uczniów tak uważa. Można przypuszczać, że oczekiwali bardziej złożonych zadań, tym bardziej, że czeka ich egzamin. Poza tym przez kilka lat szkoły zdobyli już wiedzę i chcieliby ją wykorzystać i testować, a nie wykonywać proste czynności. Podobną prawidłowość odnotowano wśród uczniów technikum. Prawie 30% spośród uczniów klas pierwszych uważa, że dostają mało istotne zadania, a w piątej klasie technikum aż prawie 60% jest takiego zdania o praktykach. Zmniejsza się natomiast odsetek uczniów uważających, że praktyki są źródłem dodatkowego zarobku (odpowiednio w pierwszej klasie 36,1%; 22,8%). Zmniejsza się również odsetek uczniów uważających, że na praktykach nie można się niczego nauczyć (23,7; 16,5%).

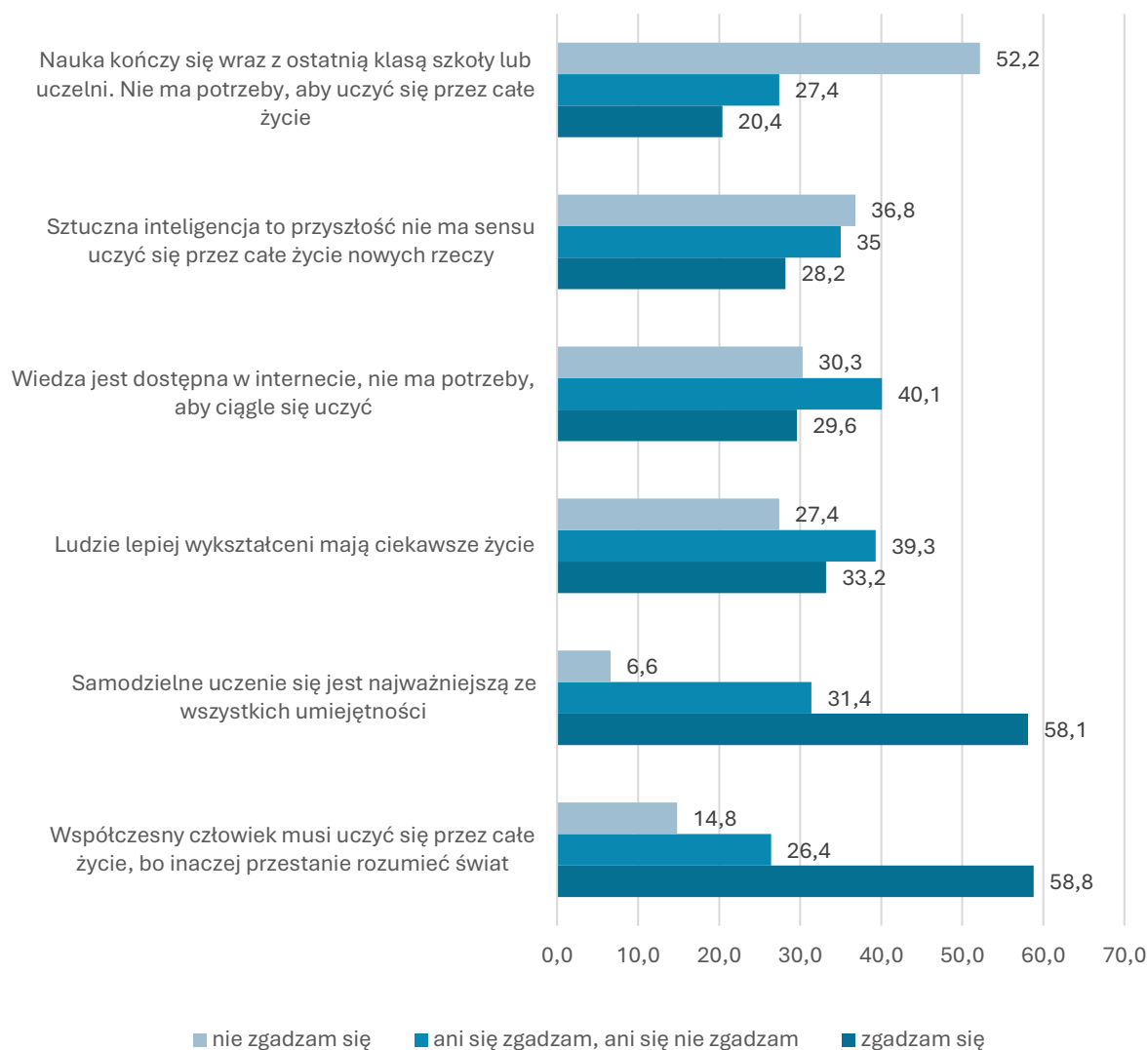
Wśród uczniów, którzy mają średnią ocen poniżej 3,0 występuje większy odsetek uczniów przekonanych, że praktyki stanowią dodatkowe źródło dochodu (prawie połowa uczniów słabszych ma takie przekonanie, podczas, gdy 34,2% uczniów ze średnią powyżej 4,0). Wśród uczniów określających sytuację finansową swojego gospodarstwa domowego jako złą częściej niż wśród uczniów określających swoją sytuację jako dobrą występują bardziej krytyczne uwagi dotyczące praktyk. Połowa z nich uważa, że praktyki trwają za krótko i że praktykantom ogranicza się dostęp do nowych technologii a 36,8% uważa, że nie można się w ich trakcie niczego nauczyć.

Wśród uczniów określających swoją sytuację materialną jako dobrą te odsetki kształtują się następująco: 34,4%; 34,4%; 16,2%. Z danych wynika również, że dla osób o gorszej sytuacji materialnej ważne jest, że na praktykach można „dorobić”. Tak uważa prawie połowa z nich, a jedynie co trzeci uczeń o dobrej sytuacji materialnej.

Prawie 55% uczniów niezadowolonych ze szkoły i 87,3% uczniów zadowolonych ze szkoły uważa, że praktyki pozwalają poznać środowisko pracy (różnica 32pp). Z kolei 36,3% uczniów zadowolonych i 16,4% niezadowolonych uważa, że nie można się na praktykach niczego nauczyć (różnica 19,9 pp.). Podobnie jest z korelacją między zadowoleniem z życia a ocenami praktyk. Osoby bardziej niezadowolone mają skłonność do bardziej negatywnych opinii o praktykach.

Analiza postaw uczniów szkół zawodowych wobec idei lifelong learning

Idea lifelong learning w swej istocie kierowana jest do wszystkich uczestników życia społecznego. Życie w społeczeństwie wiedzy, społeczeństwie informacyjnym, postindustrialnym, charakteryzującym się przyspieszeniem technologicznym i kumulacją wiedzy i informacji wymaga od nas ciągłego uczenia się. Badani uczniowie, aktywnie uczestniczący w procesie edukacji formalnej, za kilka lat z tego systemu wyjdą. Aby móc skutecznie realizować proces LLL potrzebne są umiejętności, gotowość na wyzwania związane z ciągłym przyswajaniem nowych umiejętności oraz realizowane na wcześniejszych etapach różne działania wpisujące się w edukację nieformalną. Postawy badanych uczniów wobec wyzwań współczesnego świata i gotowości do uczenia się przez całe życie obrazuje kilka testowanych stwierdzeń.

Wykres 62. Postawy wobec uczenia się przez całe życie (%)

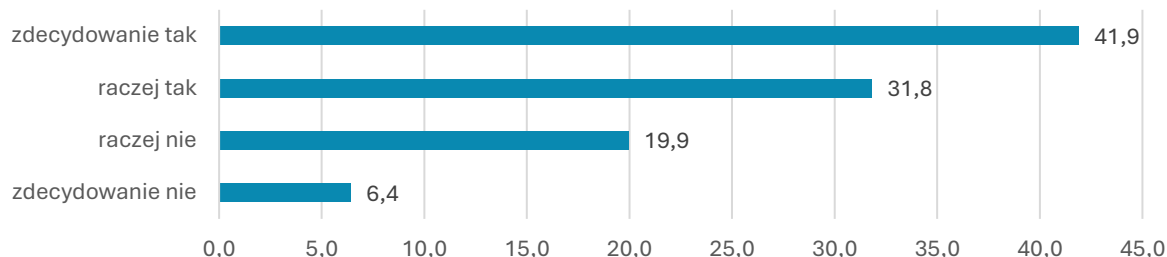
Źródło: opracowanie własne

Dane na wykresie 53 obrazują gotowość młodych ludzi na wyzwania współczesnego świata oraz rozumienie potrzeby uczenia się przez całe życie. W badaniu zaproponowano ustosunkowanie się badanych wobec kilku twierdzeń.

Najwięcej aprobaty (ponad 58% wskazań) zyskały stwierdzenia dotyczące samodzielności kształcenia oraz potrzeby uczenia się, by sprostać wymaganiom dzisiejszego świata. Wskazuje to na rozumienie mechanizmów współczesnych zmian. Te dwa stwierdzenia, z którymi zgadza się najwięcej badanych uczniów, nie są zróżnicowane ani przez typ szkoły (zarówno uczniowie szkoły branżowej jak i technikum w największym stopniu zgadzali się z tymi dwoma sądami), ani powiat czy wielkość miejscowości, nie różnicuje tych wskazań znacznie także płeć (nieznaczna przewaga badanych uczniów w akceptacji analizowanych stwierdzeń). Znamienne jest, iż akceptacja dla wskazanych stwierdzeń znacznie wrasta u uczniów ostatnich klas. W zmiennej, którą określono jako zadowolenie ze szkoły można zauważyć, iż nadal akceptacja dla analizowanych stwierdzeń jest najwyższa, jednak zgodę ze stwierdzeniem “Współczesny człowiek musi uczyć się przez całe życie, bo inaczej przestanie rozumieć świat” wskazało nieco ponad 61% uczniów zadowolonych, i niespełna 48% uczniów niezadowolonych ze szkoły. Drugie najwyżej lokowane stwierdzenia (w akceptacji) - “Samodzielne uczenie się jest jedną z najważniejszych umiejętności” także wykazuje istotną różnicę. Z tym zdaniem zgadzało się 59,5% uczniów zadowolonych ze szkoły i 49% uczniów niezadowolonych ze szkoły. Zatem można wywnioskować, iż zadowoleni z doświadczeń edukacji formalnej uczniowie mogą w przyszłości wykazywać większą chęć uczenia się i rozumienia świata, już poza systemem edukacji formalnej.

Najwięcej badanych uczniów (ponad połowa) nie zgadzała się z opinią, że “Nauka kończy się wraz z ostatnią klasą szkoły lub uczelni. Nie ma potrzeby, aby uczyć się przez całe życie”. Można więc wnioskować, iż jedynie połowa badanych uczniów docenia ideę LLL. W tym aspekcie różnicującą zmienną okazał się typ szkoły - 57% badanych uczniów techników nie zgadzało się z tym stwierdzeniem, podczas gdy uczniowie szkoły branżowej - już tylko w 38% co prowadzi do wniosku, iż to uczniowie technikum są bardziej przychylni idei LLL. Interesującą zmienną w tej analizie okazał się powiat. Analizując postawy badanych uczniów wobec testowanego stwierdzenia (“Nauka

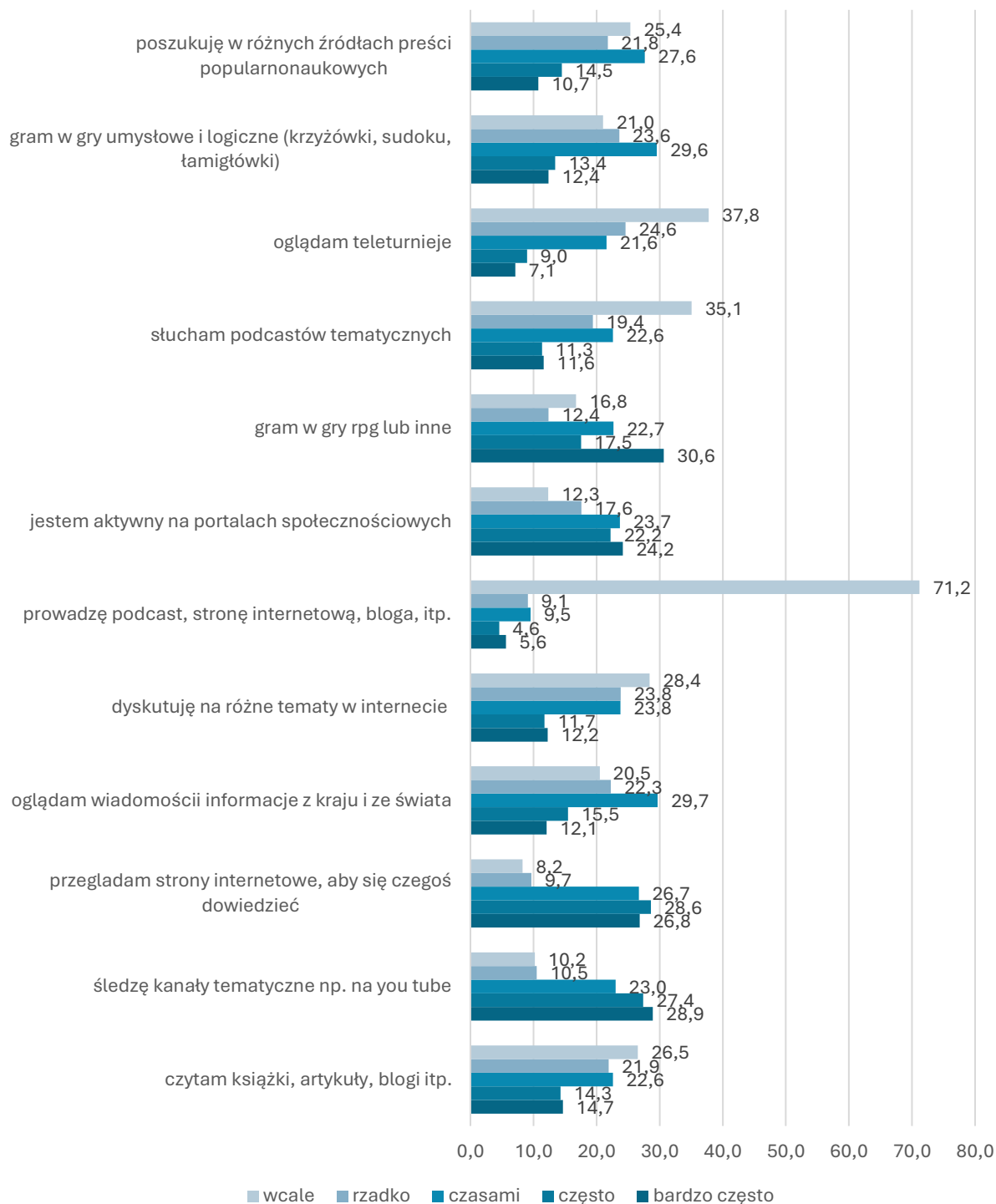
kończy się wraz z ostatnią klasą szkoły lub uczelni. Nie ma potrzeby, aby uczyć się przez całe życie”) - lokujące się na dwóch biegunach, można wskazać, iż to uczniowie z powiatu zielonogórskiego wykazywali w największym stopniu krytyczną postawę wobec testowanego stwierdzenia. Ponad 73% badanych nie zgadzało się z nim, podczas gdy niespełna 40% uczniów z powiatu nowosolskiego wykazało analogiczną postawę (najniższe wskazania). Warto przyjrzeć się także postawom badanych uczniów wobec AI. Testowane zdanie “Sztuczna inteligencja to przyszłość. Nie ma sensu uczyć się przez całe życie nowych rzeczy” wpisuje się w aktualne przemiany, stoi bowiem przed kolejną rewolucją, która w sposób istotny wpłynie na wiele aspektów naszego życia. Jak jej rolę w procesie LLL postrzegają badani? Na uwagę zasługuje w tej analizie podobna liczba wskazań na postawy odrzucające to stwierdzenie (36,8%), jak i brak określonego stanowiska (35%), co można tłumaczyć niepewnością i lękiem wobec przyszłych skutków najnowszych technologii AI. Spośród wielu zmiennych, istotnie różnicująca okazała się w tym zakresie sytuacja finansowa badanych uczniów. Akceptacja dla tego stwierdzenia wyższa była u uczniów, którzy wskazywali na złą sytuację materialną (48,7%) w stosunku do uczniów, którzy wskazywali na dobrą sytuację materialną (26,7%) oraz częściej wśród badanych uczniów (33,6%) niż uczennic (21,8%). Analizowane powyżej stwierdzenia dają nam pewien ogłęd postaw badanych uczniów wobec Idei LLL. Ale w badaniu pytano także o pewne działania, które stanowią podstawę do realizowania założeń LLL, już po zakończeniu edukacji formalnej. Zapytano o pewne czynności (głównie ulokowane w kategorii czasu wolnego), które wpisują się w szeroko rozumiane działania poznawcze, rozwijające różnego rodzaju umiejętności, samorozwój, hobby.

Wykres 63. Deklaracje uczniów o posiadaniu jakiegoś hobby (%)

Źródło: opracowanie własne

Ponad 73% badanych uczniów wskazało, że ma jakieś hobby (zsumowane odpowiedzi zdecydowanie tak i raczej tak). Częściej są to chłopcy (ponad 47% wskazań) niż dziewczęta (nieco ponad 35%) oraz uczniowie i uczennice z wysoką średnią (46,7% do 36,9% uczniów z niską średnią). Badani niezadowoleni z życia niemal dwukrotnie rzadziej deklarowali się jako posiadający hobby (26,3% niezadowolonych z życia do 43,4% zadowolonych). Można zatem wnioskować, iż rozwijanie własnych zainteresowań wpływa pozytywnie na kondycję psychofizyczną młodych ludzi, dając im pola do samorealizacji i budowania sieci społecznych opartych na wspólnych pasjach. Z drugiej strony należy rozważyć hipotezę, że jednostki bardziej zadowolone ze swojego życia częściej będą skłonne poszukiwać nowych obszarów swojej aktywności (hobby). Ponad 30% osób określających się jako hobbyści spotyka się nieformalnie z innymi i rozmawia na tematy związane z naszym hobby (częściej badani chłopcy niż dziewczęta: 38,6% chłopców, 22,7% dziewcząt). Blisko 50% hobbystów pogłębia swoją wiedzę w tym zakresie czytając, oglądając i słuchając różnego rodzaju przekazów. W założeniu wykształcenie pewnych nawyków i własne zainteresowania mogą w przyszłości generować samokształcenie i rozwój w ramach idei LLL.

Wykres 64. Formy edukacji nieformalnej realizowane w czasie wolnym (%)

Źródło: opracowanie własne

Jak wskazują dane na wykresie 55 największą aktywność (zsumowane odpowiedzi bardzo często i często) uczniowie wykazują w niektórych działaniach w sieci, które mają charakter bardziej rozrywkowy: śledzenie kanałów tematyczne np. na YouTube – 56,3%, gra w gry rpg i inne – 48,1%, aktywność na portalach społecznościowych – 46,4%

Wysokie wskazanie (zsumowane odpowiedzi bardzo często i często) mamy także w kategorii: “przeoglądałam strony internetowe, aby czegoś się dowiedzieć” – 55,4%.

Działania te wpisują się już w funkcję poznawczą. Kolejne działania ((zsumowane odpowiedzi bardzo często i często): czytam książki, artykuły, blogi itp. – 29%, oglądam wiadomości i informacje z kraju i ze świata – 27,6%, gram w gry umysłowe i logiczne (krzyżówki, sudoku, łamigłówki) – 25,8%, poszukuję w różnych źródłach treści popularnonaukowych – 25,2%, dyskutuję na różne tematy w internecie – 23,9%, słucham podcastów tematycznych – 22,9%, oglądam teleturnieje – 16,1%, prowadzę podcast, stronę internetową, bloga, itp. – 10,2%

Istotnie różnicująca analizowane zachowania jest płeć. Badane uczennice częściej czytają książki (odpowiedź bardzo często 21,7% do 8,8% wskazań uczniów), ale także częściej są aktywne na portalach społecznościowych (odpowiedź bardzo często 32,4% do 17,4% wskazań uczniów).

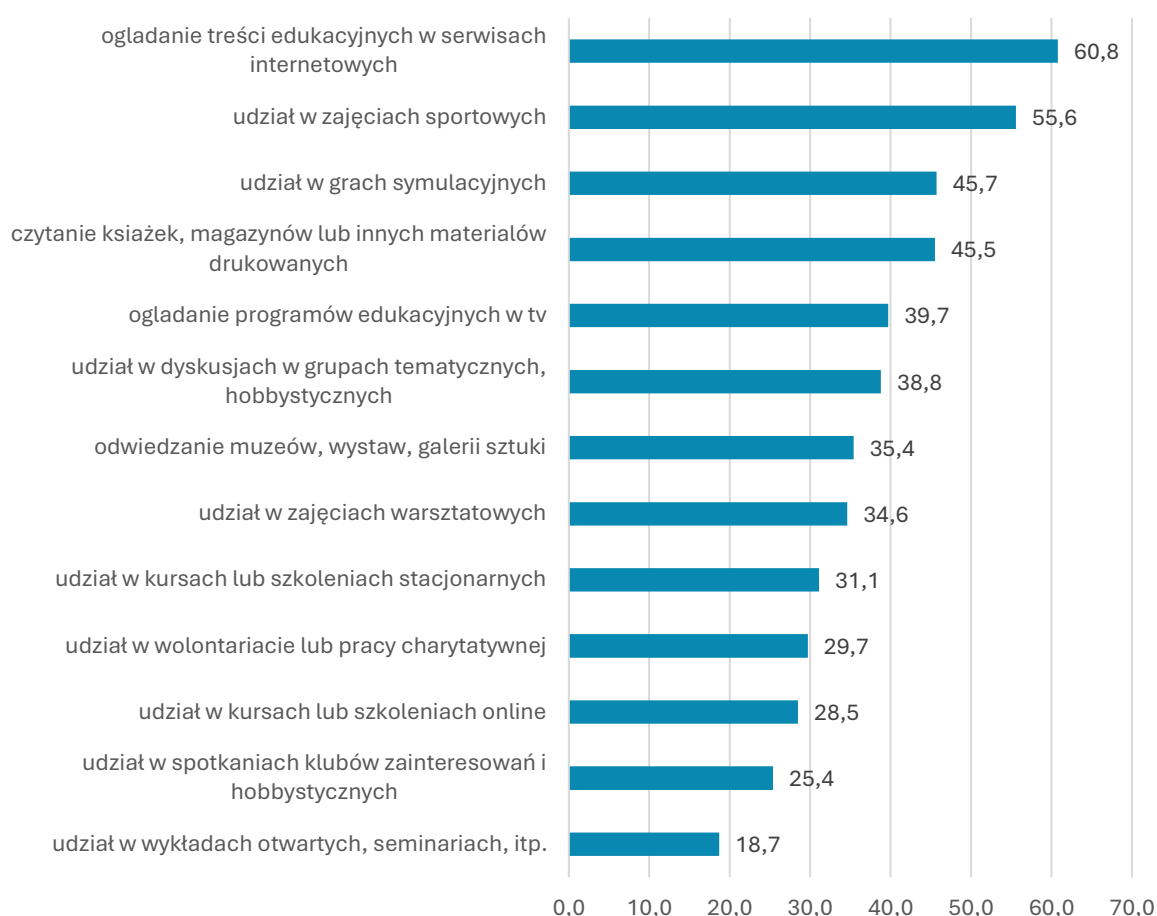
W zestawie zaproponowanych działań mieszczą się takie, które realizowane za pośrednictwem sieci bezpośrednio łączą się z uczeniem, realizują funkcję poznawczą.

We wskazaniach badanych uczniów nie cieszyły się one dużym zainteresowaniem (odpowiedź bardzo często). Jednakże najmniej wskazań w kategorii bardzo często miały tradycyjne formy związane z nieformalnym uczeniem się, które w późniejszych fazach życia może być jedynym obszarem samokształcenia i rozwoju: to popularne w starszych kategoriach wiekowych oglądanie teleturniejów (7,1%), oglądanie wiadomości z kraju i ze świata (12,1%), czytanie książek, artykułów (14,7%).

Ten katalog czynności odnosi się zarówno do praktyk tradycyjnych (także uwzględniających tradycyjne mass media) jak i praktyk realizowanych za

pośrednictwem nowych mediów. Ich częstotliwość realizacji jest także uwarunkowana innymi czynnikami, które jako zmienne uwzględniono w badaniach.

Istotnym elementem samorozwoju, samokształcenia jest hobby, które rozwijane może stanowić w przyszłości platformę aktywności poznawczej. Czynności i działania realizowane przez badanych uczniów, poza działaniami w obrębie edukacji formalnej, a wpisujące się w edukację pozaformalną (nie podnosząca poziomu kształcenia a poszerzającą kompetencje i umiejętności) są także elementem szerokiego procesu LLL.

Wykres 65. Czas wolny i działania multiedukacyjne (edukacja pozaformalna i nieformalna)

Źródło: opracowanie własne

Dane na wykresie 56 obrazują wiele działań, które młodzi ludzie realizują poza szkołą, w czasie wolnym, wpisując się także w kształcenie pozaformalne i nieformalne (także w ramach instytucji).

Najczęściej wskazywane jest oglądanie treści edukacyjnych w serwisach internetowych (60,8%). Z jednej strony możemy uznać to za element edukacji nieformalnej, z drugiej zaś, gdy ma to znamiona webinarów, szkoleń prowadzonych przez ekspertów (niekoniecznie kończących się certyfikatami) – mogą to być działania w obrębie edukacji pozaformalnej.

Kolejne aktywności to udział w różnorodnych kursach i szkoleniach (po zsumowaniu form stacjonarnych i niestacjonarnych to 59,6% odpowiedzi). Następnie młodzi badani wskazali udział w zajęciach sportowych (55,6%), udział w grach symulacyjnych (45,7%), czytanie książek, magazynów lub innych materiałów drukowanych (45,5%), oglądanie programów edukacyjnych w tv (39,7%), udział w dyskusjach w grupach tematycznych, hobbystycznych (38,8%), odwiedzanie muzeów, wystaw, galerii sztuki (35,4%), udział w zajęciach warsztatowych (34,6%), udział w wolontariacie lub pracy charytatywnej (29,7%), udział w spotkaniach klubów zainteresowań i hobbystycznych (25,4%), udział w wykładach otwartych, seminariach, itp. (18,7%).

Analizowane działania wpisują się w czas wolny badanych uczniów – a tam poza aktywnością edukacyjną, poznawczą – mamy także działania o charakterze rozrywkowym, które jednak w swej istocie mogą być także elementem edukacji nieformalnej, np. (45,5% - czytanie książek, magazynów lub innych materiałów drukowanych).

Na uwagę zasługuje fakt, iż najpopularniejsza czynność - oglądanie treści edukacyjnych w serwisach internetowych jest wyraźnie zróżnicowana ze względu na typ szkoły.

Uczniowie szkoły branżowej znacznie rzadziej wskazywali ten typ działania (48 %) w stosunku do uczniów technikum (64,6%). Z kolei udział w zajęciach sportowych jest chętniej realizowany przez chłopców (62,6%) niż dziewczęta (46,9%). Badane dziewczęta też znacznie częściej czytają (58,5%) niż chłopcy (35,0%). Oba te

różnicujące wskazania wpisują się w tendencje ogólnopolskie. Interesującym jest także fakt, iż działanie edukacyjne - udział w wykładach otwartych, seminariach, itp. nie jest zróżnicowane przez zmienną wielkości miejscowości (jedynie 2% różnicy we wskazaniach między wsią i miastem). W omawianych zakresach na uwagę zasługuje także zmienna sytuacja finansowa. Uczniowie określający sytuację finansową swojej rodziny jako złą znacznie częściej brali udział w szkoleniach stacjonarnych i online niż uczniowie o dobrej czy średniej sytuacji.

Należy jednak mieć na względzie, iż kursy i szkolenia, w których biorą udział młodzi ludzie mają różną rangę. Zapytaliśmy o ukończone kursy (w przedziale ostatniego roku), potwierdzone certyfikatem/dyplomem/świadectwem. Ponad 76% badanych nie wskazało takiego działania. Kilka zmiennych w istotny sposób różnicowało te odpowiedzi. Niewielkie różnice można było zauważyć na korzyść chłopców (26,7% do 21,1% u dziewcząt) oraz uczniów z wysoką średnią (27,5% wskazań w porównaniu do słabszych uczniów -19,5%). Istotne różnice dotyczyły osób o różnej sytuacji finansowej. To uczniowie charakteryzujący swoją sytuację jako złą ponad dwukrotnie częściej wskazywali wybór tej aktywności (nieco ponad 44% w stosunku do uczniów o dobrej sytuacji – 21,7%). Podobnie uczniowie niezadowoleni ze szkoły znacznie częściej kończyli takie kursy (30,2%) w stosunku do tych zadowolonych (21,8%).

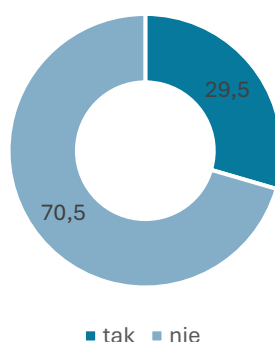
Proces ciągłego uczenia się wymaga, obok działań nieplanowanych, spontanicznych, bezwiednych (edukacja nieformalna) także działań zaplanowanych, wpisujących się w określoną fazę życia i potrzebami z nią związanymi. Dlatego też pytając o udział w różnych formach edukacji pozaformalnej ważna jest nie tylko informacja, co udało się zrealizować, ale także jaka jest skala niepowodzeń, niedokończonych projektów, planów.

Ocena doradztwa zawodowego w procesie podejmowania decyzji edukacyjnych

Doradcy zawodowi w systemie edukacyjnym stanowią bardzo ważny podmiot, pomagają w wyborze takiej ścieżki edukacyjno-zawodowej, która daje szansę uczniom na uwzględnienie własnych potencjałów i połączenie ich z odpowiednią ścieżką edukacyjną i rynkiem pracy.

Analiza rynku pracy i preferencji uczniów powinna się odbywać na wczesnym etapie edukacji tak, aby uczniowie przed podjęciem decyzji o wyborze kierunku kształcenia mieli dostęp do szerokiej informacji na temat zawodów, możliwości kształcenia i zapotrzebowania lokalnego rynku pracy.

Do korzystania z pomocy doradcy zawodowego chociaż raz w swoim życiu przyznaje się niespełna jedna trzecia badanych uczniów szkół zawodowych województwa lubuskiego. Uzyskane wyniki wskazują na poważny kryzys roli doradztwa zawodowego nie tylko w szkołach branżowych i technikach, ale także w szkołach podstawowych. Nawet jeśli uczniowie mieli jakikolwiek kontakt z doradcami zawodowymi w trakcie zajęć w szkole podstawowej, gimnazjum czy na obecnym etapie kształcenia zawodowego, to dla ponad 70% badanych zdarzenia te były na tyle incydentalne, że o nich nie pamiętają.

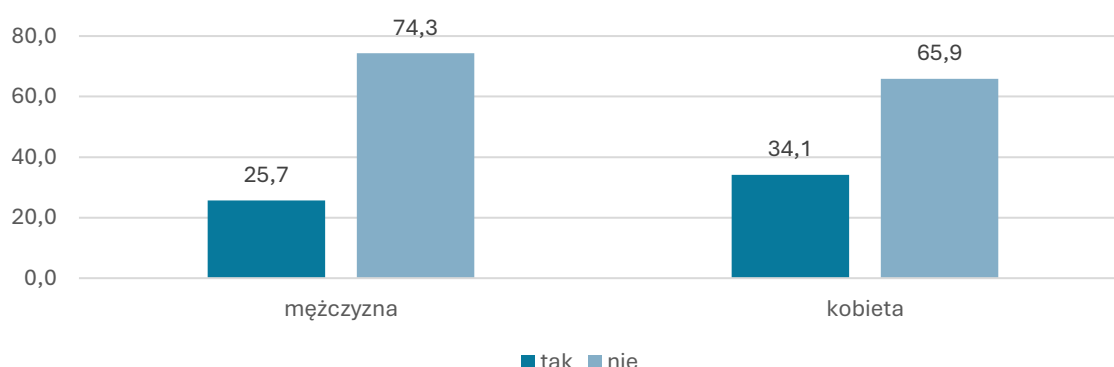

Wykres 66. Korzystanie z pomocy doradcy zawodowego (%)

Źródło: opracowanie własne

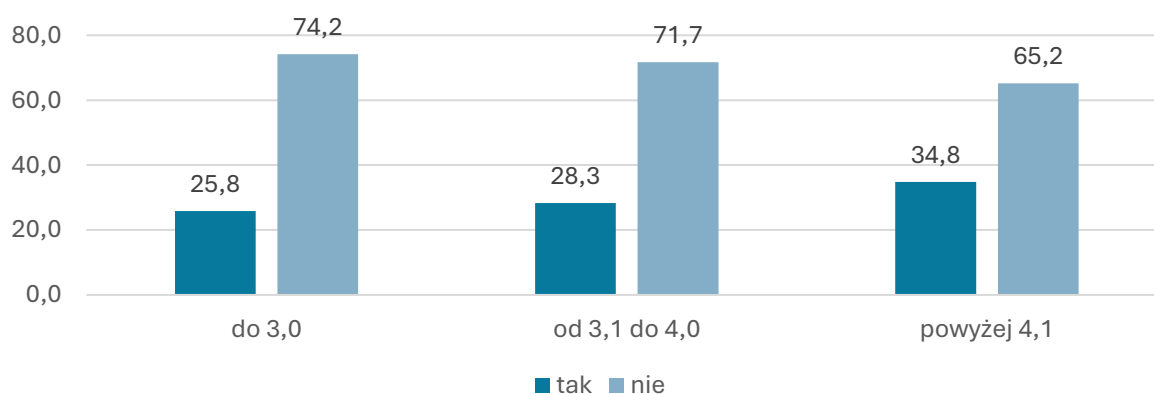
Wiedza, którą uzyskaliśmy od uczniów na temat ich relacji z doradcami zawodowymi odnosi się tylko do tych badanych, którzy zadeklarowali, że przynajmniej raz w życiu z takiej pomocy korzystali. Nieco częściej są to uczniowie szkół branżowych I stopnia (32,5%) niż techników (28,2%).

Z pomocy doradcy zawodowego częściej korzystają kobiety (34,1%) niż mężczyźni (25,7%). A także ci uczniowie, którzy uzyskują lepsze oceny.

Wykres 67. Korzystanie z pomocy doradcy zawodowego a płeć (%)

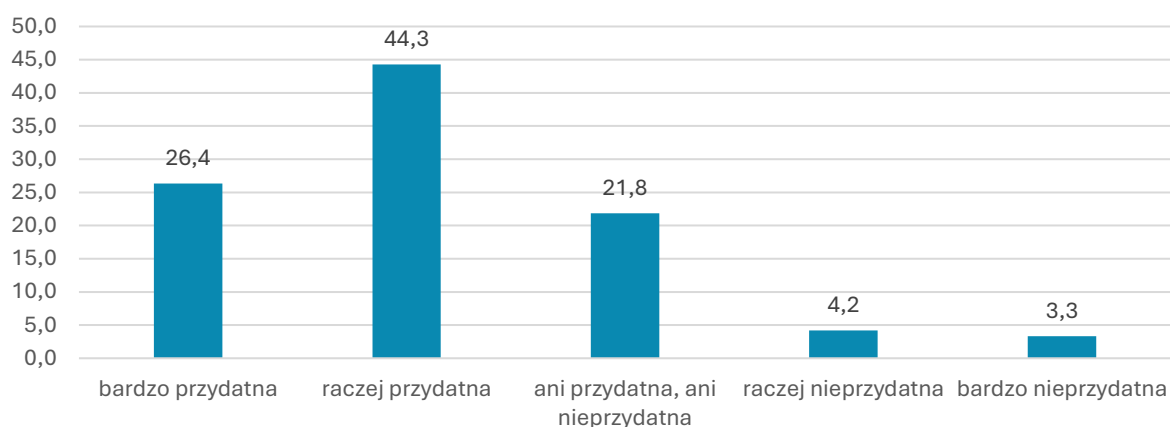
Źródło: opracowanie własne

Wykres 68. Korzystanie z pomocy doradcy zawodowego a średnia ocen (%)

Źródło: opracowanie własne

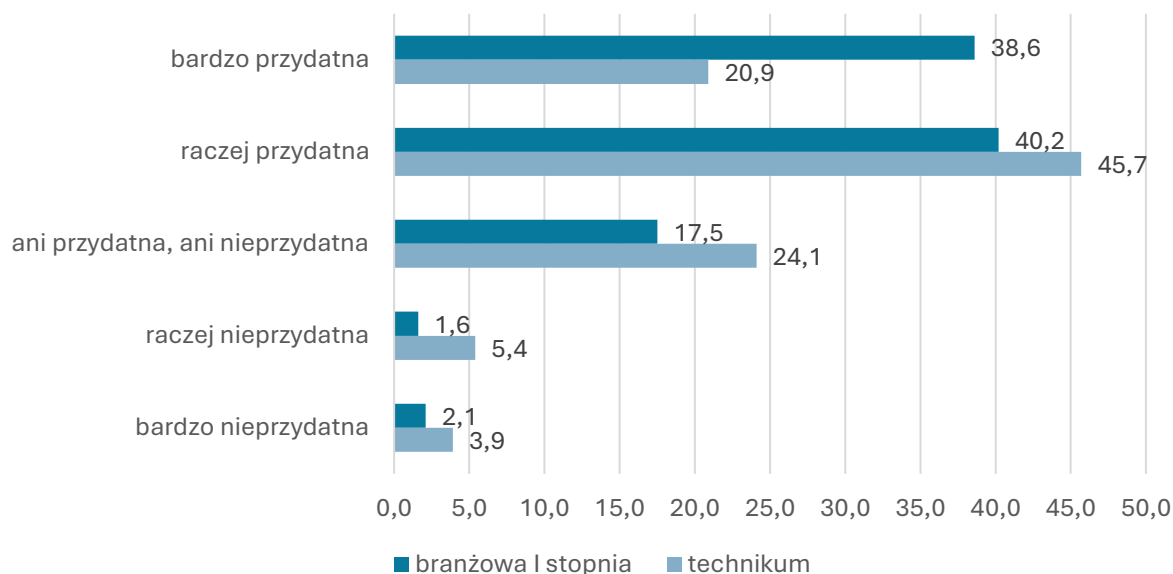
Mimo, że uczniowie najczęściej nie mają wsparcia doradców zawodowych, to ci, którzy je uzyskują oceniają je jako przydatne (suma odpowiedzi bardzo lub raczej przydatne - 70,7%). Oceny negatywne zdarzają się sporadycznie stanowiąc w sumie 7,5%, nieco ponad jedna piąta badanych udzieliła odpowiedzi, że pomoc doradcy zawodowego była „ani przydatna, ani nieprzydatna”.

Wykres 69. Ocena przydatności pomocy doradcy zawodowego (%)

Źródło: opracowanie własne

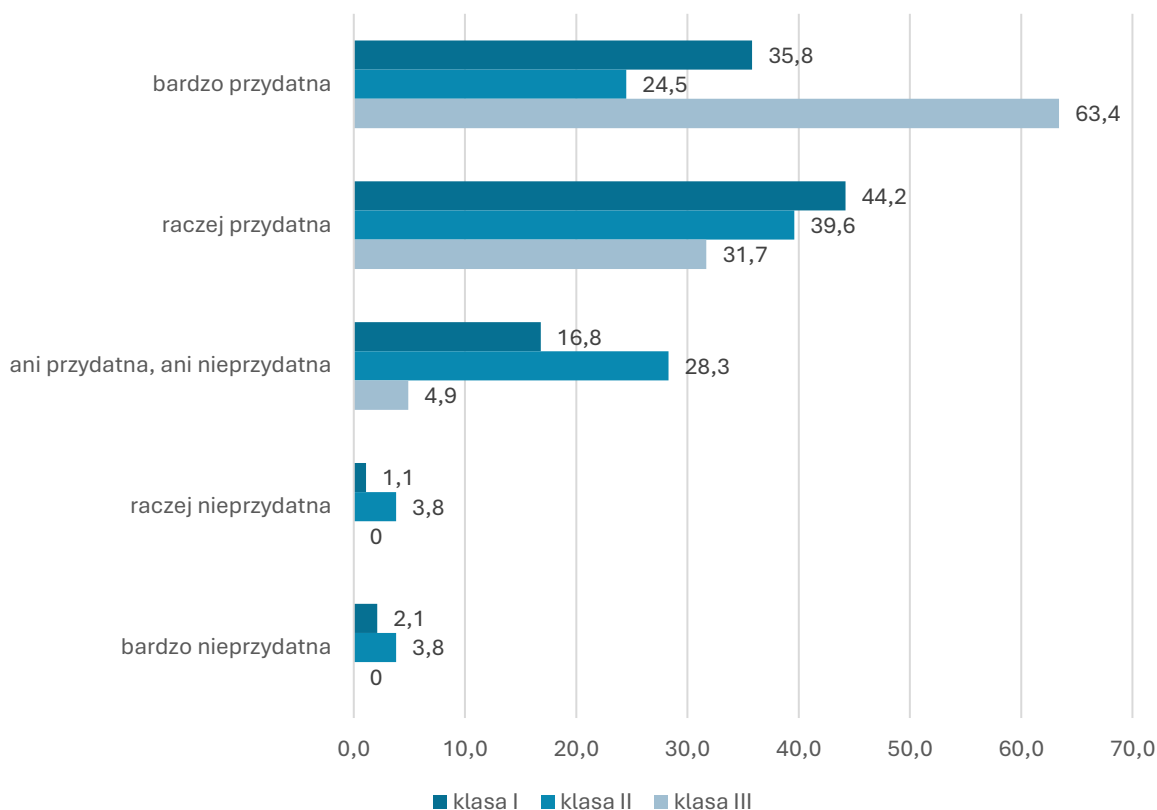
Pomoc doradców zawodowych lepiej oceniają uczniowie szkół branżowych I stopnia niż techników. Niemal 18% więcej ocen zdecydowanie pozytywnych odnotowujemy w tej właśnie kategorii badanych, wyraźnie rzadziej w ich przypadku pojawiają się także oceny labilne i negatywne.

Wykres 70. Ocena przydatności pomocy doradcy zawodowego a typ szkoły (%)

Źródło: opracowanie własne

Zauważamy także, że pomoc doradców zawodowych jest najlepiej oceniana na początku edukacji w szkole branżowej (I klasa – 80,0%) i na jej końcu (III klasa – 95,1%). Podobną prawidłowość zauważamy w klasach techników, jednak tutaj różnice nie są aż tak wyraźne.

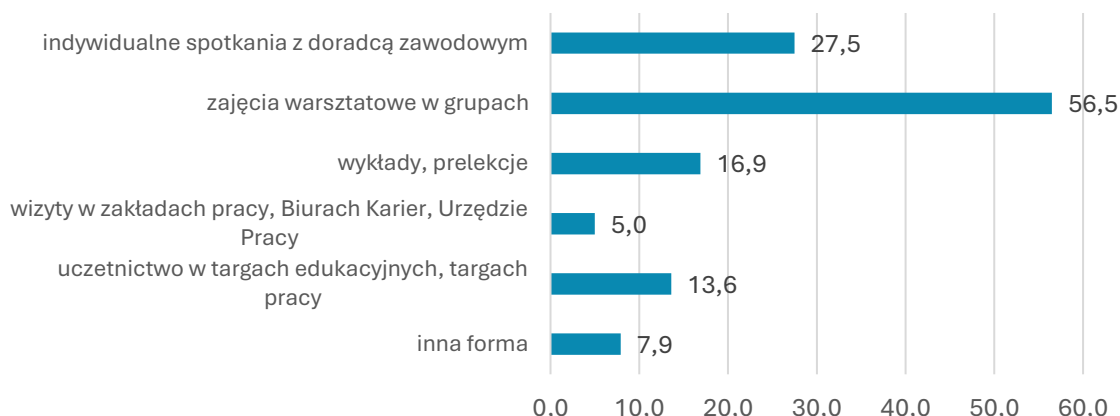

Wykres 71. Ocena przydatności pomocy doradcy zawodowego a klasa w szkole branżowej I stopnia (%)

Źródło: opracowanie własne

Najbardziej popularną formą zajęć z doradcą zawodowym są warsztaty w grupach (56,5%). Wydaje się, że taki sposób komunikowania się z uczniami może być dla nich bardzo atrakcyjny, nie daje jednak możliwości wnikliwej analizy potencjałów i zdolności, a także planowania ścieżek edukacyjno-zawodowych konkretnych uczniów.

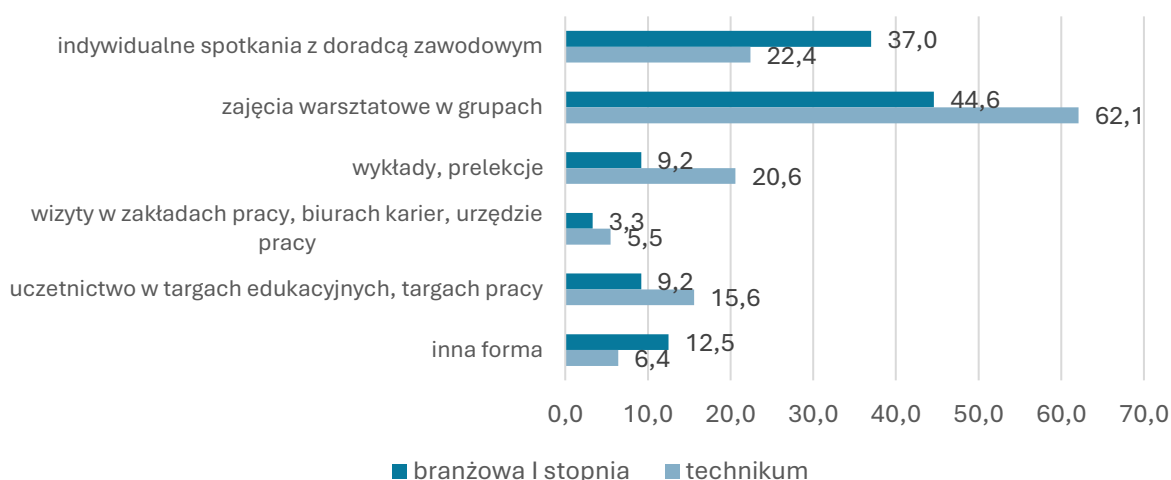
Indywidualne spotkania z doradcami zawodowymi odbyło 27,5% uczniów, którzy przynajmniej raz w swoim życiu mieli kontakt z doradcami. Zdecydowanie rzadziej uczniowie uczestniczą w wykładach i prelekcjach (16,9%) a także targach edukacyjnych i targach pracy (13,6%). Zupełnie marginalne są wizyty w zakładach pracy, biurach karier czy urzędach pracy (5,0%).

Wykres 72. Formy zajęć z doradcą zawodowym (%)

Źródło: opracowanie własne

Formy pracy z doradcami różnią się w zależności od typu szkoły, uczniowie szkół branżowych I stopnia (37,0%) częściej niż uczniowie techników (22,4%) uczestniczą w indywidualnych spotkaniach i rzadziej we wszystkich innych formach grupowych (zajęciach warsztatowych, wykładach, prelekcjach, targach edukacyjnych i targach pracy).

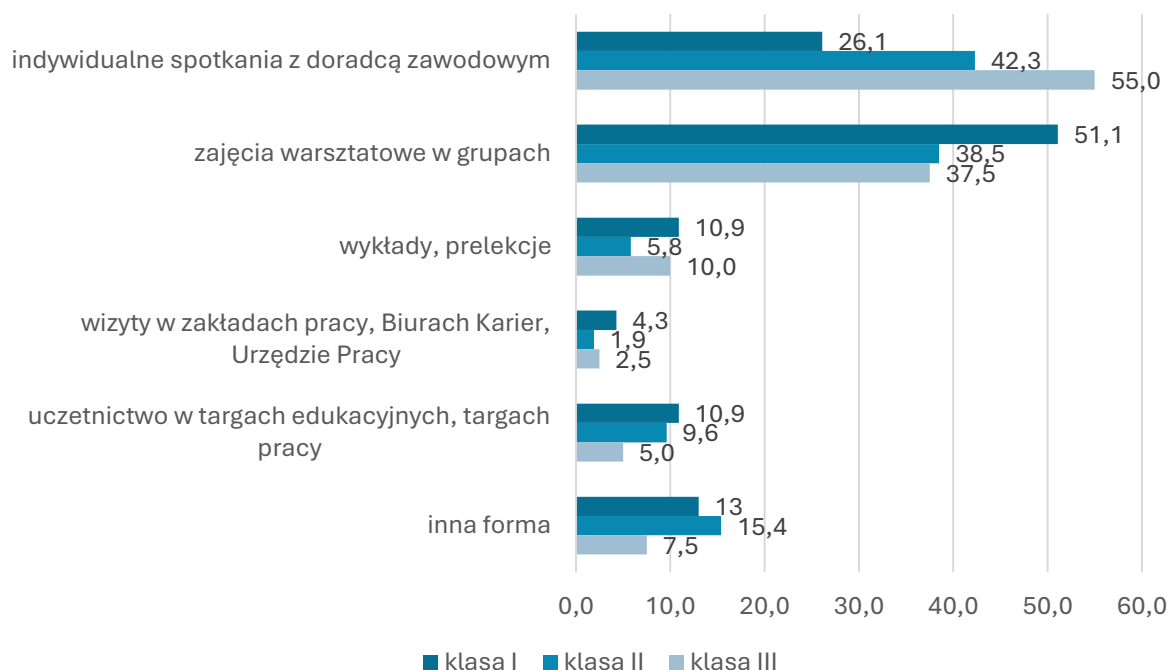

Wykres 73. Formy zajęć z doradcą zawodowym a typ szkoły (%)

Źródło: opracowanie własne

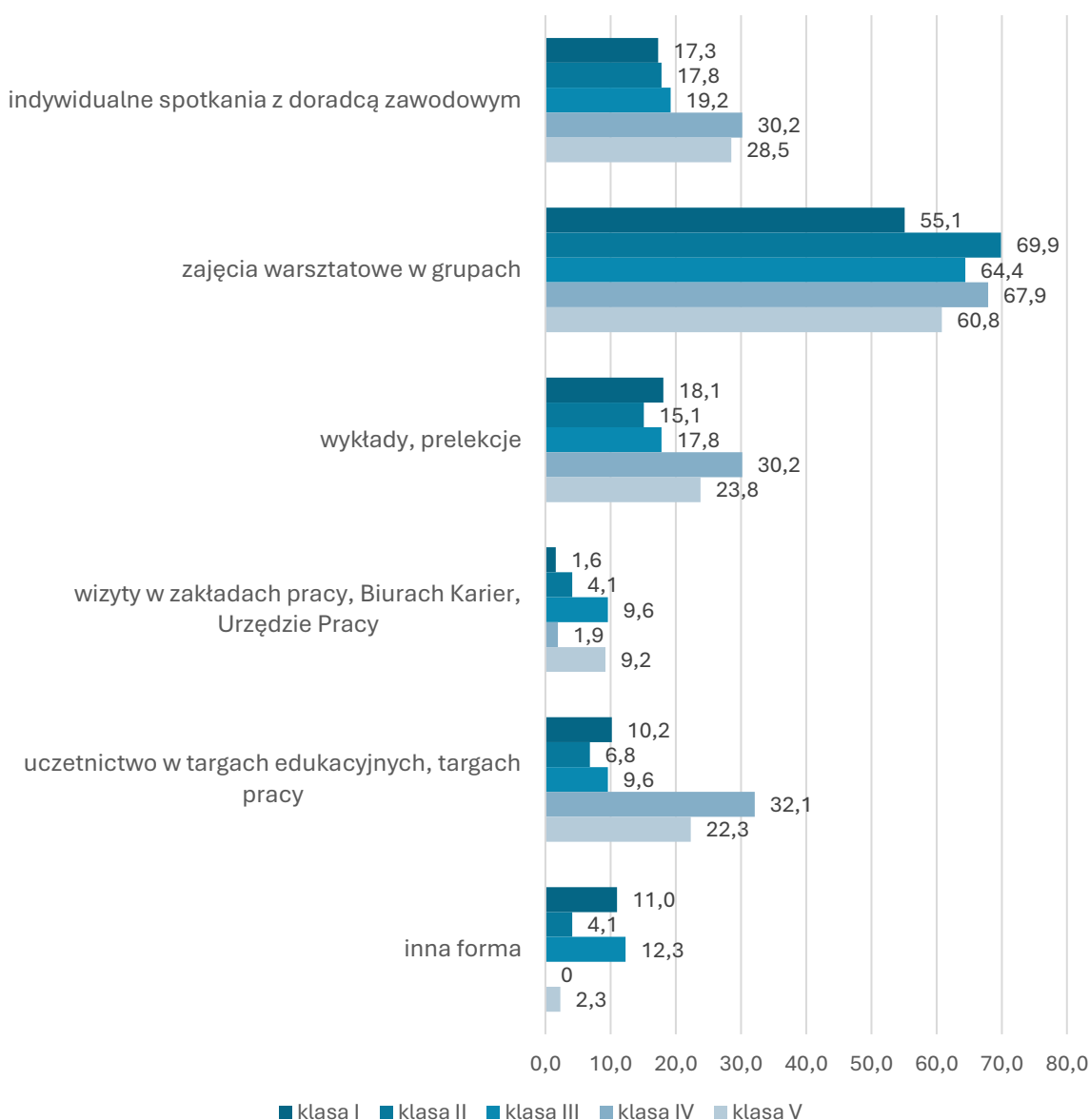
W obu typach szkół widoczna jest prawidłowość polegająca na tym, że im starsza klasa, tym częściej uczniowie biorą udział w indywidualnych spotkaniach z doradcami.

W badanych szkołach branżowych wskazania uczących się w trzeciej klasie (55,0%) są ponad dwukrotnie wyższe niż pierwszoklasistów (26,1%). Różnica pomiędzy uczącymi się w pierwszych (17,3%) i piątych klasach (28,3%) widoczna jest także w technikum w tym przypadku wynosi 11%. Taka logika organizacji zajęć związanych z podejmowaniem dalszego kształcenia lub pracy może wydawać się właściwa. Im bliżej decyzji o wyborze kolejnego etapu kształcenia lub pracy tym bardziej potrzebna jest fachowa pomoc w podjęciu dobrej decyzji. Jednak praca doradców z uczniami przez cały czas kształcenia w technikach i szkołach branżowych pozwala na odkrycie potencjałów uczniów i zapoznanie ich z możliwościami dalszej edukacji lub pracy zawodowej.

Wykres 74. Formy zajęć z doradcą zawodowym a klasa w szkole branżowej I stopnia (%)

Źródło: opracowanie własne

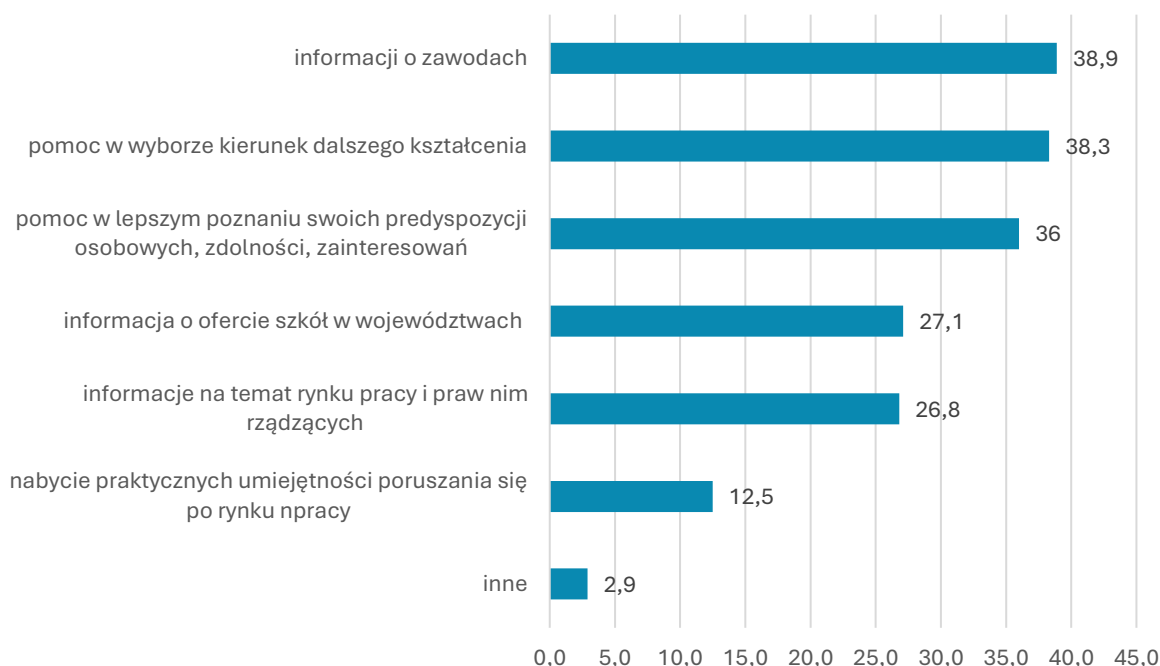

Wykres 75. Formy zajęć z doradcą zawodowym a klasa w technikum (%)

Źródło: opracowanie własne

Najczęściej uzyskiwana od doradców zawodowych pomoc dotyczyła informacji o zawodach (38,9%), wyboru kierunków dalszego kształcenia (38,3%) i lepszego poznania własnych predyspozycji (36,0%). Nieco rzadziej uczniowie mogli się dowiedzieć o

ofercie edukacyjnej oferowanej przez szkoły w województwie lubuskim (27,1%) i o prawach rządzących rynkiem pracy (26,8%). Najrzadziej uczniowie mogli nabyć niezwykle ważnej umiejętności praktycznego poruszania się po rynku pracy (12,5%).

Wykres 76. Formy pomocy otrzymane od doradcy zawodowego (%)

Źródło: opracowanie własne

Uzyskiwane formy pomocy od doradców zawodowych są zróżnicowane ze względu na typ szkoły, do której uczęszczali uczniowie. Uczniowie techników (42,5%) znacznie częściej niż uczniowie szkół branżowych (26,8%) mogli uzyskać wiedzę na temat swoich predyspozycji osobowych i zdolności a także nabyć praktyczne umiejętności poruszania się po rynku pracy (technikum – 12,6%, branżowa - 2,9%). Uczniowie techników także częściej uzyskiwali od doradców zawodowych informacje o ofercie szkół i o funkcjonowaniu rynku pracy, nieco rzadziej o wyborze kierunku dalszego kształcenia i zawodach.

Podsumowanie

Barier edukacyjne

Ponad połowa uczniów (53,4%) musi dojeżdżać do swoich szkół, nieco częściej są to uczniowie techników (53,3%) niż szkół branżowych (52,5%). Wysiłek komunikacyjny dotyka niemal wszystkich uczniów pochodzących ze wsi (93,7%) i maleje wraz z wielkością miast z których pochodzili badani uczniowie.

Niemal 60% badanych dojeżdża do szkoły nie dłużej niż 30 minut a ponad jedna trzecia z nich (35,8%) powyżej 30 minut do godziny. Przy takich wskazaniach czasu dojazdu (najczęściej środkami komunikacji publicznej) szkoły muszą być usytuowane „blisko domu”. Taka prawidłowość dotycząca wyboru najbliższej szkoły ogranicza możliwości tych uczniów, którzy pochodzą z peryferyjnie usytuowanych wsi, mają niewielkie szanse, aby trafić do najlepszych szkół w województwie.

O ograniczeniu możliwości wyboru szkół do najbliższej usytuowanych świadczą także niemal trzykrotnie rzadziej wskazywane dłuższe dojazdy do szkoły (powyżej 1 godziny) ze wsi i małych miast. Oznacza to zdecydowanie częstszy wybór szkoły usytuowanej najbliżej. Zyskują ci uczniowie, którzy blisko swojego miejsca zamieszkania mają większą ofertę edukacyjną na poziomie zawodowym i mogą dokonywać rzeczywistego wyboru. Do takich powiatów należą grodzki i ziemski zielonogórski i gorzowski, żarski czy nowosolski.

Ważnym kryterium, które pokazuje zróżnicowanie związane z koniecznością dojazdu do szkół jest sytuacja finansowa uczniów i ich rodzin. Uczniowie w złej sytuacji finansowej rzadziej dojeżdżają do swoich szkół. Gorsza sytuacja finansowa może więc być definiowana jako bariera w realizacji ścieżek edukacyjnych.

Brak wystarczającej ilości czasu na naukę deklaruje 36,5% uczniów, częściej są uczniowie techników niż szkół branżowych.

Co trzeci badany (36,0% uczniów) zadeklarowało, że miało plany ukończenia kursu lub szkolenia w ciągu ostatniego roku, ale ostatecznie nie udało się tego zrobić.

Bardzo wyraźnym czynnikiem zaniechania planowanych kursów lub szkoleń była zła sytuacja finansowa uczniów, 60,0% badanych zadeklarowało, że taka sytuacja w ich przypadku miała miejsce. Ważnym czynnikiem zaniechania kursów lub szkoleń był także brak czasu (wymieniali go częściej uczniowie techników niż szkół branżowych).

Aspiracje edukacyjne i zawodowe

Uczniowie szkół zawodowych (szkół branżowych I stopnia, i techników) posiadają umiarkowanie wysokie aspiracje edukacyjne. Jedynie co piąty uczeń pragnie kontynuować naukę. Spośród tych, którzy nie planują dalszej nauki, ponad połowa nie widzi sensu dalszej nauki i pragnie podjąć pracę zarobkową. Część spośród nich planuje podjąć pracę, ewentualnie później dokończyć się.

Średnia ocen różnicuje plany edukacyjne i zawodowe w taki sposób, że wśród uczniów o najwyższej średniej ocen w ostatnim semestrze zdecydowanie więcej jest osób chętnych na kontynuowanie nauki, ewentualnie łączących naukę z pracą.

Wśród osób wskazujących złą sytuację finansową rodziny występuje zdecydowanie największy odsetek osób planujących podjęcie pracy zawodowej po ukończeniu szkoły.

Wśród osób posiadających średnią i dobrą sytuację finansową około 1/3 z nich nie podjęła jeszcze decyzji co do swoich dalszych planów edukacyjnych i zawodowych.

Młodzież wiejska wykazuje mniejsze zdecydowanie w wyborze własnej drogi edukacyjnej i zawodowej.

Nauka w technikum bardziej motywuje do dalszej nauki niż szkoła branżowa. Uczniowie szkoły branżowej w drugiej klasie mają wyższe aspiracje edukacyjne niż potem w trzeciej klasie. Świadczy to o spadku poziomu aspiracji.

Diagnoza potrzeb uczniów dotyczącej kształcenia zawodowego

Nieco ponad 20% badanych uczniów szkół branżowych i techników deklaruje chęć kontynuowania nauki, 19,5% z nich zamierza łączyć naukę z pracą a 23,4% pracować zawodowo. Pozostali nie mają sprecyzowanych planów.

Gotowość do kontynuowania nauki w różnych formach dotyczy około 40% badanych. Uczniowie techników nieco częściej niż ich rówieśnicy ze szkół branżowych chcą kontynuować naukę lub łączyć ją z pracą po zakończeniu obecnego etapu edukacji. Ich gotowość do kontynuowania nauki rośnie wraz z przechodzeniem do kolejnych klas. Najniższa jest w klasie I, a najwyższa w klasie V.

Niewielki odsetek uczniów kończących edukację na poziomie szkoły branżowej I stopnia decyduje się na kontynuowanie nauki na II stopniu. System edukacyjny oferuje znacznie więcej miejsc niż w rzeczywistości jest uruchamianych. Brak zainteresowania kontynuacją nauki może wynikać z poziomu aspiracji uczniów, ale także z braku systemowych rozwiązań promujących kontynuację nauki. Chęć kontynuowania nauki w szkole branżowej I stopnia maleje wraz z przechodzeniem do kolejnych klas, najniższa jest w klasie III.

Deklaracje dotyczące chęci kontynuowania nauki lub łączenia jej z pracą zawodową uwarunkowane są kilkoma czynnikami. Do najbardziej istotnych należy miejsce zamieszkania. Po raz kolejny w analizach fakt zamieszkiwania na wsi w największym stopniu ogranicza możliwości dalszego kształcenia i rozwoju. Pozostałe cechy wpływające na plany edukacyjne uczniów szkół zawodowych to: płeć (kobiety częściej niż mężczyźni deklarują kontynuację nauki); uzyskiwane oceny (lepsi uczniowie częściej chcą się dalej kształcić); typ szkoły (uczniowie techników nieco częściej niż uczniowie szkół branżowych deklarują chęć kontynuacji nauki).

Ponad 63% uczniów chcących kontynuować naukę jest przekonana, że uda się zdobyć zawód, który zaplanowali w województwie lubuskim. Niemal jedna czwarta badanych nie widzi takiej możliwości.

Wśród tych, którzy chcą kontynuować naukę i zdobyć zawód poza województwem lubuskim są częściej uczniowie techników niż szkół branżowych, kobiety, uzyskujące lepsze oceny i posiadające lepszą sytuację finansową. Gotowość do migracji edukacyjnych poza województwo lubuskie najczęściej dotyczy więc lepszych uczniów (głównie techników), którzy będą w stanie podjąć koszt utrzymania poza miejscem zamieszkania.

Plany życiowe i migracyjne

Chęć migracji wewnętrznych lub zagranicznych dotyczy niemal 70% badanych uczniów szkół zawodowych, 33,3% respondentów chce pozostać w swojej rodzinnej miejscowości, w innym miejscu województwa lubuskiego chce mieszkać 13,7% w innym miejscu w Polsce 28,5% a za granicą niemal jedna czwarta badanych (24,5%). Częściej chcą migrować uczniowie techników (57,8%) niż szkół branżowych I stopnia (40,2%), pochodzący ze stolic województwa lubuskiego Gorzowa Wielkopolskiego i Zielonej Góry (59,0%), niż miast do 50 tys. (53,8%) i wsi – (49,4%). Częściej migrować chcą kobiety (57,7%) niż mężczyźni (49,0%), także częściej niezadowoleni ze swojego życia (niezadowoleni – 70,6%; ani zadowoleni, ani niezadowoleni 59,2%; zadowolenie – 50,0%) i niezadowoleni ze swojej szkoły (niezadowoleni – 64,0%; ani zadowoleni, ani niezadowoleni – 58,9%).

Dla uczniów szkół zawodowych możliwość znalezienia pracy po skończeniu edukacji jest jedną z ważniejszych przesłanek do przyjmowania strategii migracyjnych. Z ich deklaracji wynika, że najtrudniej pracę będzie znaleźć blisko miejsca zamieszkania a najłatwiej w innych regionach Polski i za granicą.

Deklaracje dotyczące możliwości znalezienia pracy są uzależnione od typu szkoły, uczniowie szkół branżowych deklarują, że łatwiej będzie im znaleźć pracę w wyuczonym zawodzie bliżej miejsca zamieszkania (miejscowość zamieszkania, powiat, województwo lubuskie), uczniowie technikum częściej wskazują inne obszary Polski poza województwem lubuskim lub zagranicę.

Łatwość znalezienia pracy w wyuczonym zawodzie w miejscowości zamieszkania jest także uwarunkowana powiatem zamieszkania. Najbardziej optymistyczni są uczniowie pochodzący z powiatów grodzkich i ziemskich Zielona Góra i Gorzów Wielkopolski a także powiatu nowosolskiego, żarskiego i ślubickiego.

Ważnym czynnikiem determinującym odpowiedzi dotyczące znalezienia pracy w wyuczonym zawodzie jest sytuacja finansowa rodzin. Im gorsze oceny własnej sytuacji finansowej, tym częściej wskazywana jest miejscowość i powiat zamieszkania jako te, w których będzie łatwiej znaleźć pracę. Z kolei osoby lepiej sytuowane finansowo wskazują częściej bardziej oddalone miejscowości województwa lubuskiego (poza powiatem), poza województwem lubuskim i poza Polską. Tak kształtujące się przekonania uczniów o znalezieniu pracy sugerują, że plany migracyjne powiązane są z sytuacją materialną.

Uzyskane dane informują o niedopasowaniu systemu edukacji zawodowej do potrzeb rynku pracy. Kształtujący się w określonych zawodach uczniowie są przekonani, że o wiele łatwiej będzie im znaleźć pracę poza województwem lubuskim.

Czynniki wypychające z miejsca zamieszkania w największym stopniu dotyczą tych sfer, które są najbardziej istotne na obecnym etapie życia.

Główne atrybuty pozostania w miejscu zamieszkania (rodzina, otoczenie przyrodnicze, bezpieczeństwo, rekreacja w czasie wolnym) będą konkurowały z atrybutami zachęcającymi do wyjazdu (lepszą pracę, zarobkami, podjęciem studiów, możliwością założenia własnej firmy). Najbardziej istotnymi czynnikami pomagającymi w zdobyciu pracy są kompetencje zawodowe (doświadczenie, umiejętności, znajomość języków obcych), a nie cechy osobnicze (spryt, inteligencja, wygląd) czy okoliczności zewnętrzne

(znajomości, przypadek).

Czynniki wpływające na decyzje edukacyjne uczniów

Dane wskazują, iż 82,1% badanych uczniów samodzielnie podjęło decyzję o wyborze ścieżki kształcenia. Najczęściej decyzje te wspomagają rodzice – 26,5%.

W podejmowaniu decyzji o wyborze szkoły zupełnie nieistotne są inne podmioty, takie jak nauczyciele czy doradca zawodowy.

Głównymi motywami wyboru kierunku kształcenia zawodowego było przekonanie o dobrych zarobkach po ukończeniu szkoły (46,0%) i przekonanie o znalezieniu pracy w tym zawodzie (39,7%). Dla niemal jednej trzeciej badanych uczniów wybór zawodu był przypadkowy. Najważniejszymi źródłami informacji przy wyborze szkoły byli znajomi (49,6%), strony internetowe szkoły (35,2%), absolwenci uczęszczających do tej szkoły (21,6%), rodzice (20,2%).

Ocena oferty i jakości kształcenia zawodowego

Uczniowie wykazują wysoki stopień zadowolenia ze swojej szkoły (ponad 70% uczniów wybrałoby tę samą szkołę ponownie).

Ogólna ocena wymienionych w ankiecie obszarów działań szkoły jest zróżnicowana. Za najmocniejsze strony swojej szkoły uczniowie uznali nauczanie przedmiotów zawodowych w szkole (63,8% respondentów wskazało, że jest to mocna strona), praktyki zawodowe poza szkołą (46,4%), relacje koleżeńskie (59,1%), aktualność wiedzy naukowej (56,8%).

Za najłabsze strony szkoły uczniowie uznali ofertę zajęć pozalekcyjnych (42,3% uczniów wskazała ten obszar za najłabszą stronę szkoły), zajęcia z technik samodzielnego studiowania (30,9%) oraz możliwość rozwijania własnych zainteresowań (26,5%).

Oceny poszczególnych obszarów działań szkoły zależą w największym stopniu od klasy szkolnej, średniej ocen, zadowolenia ze szkoły i z życia.

Uczniowie mniej zadowoleni ze szkoły i z życia, a także uczniowie mający gorszą średnią swoich ocen mają skłonność do bardziej negatywnych opinii.

Wraz z przechodzeniem do kolejnej klasy zmniejsza się przekonanie uczniów odnośnie do właściwego przygotowania ich przez szkołę do następnych etapów edukacji, do podjęcia pracy w wyuczonym zawodzie oraz właściwego przygotowania do posługiwania się nowymi technologiami. Jednocześnie rośnie ich przekonanie, że szkoła nie przygotowuje ich dostatecznie dobrze do egzaminu zawodowego.

Oceny praktyk zawodowych są zróżnicowane. Spośród wskazanych twierdzeń dotyczących praktyk najwyżej uczniowie ocenili fakt, że poznają dzięki nim środowisko pracy, procedury istniejące w zakładach pracy a ponadto istnieje szansa na zdobycie zatrudnienia w firmie, gdzie odbywają się praktyki. Uczniowie są przekonani, że praktyki trwają zbyt krótko, podczas odbywania praktyk przydziela się im zbyt proste zadania, a także ogranicza się możliwości korzystania podczas nich z nowych technologii.

Jednostki mniej zadowolone ze szkoły i z własnego życia przejawiają skłonność do bardziej negatywnych ocen praktyk zawodowych.

Postawy uczniów wobec idei lifelong learning

Najwięcej aprobaty wśród uczniów zyskały stwierdzenia dotyczące samodzielności kształcenia oraz potrzeby uczenia się, by sprostać wymaganiom współczesnego świata. Wskazuje to na rozumienie mechanizmów zmian cywilizacyjnych, które wiążą się z koniecznością uczenia się przez całe życie.

Ponad 73% badanych wskazało, że ma jakieś hobby (zsumowane odpowiedzi zdecydowanie tak i raczej tak). Można wnioskować, iż rozwijanie własnych zainteresowań wpływa pozytywnie na kondycję psychofizyczną młodych ludzi, dając im pola do samorealizacji i budowania sieci społecznych opartych na wspólnych pasjach.

Z drugiej strony należy rozważyć hipotezę, że jednostki bardziej zadowolone ze swojego życia częściej będą skłonne poszukiwać nowych obszarów swojej aktywności (hobby). Najbardziej naturalną przestrzenią aktywności uczniów szkół zawodowych jest przestrzeń wirtualna. Najbardziej popularnymi formami aktywności w tej przestrzeni są: śledzenie kanałów tematyczne np. na YouTube, gra w gry RPG i inne, aktywność na portalach społecznościowych, przeglądanie stron internetowych, aby czegoś się dowiedzieć.

Relatywnie rzadziej uczniowie sięgają do bardziej tradycyjnych form gromadzenia wiedzy o świecie: czytanie książek, artykułów, oglądanie wiadomości i informacji z kraju i ze świata, poszukiwanie w różnych źródłach treści popularnonaukowych.

Aktywność młodych ludzi realizowana poza szkołą, w czasie wolnym, wpisuje się w kształcenie pozaformalne i nieformalne (w ramach instytucji). Najczęściej wskazywane jest oglądanie treści edukacyjnych w serwisach internetowych, udział w różnorodnych kursach i szkoleniach, udział w zajęciach sportowych, udział w grach symulacyjnych i czytanie książek, magazynów lub innych materiałów drukowanych.

Na uwagę zasługuje fakt, iż najpopularniejsza czynność - oglądanie treści edukacyjnych w serwisach internetowych jest wyraźnie zróżnicowana ze względu na typ szkoły.

Uczniowie szkoły branżowej znacznie rzadziej wskazywali ten typ działania (48%) - w stosunku do uczniów technikum (64,6%). Z kolei udział w zajęciach sportowych jest chętniej realizowany przez chłopców (62,6%) niż dziewczęta (46,9%). Badane dziewczęta też znacznie częściej czytają (58,5%) niż chłopcy (35,0%). Oba te różnicujące wskazania wpisują się w tendencje ogólnopolskie.

Interesującym jest także fakt, iż działanie edukacyjne - udział w wykładach otwartych, seminariach, itp. nie jest zróżnicowane przez zmienną wielkości miejscowości (jedynie 2% różnicy we wskazaniach między wsią i miastem). W dwóch największych ośrodkach regionu – o charakterze akademickim nie widać różnic na korzyść z korzystania potencjału ośrodka.

Rola doradztwa zawodowego

Do korzystania z pomocy doradcy zawodowego chociaż raz w swoim życiu przyznaje się niespełna jedna trzecia badanych uczniów szkół zawodowych województwa lubuskiego (29,5%).

Mimo, że uczniowie najczęściej nie mają wsparcia doradców zawodowych, to ci, którzy je uzyskują oceniają je jako przydatne (suma odpowiedzi bardzo lub raczej przydatne - 70,7%).

Oceny negatywne zdarzają się sporadycznie stanowiąc w sumie 7,5%, nieco ponad jedna piąta badanych wskazuje, że pomoc doradcy zawodowego była „ani przydatna, ani nieprzydatna”.

Najbardziej popularną formą zajęć z doradcą zawodowym są warsztaty w grupach (56,5%), niemal dwukrotnie rzadziej uczniowie mają możliwość odbywania indywidualnych spotkań (27,5%), najmniej popularnymi są wykłady i prelekcje (16,9%), targi edukacyjne i targi pracy (13,6%), a także wizyty w zakładach pracy, biurach karier czy urzędach pracy (5,0%).

Wydaje się, że dominujący grupowy sposób komunikowania się z uczniami może być dla nich bardzo atrakcyjny, nie daje jednak możliwości wnikliwej analizy potencjałów i zdolności a także planowania ścieżek edukacyjno-zawodowych konkretnych uczniów.

Najczęściej uzyskiwana od doradców zawodowych pomoc dotyczyła informacji o zawodach (38,9%), wyboru kierunków dalszego kształcenia (38,3%) i lepszego poznania własnych predyspozycji (36,0%).

Nieco rzadziej uczniowie mogli się dowiedzieć o ofercie edukacyjnej oferowanej przez szkoły w województwie lubuskim (27,1%) i o prawach rządzących rynkiem pracy (26,8%). Najrzadziej uczniowie mogli nabyć ważną umiejętność praktycznego poruszania się po rynku pracy (12,5%).

Uzyskiwane formy pomocy od doradców zawodowych są zróżnicowane ze względu na typ szkoły, do której uczęszczali uczniowie. Uczniowie techników (42,5%) znacznie

częściej niż uczniowie szkół branżowych (26,8%) mogli uzyskać wiedzę na temat swoich predyspozycji osobowych i zdolności a także nabyć praktyczne umiejętności poruszania się po rynku pracy (technikum – 12,6%, branżowa - 2,9%).

Spis wykresów

Wykres 1. Uczący się w różnych typach szkół (%).....	13
Wykres 2. Uczniowie klas szkół branżowych I stopnia (%).....	14
Wykres 3. Uczniowie klas techników (%)	14
Wykres 4. Branże, w których uczniowie pobierają edukację (%)	15
Wykres 5. Odsetek badanych uczniów w powiatach woj. lubuskiego (%)	16
Wykres 6. Płeć badanych (%)	16
Wykres 7. Miejsce zamieszkania badanych uczniów (%).....	17
Wykres 8. Uczniowie dojeżdżający i niedojeżdżący do szkoły (%)	19
Wykres 9. Dojazdy do szkół a wielkość miejscowości zamieszkania (%)	20
Wykres 10. Czas dojazdu do szkoły (%)	21
Wykres 11. Czas dojazdu do szkoły a wielkość miejscowości zamieszkania (%).....	22
Wykres 12. Dojazdy do szkoły a sytuacja finansowa uczniów (%)	22
Wykres 13. Czas dojazdu do szkoły a sytuacja finansowa uczniów (%)	23
Wykres 14. Posiadanie wystarczającej ilości czasu na obowiązki szkolne (%)	24
Wykres 15. Posiadanie wystarczającej ilości czasu na obowiązki szkolne a typ szkoły (%)	24
Wykres 16. Planowane, lecz nieukończone kursy i szkolenia (%).....	25
Wykres 17. Sytuacja finansowa a zaniechanie realizacji kursów i szkoleń (%)	26
Wykres 18. Powody rezygnacji z kursu lub szkolenia (%).....	26
Wykres 19. Powody rezygnacji z kursu lub szkolenia a typ szkoły (%)	27
Wykres 20. Powody rezygnacji z kursu lub szkolenia a sytuacja finansowa (%).....	28
Wykres 21. Plany uczniów po zakończeniu nauki w obecnej szkole (%).....	31
Wykres 22. Powody braku chęci kontynuowania nauki (%)	33
Wykres 23. Rodzaj kolejnego etapu kształcenia (%)	34
Wykres 24. Wybór tej samej szkoły (%).....	35
Wykres 25. Wskazanie przez uczniów najwyższego oczekiwanego wykształcenia (%) ..	36

Wykres 26. Branże zawodowe, w których uczniowie planują kontynuować naukę (%)..	39
Wykres 27. Plany uczniów po zakończeniu nauki na obecnym etapie edukacji (%).	41
Wykres 28. Chęć kontynuowania nauki po skończeniu obecnego etapu edukacji a płeć (%).....	42
Wykres 29. Chęć kontynuowania nauki po skończeniu obecnego etapu edukacji a wielkość miejscowości zamieszkania (%).....	42
Wykres 30. Chęć kontynuowania nauki po skończeniu obecnego etapu edukacji a typ szkoły (%).	43
Wykres 31. Chęć kontynuowania nauki przez uczniów techników na studiach pierwszego stopnia i magisterskich a klasa (%) - odpowiedzi nie sumują się do 100% w analizie uwzględniono dwie odpowiedzi dotyczące kontynuowania nauki.	44
Wykres 32. Chęć kontynuowania nauki po skończeniu obecnego etapu edukacji a uzyskiwane oceny (%) – odpowiedzi nie sumują się do 100% w analizie uwzględniono dwie odpowiedzi dotyczące kontynuowania nauki.....	44
Wykres 33. Możliwość kontynuowania nauki i zdobycia planowanego zawodu w woj. lubuskim (%).....	45
Wykres 34. Możliwość kontynuowania nauki i zdobycia planowanego zawodu w województwie lubuskim a typ szkoły (%)	46
Wykres 35. Ocena braku możliwości kontynuowania nauki w województwie lubuskim a sytuacja materialna (%) – wyniki nie sumują się do 100% na wykresie zaprezentowano tylko zsumowane odpowiedzi „raczej nie” i „zdecydowanie nie”	46
Wykres 36. Planowane miejsce zamieszkania po skończonej edukacji (%)	49
Wykres 37. Planowane miejsce zamieszkania po skończeniu edukacji a typ szkoły (%)	50
Wykres 38. Możliwość znalezienia pracy w wyuczonym zawodzie (%)	51
Wykres 39. Przewidywana łatwość znalezienia pracy w miejscowości zamieszkania w wyuczonym zawodzie a powiat zamieszkania (nie uwzględniono powiatu sulęcińskiego z którego nie uzyskano reprezentatywnych wyników) (%).....	53

Wykres 40. Czynniki decydujące o znalezieniu pracy (%)	54
Wykres 41. Możliwe zachowania w przypadku problemów ze znalezieniem pracy w swojej miejscowości (%)	56
Wykres 42. Możliwe zachowania w przypadku problemów ze znalezieniem pracy w swojej miejscowości, a miejsce zamieszkania? (%)	57
Wykres 43. Prawdopodobieństwo wyjazdu za granicę w celach zarobkowych po skończeniu nauki (%)	58
Wykres 44. Prawdopodobieństwo wyjazdu za granicę w celach zarobkowych po skończeniu nauki a zadowolenie z własnego życia (%)	59
Wykres 45. Prawdopodobieństwo wyjazdu za granicę w celach zarobkowych po skończeniu nauki a sytuacja finansowa (%)	59
Wykres 46. Poczucie przywiązania do miejscowości zamieszkania (%)	60
Wykres 47. Poczucie przywiązania do miejscowości zamieszkania a zadowolenie z własnego życia (%)	61
Wykres 48. Poczucie przywiązania do miejscowości zamieszkania a zadowolenie ze szkoły (%)	61
Wykres 49. Czynniki zachęcające do pozostania w miejscowości zamieszkania (przyciągające) (%)	63
Wykres 50. Czynniki zachęcające do wyjazdu z miejscowości zamieszkania (wypychające) (%)	65
Wykres 51. Osoby mające wpływ na wybór szkoły przez uczniów (%)	66
Wykres 52. Motywy wyboru zawodu (%)	67
Wykres 53. Źródła informacji o wybranej przez uczniów szkole (%)	69
Wykres 54. Stopień zadowolenia ze swojej szkoły – typy uczniów (%)	70
Wykres 55. Ocena różnych działań szkoły (%)	72
Wykres 56. Ocena wybranych elementów związanych z nauką w szkole (%)	76
Wykres 57. Odbywanie praktyk zawodowych w szkołach (%)	82
Wykres 58. Miejsce odbywania praktyk (%)	82

Wykres 59. Miejsce odbywania praktyk zawodowych a klasa szkolna w szkole branżowej I stopnia (%)	83
Wykres 60. Miejsce odbywania praktyk zawodowych a klasa szkolna w technikum (%)	83
Wykres 61. Opinie na temat praktyk zawodowych w oparciu o własne doświadczenia (%)	85
Wykres 62. Postawy wobec uczenia się przez całe życie (%)	88
Wykres 63. Deklaracje uczniów o posiadaniu jakiegoś hobby (%)	91
Wykres 64. Formy edukacji nieformalnej realizowane w czasie wolnym (%)	92
Wykres 65. Czas wolny i działania multiedukacyjne (edukacja pozaformalna i nieformalna)	94
Wykres 66. Korzystanie z pomocy doradcy zawodowego (%)	97
Wykres 67. Korzystanie z pomocy doradcy zawodowego a płeć (%)	98
Wykres 68. Korzystanie z pomocy doradcy zawodowego a średnia ocen (%)	98
Wykres 69. Ocena przydatności pomocy doradcy zawodowego (%)	99
Wykres 70. Ocena przydatności pomocy doradcy zawodowego a typ szkoły (%)	100
Wykres 71. Ocena przydatności pomocy doradcy zawodowego a klasa w szkole branżowej I stopnia (%)	101
Wykres 72. Formy zajęć z doradcą zawodowym (%)	102
Wykres 73. Formy zajęć z doradcą zawodowym a typ szkoły (%)	102
Wykres 74. Formy zajęć z doradcą zawodowym a klasa w szkole branżowej I stopnia (%)	103
Wykres 75. Formy zajęć z doradcą zawodowym a klasa w technikum (%)	104
Wykres 76. Formy pomocy otrzymane od doradcy zawodowego (%)	105

Spis tabel

Tabela 1. Wielkości różnic w % między różnymi obszarami działań szkoły a poziomem zadowolenia ze szkoły i z życia	74

Tabela 2. Wielkości różnic w % między ocenami różnych elementów związanych z nauką w szkole a średnią ocen ucznia.....	79
Tabela 3. Wielkości różnic między różnymi obszarami działań szkoły a poziom zadowolenia ze szkoły i z życia (%).....	81

Spis rysunków

Rysunek 1. Schemat edukacji zawodowej w Polsce	5
Rysunek 2. Elementy kształcenia nieformalnego	7
Rysunek 3. Zmienne niezależne w badaniu.....	18
Rysunek 4. Struktura aspiracji edukacyjnych i zawodowych	30

Bibliografia

1. Bryman, A. (2016), *Social Research Methods*. Oxford University Press.
2. Giddens A. (2004), *Socjologia*, PWN, Warszawa.
3. Goździk Ż. (2003), Edukacja nieformalna a potrzeby rynków pracy w państwach członkowskich Unii Europejskiej, *Acta Universitatis Lodzensis. Folia Oeconomica*, nr 170.
4. Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 203 (data dostępu 28.03.2025).
5. Kwiecińska-Zdrenka M. (2004), *Aktywni czy bezradni wobec własnej przyszłości*, UMK, Toruń.
6. Kształcenie i szkolenie zawodowe w Polsce – w pigułce, IBE, 2019, https://refernet.ibe.edu.pl/images/Publikacje/Spotlight_on_VET_PL_2019_final Pdf (data dostępu 27. 03. 2025).
7. Okoń W. (1992), *Słownik pedagogiczny*, PWN, Warszawa.
8. Pierścieniak K. (2009), Nieformalna edukacja dorosłych. Wokół zakresów i znaczeń, *Rocznik Andragogiczny*, nr 16.
9. Rodriguez-Pose A., The revenge of the places that don't matter (and what to do about it) *Cambridge Journal of Regions, Economy and Society*, tom 11, nr1,2018, ss.189–209, <https://doi.org/10.1093/cjres/rsx024> (data dostępu 17.11.2024).
10. Raport Młodzi 2011, Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, Warszawa 2011.
11. Trzop B., Witkiewicz M., Aktywizacja zawodowa kobiet dojrzałych w kontekście koncepcji lifelong learning, *Rocznik Lubuski*, Tom 45, 2019, ss.191-201.
12. Zielińska M. (2020), *Gotowi na dorosłość? Projekty życiowe i zasoby społeczne pokolenia 2.0*, IFiS PAN, Warszawa.